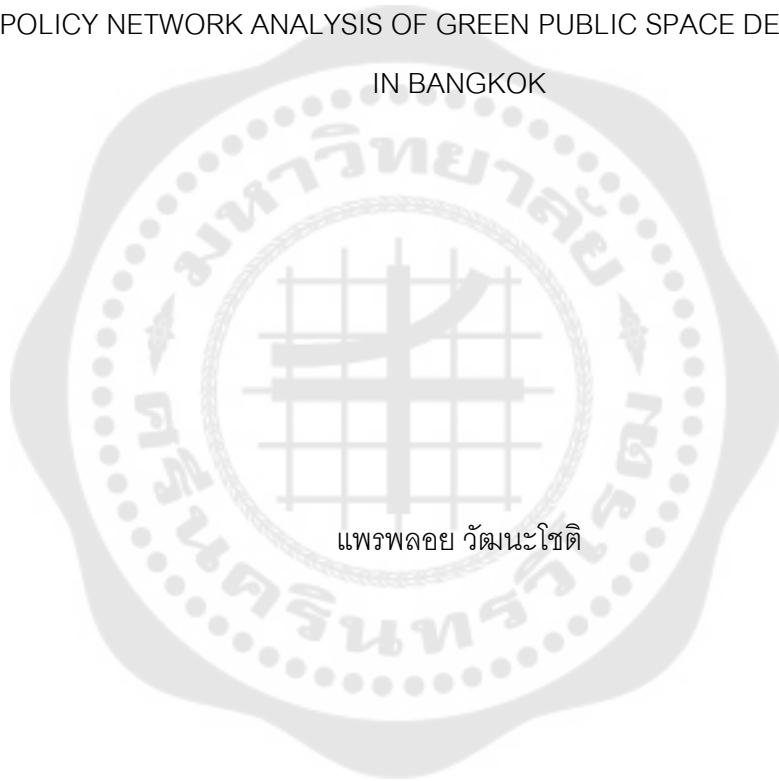

การวิเคราะห์เครือข่ายนโยบายในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร
A POLICY NETWORK ANALYSIS OF GREEN PUBLIC SPACE DEVELOPMENT
IN BANGKOK

แพรวพลอย วัฒนชะโชติ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2564

การวิเคราะห์เครือข่ายนโยบายในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายและการจัดการสาธารณะ
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปีการศึกษา 2564
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

A POLICY NETWORK ANALYSIS OF GREEN PUBLIC SPACE DEVELOPMENT
IN BANGKOK

A Master's Project Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of MASTER OF PUBLIC ADMINISTRATION
(Public Policy and Management)
Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University

2021

Copyright of Srinakharinwirot University

สารนิพนธ์

เรื่อง

การวิเคราะห์เครือข่ายนโยบายในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร

ของ

แพรวพลอย วัฒนะโชติ

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายและการจัดการสาธารณะ
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบปากเปล่าสารนิพนธ์

..... ที่ปรึกษาหลัก ..... ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีชญาณ์ นักพ็อน) (รองศาสตราจารย์ ดร.สุนิสา ช่อแก้ว)

..... ที่ปรึกษาร่วม ..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรีย์พร นิพิฐวิทยา) (อาจารย์ ดร.กัลยา แซ่อั้ง)

ชื่อเรื่อง	การวิเคราะห์เครือข่ายนโยบายในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร
ผู้วิจัย	แพรวพลอย วัฒนะโชติ
ปริญญา	รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
ปีการศึกษา	2564
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรีชญานันท์ นักพ็อน
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุรียพร นิพิฐวิทยา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ ประกอบด้วย 1) เพื่อศึกษาตัวแสดงและบทบาทของตัวแสดงทางนโยบายในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร และ 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงในเครือข่ายนโยบายในการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ ผู้แทนจากสำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร และผู้แทนจากสำนักการวางผังและพัฒนาเมือง กรุงเทพมหานคร และผู้แทนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และหน่วยงานนอกภาครัฐ ได้แก่ ผู้แทนจากกลุ่ม We!Park ผลการวิจัยพบว่า การขับเคลื่อนงานพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นในลักษณะตามแนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่ โดยมีกรุงเทพมหานคร เป็นตัวแสดงหลักในการพัฒนา เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจและอำนาจหน้าที่เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาเมืองในเขตพื้นที่ ซึ่งมีความสัมพันธ์ในลักษณะของการประสานความร่วมมือจากการบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานในสังกัดด้วยตนเอง กับหน่วยงานซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ และกับหน่วยงานที่มาสนับสนุนการดำเนินงานทั้งในทางตรง และในทางอ้อม ที่เป็นหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ และหน่วยงานนอกภาครัฐ ทั้งภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาควิชาชีพ หน่วยงานภาคประชาสังคม และสมาคม/ชุมชนที่อยู่ในย่าน ตามภารกิจหน้าที่และตามพื้นที่ที่ถูกพัฒนา เพื่อเสริมเติมองค์ประกอบของเครือข่ายในส่วนที่เป็นช่องว่างการดำเนินงานระหว่างการพัฒนา ในรูปแบบโครงสร้างทางสังคมในแนวราบ นอกจากนี้ ยังมีความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นโดยอิสระจากกรุงเทพมหานคร ที่มาจากการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวโดยเจ้าของพื้นที่ซึ่งเป็นเอกชนหรือปัจเจก โดยเครือข่ายการประสานความร่วมมือที่เกิดขึ้น จะประกอบด้วยตัวแสดงต่างๆ ที่มีความแตกต่างกันไปในแต่ละตัวพื้นที่ที่พัฒนา

คำสำคัญ : เครือข่ายนโยบาย, พื้นที่สาธารณะสีเขียว

Title	A POLICY NETWORK ANALYSIS OF GREEN PUBLIC SPACE DEVELOPMENT IN BANGKOK
Author	PEARPLOY VATTANACHOTE
Degree	MASTER OF PUBLIC ADMINISTRATION
Academic Year	2021
Thesis Advisor	Assistant Professor Dr. Preechaya Nakfon
Co Advisor	Assistant Professor Dr. Sureeporn Nipithwittaya

The purposes of this research are as follows: (1) to study the actors and the roles of actors in policy networks of green public space development in Bangkok; (2) to study the relationship between actors in policy networks. This study is qualitative research and gathered information through document research, data collection via official government papers, annual reports, and articles from online sources. The in-depth interview also played a major role in the research, which used the method of selecting a specific sample group, mainly from government agencies, representatives of the Bangkok Metropolitan Administration and the Health Promotion Foundation, and also non-government agencies and representatives from the We!Park group. The results of the analysis showed that green public space development in Bangkok is in line with the new public service concept. The Bangkok Metropolitan Administration plays a major role in this development, with the mission of creating a special administrative area to deliver responsive services for the citizens of Bangkok. There is a relationship the integration of work between actors with their own agencies, individuals or companies who are property owners and the actors who support operations, both directly and indirectly. By other state actors and non-state actors like private organizations, academic institutions, professional organizations, non-government organizations, civil society, and citizens played a role in supporting in a variety of formats, such as cooperation, area research, providing academic and professional knowledge. There was also personal budget support in the design to join and support the project or activity owner, according to the mission-based and area-based in the area being developed. To complement the network elements in the part of the operational gap during the development in the form of a horizontal social structure. Apart from that, relationships were formed independently of the Bangkok Metropolitan Administration. The green public spaces were developed by landlords, while the policy actors participating in the operation are different in each developed area.

Keyword : Policy Network, Green Public Space

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โครงการ 70 ปี 70 ทุน มศว คี้นผู้สังคม ที่ให้ข้าพเจ้าได้มีโอกาสศึกษาต่อในหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา เพื่อนำความรู้ที่ได้รับมาใช้ในการทำงาน และรับใช้สังคมผ่านศาสตร์ที่ศึกษา ซึ่งตัวข้าพเจ้าเองก็หวังว่างานศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ทางสังคมไม่มากนักน้อย

ขอขอบคุณอาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ และอาจารย์ประจำภาควิชา รัฐศาสตร์ทุกท่าน ทั้งอาจารย์จุลศักดิ์ อาจารย์กัลยา อาจารย์มาโนชญ์ อาจารย์สุรียพร อาจารย์ที่ปรึกษาพร้อม และท่านอื่นๆ ผู้ซึ่งเมตตากรุณา และให้คำปรึกษาที่ดีเสมอมา และที่สำคัญคืออาจารย์ปริชญาณ์ นักพ่อน อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ที่ทำให้งานศึกษานี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี พร้อมกับคำแนะนำทางวิชาการที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา

ขอขอบคุณผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานนอกภาครัฐ ที่สละเวลามาให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อเติมเต็มงานศึกษานี้ให้ดียิ่งขึ้น

ขอขอบคุณครอบครัวที่คอยอยู่เคียงข้าง และคุณแม่ที่คอยอยู่เป็นเพื่อนตลอดช่วงระยะเวลาหนึ่งของงานศึกษา ซึ่งในเวลานี้คงอาจเฝ้ามองความสำเร็จนี้จากที่ใดสักแห่ง

และสุดท้าย ขอขอบคุณทุกท่านผู้ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจ ที่ทำให้งานศึกษาเรื่องนี้เกิดขึ้น และทุกท่านผู้ซึ่งเป็นแรงขับเคลื่อนใจ ที่ทำให้งานศึกษานี้ประกอบขึ้นจนแล้วเสร็จ

แพรวพลอย วัฒนะโชติ

สารบัญ

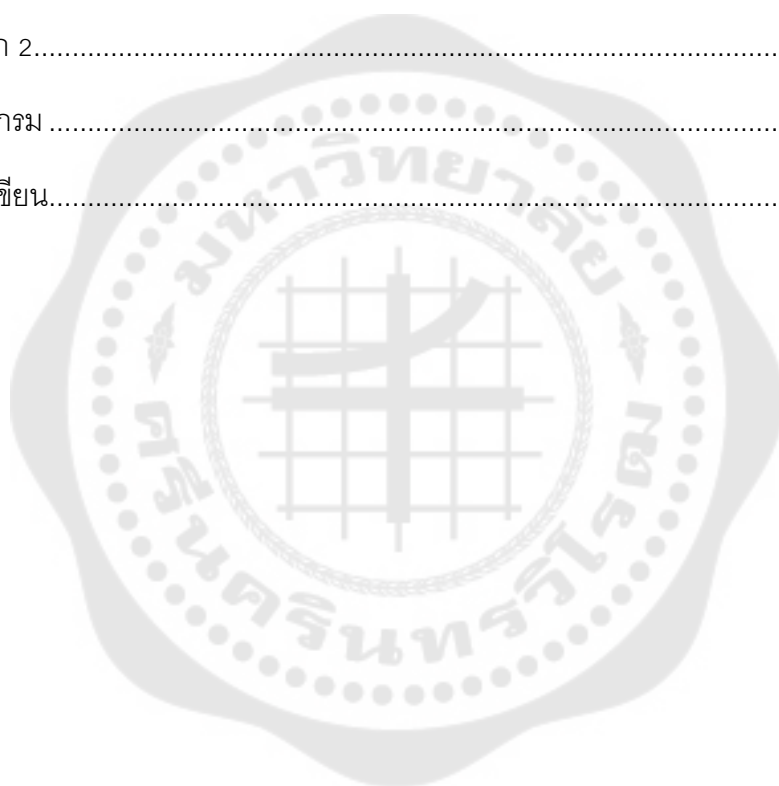
	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญรูปภาพ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ	1
1.2 คำถามงานวิจัย	6
1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	6
1.4 ขอบเขตของการศึกษา	6
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม.....	9
2.1 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับ “การบริการสาธารณะแนวใหม่”	9
2.2 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับ “เครือข่ายนโยบาย”	13
2.3 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับ “การพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน”	21
2.3.1 แนวคิดการพัฒนาชุมชนเมือง	22
2.3.2 แนวคิดการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว	25
2.3.3 การบูรณาการความร่วมมือในการวางแผนและพัฒนาเมือง	34
2.4 นโยบายและแผนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว และสถานการณ์ปัจจุบัน ของพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร	41

2.4.1 นโยบายและแผนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว.....	41
2.4.2 สถานการณ์ปัจจุบันของพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร	44
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	46
2.5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายนโยบาย	46
2.5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่สาธารณะสีเขียว	47
2.5.3 งานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง	50
2.6 กรอบแนวคิดในการศึกษา	51
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	53
3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล	53
3.2 แหล่งข้อมูลและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	53
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	54
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	55
บทที่ 4 ผลการศึกษา	56
4.1 ตัวแสดงทางนโยบายในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร	56
4.1.1 หน่วยงานที่เป็นตัวแสดงหลัก	56
(1) สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร	57
(2) สำนักการวางผังและพัฒนาเมือง กรุงเทพมหานคร	59
(3) สำนักการโยธา กรุงเทพมหานคร	59
(4) สำนักการระบายน้ำ กรุงเทพมหานคร	60
(5) สำนักงานเขต กรุงเทพมหานคร	61
4.1.2 หน่วยงานที่เป็นตัวแสดงร่วม/สนับสนุน.....	61
4.1.2.1 ตัวแสดงในภาครัฐ (State actors).....	62
(1) กรมธนารักษ์.....	62

(2) การทางพิเศษแห่งประเทศไทย	62
(3) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ	63
(4) สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	65
(5) สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ.....	67
(6) สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน)	68
(7) สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน)	68
(8) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).....	69
(9) บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)	70
4.1.2.2 ตัวแสดงนอกภาครัฐ (Non-State actors).....	70
(1) หน่วยงานภาคเอกชน	70
(2) หน่วยงานภาคประชาสังคม	72
(3) หน่วยงานภาควิชาการ.....	74
(4) หน่วยงานภาควิชาชีพ.....	76
(5) ชุมชน/ย่าน	81
4.2 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงในเครือข่ายนโยบายในการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่ สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร	83
4.2.1 ความสัมพันธ์แบบการประสานความร่วมมือ โดยมีกรุงเทพมหานครเป็นตัวแสดง หลัก.....	83
(1) ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานในสังกัดกรุงเทพมหานคร	84
(2) ความสัมพันธ์ระหว่างกรุงเทพมหานครกับหน่วยงานที่เป็นเจ้าของพื้นที่	85
(3) ความสัมพันธ์ระหว่างกรุงเทพมหานครกับหน่วยงานสนับสนุน	86
(3.1) การสนับสนุนการดำเนินงานของกรุงเทพมหานครโดยตรง.....	86
(3.2) การสนับสนุนการดำเนินงานของกรุงเทพมหานครโดยอ้อม	91

4.2.2 การพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวโดยตัวแสดงอื่น (เป็นอิสระ)	93
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	95
5.1 สรุปผล.....	95
5.2 อภิปรายผล	97
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	101
ภาคผนวก 1.....	104
ภาคผนวก 2.....	105
บรรณานุกรม	106
ประวัติผู้เขียน.....	110

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพประกอบ 1 การจัดการเครือข่ายในกระบวนการนโยบายสาธารณะ	15
ภาพประกอบ 2 เครือข่ายนโยบายวิภาษวิธีของ Marsh และ Smith (2000)	17
ภาพประกอบ 3 What makes a great place?	29
ภาพประกอบ 4 ตัวอย่างของกลไกการมีส่วนร่วมในวงจของนโยบายสาธารณะ.....	38
ภาพประกอบ 5 แผนกลยุทธ์ที่นำไปประยุกต์ใช้สำหรับการวางแผนเมืองอัจฉริยะ	39
ภาพประกอบ 6 รูปแบบของการทำงานร่วมกันในสหสาขาวิชาการ	40
ภาพประกอบ 7 เว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม	66
ภาพประกอบ 8 เว็บไซต์ The Visual by Thai PBS	71
ภาพประกอบ 9 เว็บไซต์ We!Park - สำรวจพื้นที่โอกาส	74
ภาพประกอบ 10 เว็บไซต์ The Urbanis by UDDC	75
ภาพประกอบ 11 เว็บไซต์ City Cracker	80
ภาพประกอบ 12 โครงการ Green Bangkok 2030	83

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

การขยายตัวของความเป็นชุมชนเมือง (Urbanization) มีทิศทางเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องพร้อมกันกับจำนวนประชากรคนเมือง ซึ่งอาจเพิ่มขึ้นมากถึง 2.4 พันล้านคน คิดเป็นร้อยละ 66 ของประชากรโลก ในปี พ.ศ.2593 (สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้, 2558) เป็นความท้าทายที่ทุกประเทศจะต้องเผชิญและเตรียมพร้อมรองรับ การวางแผนในการพัฒนาเมืองจึงเป็นสิ่งจำเป็น และมีความสำคัญอย่างมากต่อจุดมุ่งหมายการพัฒนาให้เกิดชุมชนและเมืองที่มีความยั่งยืน ซึ่งจะเป็นการวางกรอบและออกแบบการวางแผนเมืองให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สังคมและเศรษฐกิจอย่างบูรณาการ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของคนเมือง ให้เป็นเมืองที่ตอบสนองต่อความหลากหลาย สร้างโอกาสและคุณค่าแก่คนในสังคม ซึ่งถ้าหากไม่มีการวางผังเมืองที่ดี ก็มีโอกาสมีโครงสร้างพื้นฐานที่ดีได้ หากไม่มีการควบคุมจัดการเมืองที่ดี เมืองก็จะเติบโตอย่างไร้ทิศทาง (Urban Sprawl) (ภาวิณี เขียมตระกูล, 2561 น.47)

ยุคแห่งกระแสโลกาภิวัตน์ ได้เชื่อมโยงทุกคนบนโลกให้มีปฏิสัมพันธ์กันได้อย่างไร้พรมแดน ด้วยแพลตฟอร์มที่สร้างพื้นที่สาธารณะบนโลกออนไลน์ โดยเป็นทั้งแหล่งค้นหาข้อมูล แลกเปลี่ยนและสื่อสารระหว่างกันได้อย่างง่ายดาย แทนพื้นที่สาธารณะที่ผู้คนจะรวมตัวกันพบหน้า แต่อย่างไรก็ตาม ตรวบใดที่เรายังคงมีความเป็นมนุษย์ เราจึงยังมีความต้องการพื้นฐานสำหรับพื้นที่ทางกายภาพอยู่เสมอ ซึ่งเป็นสถานที่จริงที่ไม่จำเป็นต้องสิ้นเปลืองทรัพยากรแบบ Seamless technology ผ่านสถานที่ออนไลน์เท่านั้น แต่เป็นพื้นที่ที่ทำให้เกิดการสะดุดทางกายภาพ สะดุดเพราะปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น สะดุดเพราะวิถีคิดหรือพฤติกรรมของคนอื่นที่ไม่ต้องตรงกับเรา หรือสะดุดเพราะพบเห็น สิ่งที่ไม่เคยคาดฝันว่าจะเห็นได้ในชีวิตจริง (โตมร ศุขศรีวิชา, 2562) ซึ่งในหนังสือ “Happy city: Transforming Our Lives Through Urban Design” โดยชาร์ลส มอนต์โกเมอรี ถูกแปลเป็นภาษาไทยในชื่อ “Happy city: เปลี่ยนโฉมชีวิตด้วยการออกแบบเมือง” โดยพินดา พิสิฐบุตร ได้กล่าวถึงปัญหาว่าด้วยความไม่เป็นเมือง และเสนอความเห็นที่ว่าเมืองควรมีพื้นที่ให้คนในเมืองพบปะแลกเปลี่ยนกัน ซึ่งจะทำให้เมืองเป็นมากกว่าสถานที่ และควรมีการพัฒนาเมืองให้ตอบรับกับผู้อยู่อาศัยทุกประเภทมากที่สุด โดยพื้นที่สาธารณะที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนของคนในสังคมเมืองมีความจำเป็นมาก โดยเฉพาะในสังคมที่มีความแตกต่างกันค่อนข้างสูง เพราะจะเป็นโอกาสให้คนในเมืองได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน เมื่อมีการแลกเปลี่ยน

กันมาก ๆ สิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นตามมา คือ มีการตกผลึกทางความคิด นอกจากนั้นจะเกิด social control หรือการควบคุมทางสังคมขึ้นด้วย ซึ่งกระบวนการที่เกิดขึ้นจาก social control นั้นดีกว่า การใช้กฎหมาย (พงษ์ศักดิ์ ยิ่งชนม์เจริญ, 2562)

การเติบโตของเมืองใหญ่ สุ่มหานครที่มีผู้คนและวัฒนธรรมอันหลากหลาย การย้ายถิ่นของคนชนบทเข้าสู่พื้นที่เมือง เนื่องจากการพัฒนาเศรษฐกิจด้านอุตสาหกรรมและการบริการ ได้ดึงดูดคนชนบท เข้าสู่พื้นที่การผลิตในเมือง รวมถึงปัญหาด้านการเกษตรที่ผลักดันให้คนออกจากพื้นที่ชนบท (อภิวัฒน์ รัตนวราหะ, 2563) จึงทำให้เมืองต้องเกิดการเร่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ปลูกสร้างอาคารบ้านเรือน ปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคและระบบคมนาคมขนส่ง ฯลฯ เพื่อรองรับความต้องการของประชากรเมืองที่มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่นั่นก็ทำให้เกิดปัญหาจากความเป็นเมืองตามมาด้วย เช่น ปัญหาการจราจร ปัญหามลภาวะและการกำจัดของเสีย การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากรที่กำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ที่ส่งผลกระทบต่อสัดส่วนประชากรของแต่ละครัวเรือนที่จะมีขนาดเล็กลง และหลากหลายมากขึ้น ปัญหาสุขภาพ โดยเฉพาะโรคที่เกิดจากพฤติกรรมการใช้ชีวิต เช่น โรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) ซึ่งจากสถิติการตายของคนไทย มีสาเหตุจากการเสียชีวิตจากโรคไม่ติดต่อเรื้อรังถึง 70% รวมถึงค่าใช้จ่ายที่คนเมืองใช้ไปกับการดูแลสุขภาพที่สูงมากเกินความจำเป็นทั้งการเข้าฟิตเนส 19,900 บาท/ปี และค่ารักษาพยาบาล 48,000/ปี (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2562)

ประกอบกับคำแนะนำขององค์การอนามัยโลก (WHO) ซึ่งระบุว่าตามมาตรฐานแล้วเมืองใหญ่ในแต่ละเมืองควรจัดให้มีพื้นที่สีเขียวประมาณ 9 ตร.ม./คน แต่ในกรุงเทพมหานครในฐานะเมืองหลวงของประเทศไทย ยังมีจำนวนพื้นที่สีเขียวต่อประชากร (Green Space per Capita) ที่ไม่เป็นไปตามเกณฑ์ มีเพียงแค่ 6.9 ตร.ม./คน (ปี 2561) โดยพบพื้นที่รกร้างที่ถูกปล่อยว่างและไม่ได้ใช้ประโยชน์ คิดเป็นพื้นที่รวมกว่า 120.5 ตร.กม.¹ เทียบเป็นพื้นที่รกร้างที่มีถึง 8% กับพื้นที่สาธารณะที่มีอยู่เพียง 0.3877% และมีจำนวนห้างสรรพสินค้าถึง 150 แห่ง กับจำนวนสวนสาธารณะเพียง 35 แห่ง และไม่กระจายตัว (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2562) ภายใต้อาณัติของพื้นที่สาธารณะเหล่านี้ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นปัญหาที่มีผลกระทบไปถึงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม แต่ความต้องการสาธารณะในการใช้งานพื้นที่สาธารณะสีเขียว ซึ่งจะเป็นพื้นที่ที่ทุกคนเข้าถึง และทำกิจกรรมได้อย่างเท่าเทียม สร้างคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งกายใจ สร้างความสัมพันธ์

¹ มลภพร ชูวงศ์. (2562). 7 มุมมองการสร้างพื้นที่สาธารณะ จากเสวนา 'CRACK CITY FOR PUBLIC SPACE'. (ออนไลน์)

ของผู้คน และฟื้นฟูระบบนิเวศทางธรรมชาติให้สอดคล้องกับระบบนิเวศเมือง ไปด้วย² เพื่อเยียวยา และปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนในสังคมที่ได้รับผลกระทบจากความเป็นเมืองกลับกลายเป็นพื้นที่ที่ไม่สามารถเข้าถึงได้อย่างอิสระเสรีเท่าที่ควรจะเป็นในเขตกรุงเทพมหานคร ทั้งยังเป็นสิ่งที่ต้องจ่าย หากต้องการคุณภาพชีวิตที่ดีตามต้องการ จากการซื้อสังหาริมทรัพย์ หมู่บ้านจัดสรร หรืออาคาร คอนโด ที่มีพื้นที่ส่วนกลางและพื้นที่สีเขียว ซึ่งมีราคาขายสูงกว่าอาคารธรรมดาหลายเท่าตัว

เหตุผลเหล่านี้จึงเป็นปัจจัยสนับสนุนที่ทำให้แนวคิดการพัฒนาเมืองและคุณภาพชีวิต ของประชาชนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ของ สหประชาชาติ ในเป้าหมายที่ 11: ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความครอบคลุม ปลอดภัย มีภูมิต้านทานและยั่งยืน (Make cities and human settlements inclusive, safe, resilient and sustainable) เป็นหมุดหมายแห่งการพัฒนาเมืองของกรุงเทพมหานคร ให้เกิด สถานที่ที่มีความผสมผสานระหว่างพื้นที่สีเขียว (Green Area) และพื้นที่สาธารณะ (Public Space) ให้ประชาชนเมืองสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้โดยปราศจากการกีดกัน (Not Excludable) และเป็นแนวทางตามเป้าหมายย่อยที่ 11.7 จัดให้มีการเข้าถึงพื้นที่สาธารณะสีเขียว ที่ปลอดภัยครอบคลุมและเข้าถึงได้โดยถ้วนหน้า โดยเฉพาะสำหรับผู้หญิง เด็ก คนชรา และผู้พิการ ภายในปี พ.ศ.2573 (by 2030, provide universal access to safe, inclusive and accessible, green and public spaces, particularly for women and children, older persons and persons with disabilities) ซึ่งนอกจากจะเป็นการปรับปรุงภูมิทัศน์ของเมืองให้มีพื้นที่สีเขียว ที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้น ช่วยลดอุณหภูมิภายในเมือง เพิ่มร่มเงาทางธรรมชาติ และช่วยรักษาภาวะ ของสภาพทางอากาศ ยังจะเป็นการเพิ่มพื้นที่ทางสังคม (Social Area) และพื้นที่แห่งการเรียนรู้ (Knowledge Area)

แต่ปัญหาหลักในการพัฒนาให้เกิดพื้นที่เหล่านี้ในเขตกรุงเทพมหานครได้ ก็คือปัญหา ในการจัดหาที่ดิน ซึ่งมีมูลค่าสูงจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และที่ดินสาธารณะประโยชน์ ที่ภาครัฐถือครอง ซึ่งสามารถนำไปกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทนันทนาการและการรักษา คุณภาพสิ่งแวดล้อมได้ แต่กรมธนารักษ์ มีนโยบายให้นำที่ราชพัสดุไปจัดหาประโยชน์โดยการให้ ภาคเอกชนเช่าที่ดินเพื่อประกอบกิจการพาณิชย์กรรม การนำพื้นที่สาธารณะประโยชน์มากำหนด เป็นที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมจึงมีข้อจำกัด (วิญญู อยุธยา, 2561) แม้ว่าพื้นที่เหล่านั้นจะมีศักยภาพมากเพียงใดก็ตาม โดยยังเป็นการใช้แนวทางการเช่าและขอใช้

² ปาริฉัตร คำวาส, บัณฑิต เสริมชัยวงศ์. (2564). พื้นที่ว่างชอยหน้าวัดหัวลำโพง เปลี่ยนที่ดินบริจาคสู่พื้นที่สาธารณะสีเขียวแห่ง ใหม่ที่ทุกคนสร้างด้วยกัน. (ออนไลน์).

พื้นที่จากหน่วยงานต่างๆ เป็นหลัก ซึ่งขาดความยั่งยืน ควบคุมการกระจายตัวเพื่อการให้บริการแก่ประชาชนได้ยาก (สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล, 2563, น. 132) ดังนั้น การไม่สามารถจัดหาพื้นที่ที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาพื้นที่สีเขียวในรูปแบบสวนแบบเดิมได้ ซึ่งต้องใช้จำนวนพื้นที่ขนาดใหญ่ จึงทำให้แนวคิดการพัฒนาเมืองผ่านการสร้างพื้นที่สาธารณะสีเขียว ที่มีองค์ประกอบทั้งความเป็นพื้นที่สาธารณะและพื้นที่สีเขียวนั้นตอบโจทย์ทิศทางการใช้ประโยชน์ที่ดินของกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน โดยเป็นการนำเอาพื้นที่ที่มีศักยภาพตามชุมชนมาพัฒนาให้ตอบสนองต่อการใช้งานที่หลากหลาย เกิดการกระจายตัวและเป็นจุดเชื่อมเส้นทางระหว่างพื้นที่ ซึ่งจะช่วยลดปัญหาในการจัดหาที่ดินในเมืองที่แออัดได้อย่างเหมาะสม สร้างการหมุนเวียนผู้คน และจะทำให้ข้อสังหาริมทรัพย์และที่ดินรอบข้างมีมูลค่าสูงขึ้น ถือเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจได้อีกทาง

การบริหารจัดการภาครัฐในสังคมสมัยใหม่ ภาครัฐไม่อาจสามารถเป็นตัวแสดงเดียวในการจัดทำหรือส่งมอบบริการสาธารณะ เพื่อจัดการปัญหาหรือพัฒนาสิ่งต่างๆ ในสังคมโดยขาดการเชื่อมโยงระหว่างกันของแต่ละภาคส่วนเหมือนในอดีต ภาครัฐจะไม่เป็นเพียงแต่ศูนย์กลางการบริหาร แต่จะเปลี่ยนหน้าที่เป็นหน่วยงานสนับสนุนและส่งเสริม โดยสร้างการมีส่วนร่วมของพลเมือง ให้ภาคประชาชนและภาคประชาสังคมเข้ามามีบทบาทมากขึ้น ซึ่งจะเป็นการพัฒนาจากระดับบุคคลจนเป็นเครือข่าย เพื่อร่วมกันสร้างความเปลี่ยนแปลง ซึ่งสำหรับการพัฒนาเมืองผ่านการสร้างพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานครก็เช่นกัน หากมองออกมาในภาพรวมของเมืองจะเห็นว่า การจะขับเคลื่อนนโยบายเพื่อสาธารณะได้ ล้วนเชื่อมโยงกับปัจจัยเชิงโครงสร้างอื่นๆ อีกมากมาย เนื่องด้วยปัญหาของความเป็นเมือง เป็นปัญหาเชิงซ้อนที่ผูกโยงกับหน่วยงานภาครัฐ องค์กร ชุมชน กลุ่มผลประโยชน์ ฯลฯ ยิ่งในเมืองใหญ่หรือเมืองหลวง ซึ่งเป็นศูนย์รวมของความเจริญที่มีความหลากหลายและเหลื่อมล้ำสูง การจะเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ย่อมต้องคำนึงถึงผู้ที่เกี่ยวข้องกับตัวพื้นที่ในหลายๆ ด้าน รวมถึงความขัดแย้งระหว่างการพัฒนาเมืองกับความต้องการของประชาชนภายในเมือง จึงจำเป็นต้องลดการพัฒนาจากรูปแบบ Top-Down ซึ่งพัฒนาโดยคำนึงถึงเป้าหมายของส่วนรวม และเพิ่มการพัฒนาในรูปแบบ Bottom-Up เป็นการพัฒนาจากความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน พร้อมกับพยายามรักษาความสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้การวางแผนและบริหารจัดการทรัพยากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเมืองได้พัฒนาไปอย่างยั่งยืนตามเป้าหมาย

ตลอด 10 ปีที่ผ่านมา พบว่าการดำเนินการเพื่อเพิ่มสัดส่วนพื้นที่สีเขียว โดยภาครัฐอย่างเดียวอาจไม่ตอบโจทย์ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนและภาคเอกชน (วิรัตน์

มนัสสินีทวงศ์, 2563) และจะต้องอาศัยความร่วมมือหลายระดับ ตั้งแต่การชี้แนะในผังนโยบาย และมีการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินในผังเมืองรวม ความร่วมมือของหน่วยงานระดับจังหวัด องค์การส่วนปกครองท้องถิ่น ภาครัฐ ภาคเอกชน นักการเมือง รวมถึงประชาชนในพื้นที่ที่ต้องช่วยผลักดันให้เกิดขึ้นเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของตนเอง (วิษญะ อยู่ดี, 2561, น. 55) ซึ่งจะเห็นได้จากแผนพัฒนาต่างๆ ของทางภาครัฐ โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร หน่วยงานผู้นำนโยบายหลัก ในเขตพื้นที่ ได้มีการกำหนดแผนงานในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะและพื้นที่สีเขียวให้กระจายทั่วทุกพื้นที่ ตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2556 - 2575) ซึ่งมีกำหนดถึงมาตรการและโครงการยุทธศาสตร์ในการสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน เข้าเป็นภาคีเครือข่ายในการพัฒนา แสดงให้เห็นถึงการตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาพื้นที่เพื่อผลักดันกรุงเทพมหานครไปสู่มหานครสีเขียวอย่างมีส่วนร่วม

การดำเนินงานการพัฒนาเมืองให้ไปสู่เป้าประสงค์อย่างมีคุณภาพนั้น จึงไม่ใช่การทำงานของส่วนใดส่วนหนึ่งอีกต่อไป แต่ยังประกอบด้วย การเข้ามามีส่วนร่วมของส่วนราชการ สถาบันการศึกษา องค์กรวิชาชีพ องค์กรพัฒนาเอกชน (Non-Governmental Organization: NGOs) องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร (Non-Profit Organization: NPOs) ภาคประชาสังคมต่างๆ (Civil Society Organization) รวมไปถึงผู้ประกอบการทางสังคม (Social Entrepreneur) ซึ่งเป็นองค์กรที่สร้างความเปลี่ยนแปลง (Impact organizations) และเข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนทางสังคม ส่งเสริมและให้คำแนะนำทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อม (Environment), ด้านการพัฒนาสังคม และชุมชน (Community Development) และด้านสุขภาพ (Health) ให้เห็นอย่างเด่นชัดมากขึ้น ตัวอย่างเช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ศูนย์ออกแบบและพัฒนาเมือง (Urban Design and Development Center-UddC) สมาคมภูมิสถาปนิกแห่งประเทศไทย (Thai Association of Landscape Architects-TALA) กลุ่ม We!park กลุ่ม BIG Trees เป็นต้น ซึ่งแม้ว่าในแต่ละตัวแสดงจะมีอำนาจหน้าที่ตามภารกิจหลักที่แตกต่างกัน แต่เมื่อทุกภาคส่วนเห็นคุณค่าและมีความสนใจร่วมกันต่อเป้าหมายในการพัฒนาเมือง จึงเกิดเป็นเครือข่ายนโยบาย โดยเป็นความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับตัวแสดงอื่นๆ ทางสังคม ที่ทุกหน่วยงานล้วนแล้วแต่มีส่วนเกี่ยวข้องและมีบทบาทสำคัญเป็นการดึงศักยภาพและนำเอาลักษณะเด่นของแต่ละตัวแสดงมาใช้ขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานครทั้งสิ้น

ดังนั้น งานวิจัยฉบับนี้จึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่า ในการพัฒนาเมืองผ่านการสร้างพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร ได้มีการอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานนอกภาครัฐ หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องใดบ้าง และในแต่ละตัวแสดงของเครือข่าย

ทางนโยบายนี้ มีบทบาทและมีความสัมพันธ์กันเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานร่วมกันในฐานะเครือข่ายนโยบายอย่างไร ตามแต่ละขั้นตอนของกระบวนการนโยบายสาธารณะ ซึ่งอาจทำให้เห็นถึงภาพความร่วมมือระหว่างตัวแสดงในภาพรวมระดับนโยบาย ว่ากำลังขับเคลื่อนไปในรูปแบบของวงโคจรที่กำลังหมุนไปพร้อมกันอย่างสมบูรณ์ หรือยังมีช่องว่างของการดำเนินงานในด้านใดที่ยังเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสาธารณะ เพื่อเติมเต็มตัวเชื่อมต่อให้เครือข่ายนโยบายในการวางแผนการพัฒนาเมืองเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนในสังคมเมืองร่วมกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตกรุงเทพมหานครนี้มีความเข้มแข็งช่วยเสริมแรงผลักดันการดำเนินการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวให้มีคุณภาพและยั่งยืนอย่างราบรื่นต่อไป

1.2 คำถามงานวิจัย

1. การพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร มีตัวแสดงทางนโยบายใดที่เกี่ยวข้องบ้าง และในแต่ละตัวแสดงมีบทบาทอย่างไร
2. ตัวแสดงในเครือข่ายนโยบายในการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาตัวแสดงและบทบาทของตัวแสดงทางนโยบายในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงในเครือข่ายนโยบายในการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาครั้งนี้ มุ่งศึกษาใน 2 ประเด็นหลัก คือ

- 1.1 การศึกษาตัวแสดงทางนโยบาย จะเป็นการศึกษาว่ามีหน่วยงานภาครัฐ องค์กรนอกภาครัฐ หรือภาคประชาชน องค์กรใดบ้างที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร และศึกษาว่าตัวแสดงแต่ละตัว เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนดำเนินงานอย่างไร

1.2 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงในเครือข่ายนโยบาย จะเป็นการศึกษาว่า ในการร่วมกันขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร ตัวแสดงแต่ละตัวมีรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างกันในลักษณะใด และมีแนวทางในการประสานความร่วมมือหรือการสร้างเครือข่ายนโยบายในการดำเนินงานอย่างไร

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

เป็นการศึกษาในขอบเขตพื้นที่สาธารณะสีเขียวที่อยู่ในการดูแลและจัดทำขึ้นของกรุงเทพมหานครในภาพรวม

3. ขอบเขตด้านประชากร

เป็นการศึกษาตัวแสดงหลักในเครือข่ายนโยบาย ทั้งหน่วยงานในภาครัฐและนอกภาครัฐที่มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

เป็นการศึกษาเครือข่ายนโยบายที่ร่วมดำเนินงานพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานครที่เกิดขึ้นย้อนหลังตั้งแต่ปีงบประมาณ 2561 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นการกำหนดขอบเขตระยะเวลา ตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2556-2575) ระยะที่ 2 (พ.ศ.2561-2565)

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

สามารถนำผลการศึกษามาสรุปเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสาธารณะ เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งของเครือข่ายนโยบาย ในการผลักดันการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานครให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

เครือข่ายนโยบาย ในการศึกษานี้ หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงที่แตกต่างหลากหลาย แต่มีเป้าหมายเดียวกัน ในการดำเนินงานหรือพัฒนางานร่วมกัน โดยอาศัยการประสานงาน ความร่วมมือในการทำงาน การร่วมแรงร่วมใจให้ได้ผลงาน โดยมีผลประโยชน์สาธารณะเป็นแกนกลาง

พื้นที่สาธารณะ ในการศึกษานี้ หมายถึง พื้นที่ที่ทุกคนสามารถเข้าถึง และใช้ประโยชน์ในการทำกิจกรรม การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และทำกิจกรรมทางกายต่างๆ ร่วมกันได้อย่างอิสระ โดยปราศจากการกีดกัน

พื้นที่สีเขียว ในการศึกษา นี้ หมายถึง พื้นที่ที่มีพืชพันธุ์ขึ้นปกคลุม มีพันธุ์ไม้แหล่งน้ำ ที่ลุ่มที่ว่าง พื้นที่ไม้ยืนต้น พื้นที่เกษตรกรรม ช่วยลดมลภาวะลดอุณหภูมิ ดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ช่วยฟื้นฟูระบบนิเวศในเมือง

พื้นที่สาธารณะสีเขียว ในการศึกษา นี้ หมายถึง พื้นที่ที่ผสมผสานความเป็นพื้นที่สาธารณะและพื้นที่สีเขียวเข้าด้วยกัน โดยมีพืชพันธุ์ขึ้นปกคลุม มีพันธุ์ไม้เป็นองค์ประกอบสำคัญ และประชาชนสามารถเข้าถึงได้อย่างอิสระและเท่าเทียมกัน ไม่ว่าพื้นที่แห่งนั้นจะเป็นกรรมสิทธิ์ของใครก็ตาม ซึ่งอาจมีรูปแบบและลักษณะที่หลากหลาย เช่น สวนสาธารณะ (Public Park), สวนหย่อมขนาดเล็ก (Pocket Park, Mini Park, Tot lots), สวนชุมชน (Community Park), สวนระดับเมือง (City Park) หรืออาจเป็นพื้นที่ที่ไม่ได้อยู่ในลักษณะสวน เช่น พื้นที่เลียบริมแม่น้ำ พื้นที่ใต้ทางด่วน พื้นที่ลาดฟ้า หรือเป็นพื้นที่จากการปรับปรุงสภาพแวดล้อมและพัฒนาโครงสร้างของชุมชนให้เกิดเป็นพื้นที่กิจกรรมที่สร้างการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมพร้อมกับการฟื้นฟูระบบนิเวศทางธรรมชาติภายในเมือง

การพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว ในการศึกษา นี้ หมายถึง การเป็นผู้ดำเนินงานหลัก การเป็นผู้ร่วมสนับสนุน หรือการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการ เช่น การผลักดัน การสื่อสาร การก่อสร้างและพัฒนาตัวพื้นที่ การสนับสนุนองค์ความรู้ การจัดกิจกรรม หรือการดำเนินงานใดๆ ก็ตาม ที่มีผลเกี่ยวโยงอันเป็นประโยชน์ต่อการเกิดพื้นที่สาธารณะสีเขียว

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์เครือข่ายนโยบายในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแล้วสามารถสรุปแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

1. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับ “การบริการสาธารณะแนวใหม่”
2. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับ “เครือข่ายนโยบาย”
3. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับ “การพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน”
4. นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว และสถานการณ์ปัจจุบันของพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับ “การบริการสาธารณะแนวใหม่”

การบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service: NPS) เป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับบทบาทในการบริหารงานของภาครัฐภายใต้ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย เพื่อการบริการสาธารณะที่สร้างความผูกพันของพลเมือง โดยเป็นการบริหารปกครองที่ให้ความสำคัญกับพลเมือง (Citizen First) ผลประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) ความเป็นประชาธิปไตย (Democratic) ความสามารถในการรับผิดชอบได้ต่อพลเมือง (Accountability) การเจรจาต่อรองเพื่อหาข้อสรุปและพันธสัญญาต่อพลเมืองและชุมชน (Community) เพื่อกระจายผลประโยชน์สาธารณะนั้นไปสู่สังคมอย่างแท้จริง (ภคพร กุลจิรันทร, 2559)

รากฐานของแนวความคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่มาจากทฤษฎีประชาธิปไตยพลเมือง (Theories of Democratic Citizenship) ตัวแบบชุมชนและประชาสังคม (Models of Community and Civil Society) มนุษยนิยมองค์การและทฤษฎีวาทกรรม (Organizational Humanism and Discourse Theory) และรัฐประศาสนศาสตร์ในยุคหลังสมัยใหม่ (Post Modern Public Administration) (สุรศักดิ์ ชะมารัมย์, น. 7) ซึ่งมีสาระสำคัญและค่านิยมพื้นฐานที่มีความคล้ายกันกับแนวคิดรัฐประศาสนศาสตร์แนวใหม่ (New Public Administration: NPA) ตามกระแสค่านิยมที่ให้คุณค่าความเป็นประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของพลเมือง ความเสมอภาคเป็นธรรม ความรับผิดชอบต่อได้ จริยธรรมในการบริหาร แต่เพิ่มเติมเรื่องของการค้นหาความต้องการหรือความจำเป็นของพลเมือง ตลอดจนเรื่องประชาธิปไตยที่มีระดับที่มากขึ้นกว่า มากกว่าการ

คำนึงถึงในเรื่องประสิทธิภาพ (Efficiency) หรือผลิตภาพ (Productivity) จากการเน้นการจัดบริการสาธารณะในลักษณะการจัดการเชิงบริหารภายใน มองว่าประชาชนอยู่ในสถานะผู้รับบริการจากรัฐ (Client) แบบระบอบการบริหารสาธารณะแบบดั้งเดิม (Traditional Public Administration: TPA) และการเน้นกลไกตลาด การแข่งขันในการให้บริการแบบในแนวคิดการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM)

Robert B. Denhardt and Janet Vinzant Denhardt เป็นนักวิชาการที่ได้นำเสนอแนวคิดนี้ไว้ในงานเขียน The New Public Service: serving rather than steering ซึ่งเขามองว่าการบริการสาธารณะแนวใหม่ จะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ทัศนคติในเชิงวิชาการ และในทางการแก้ไขปัญหาของสังคมประเทศเปลี่ยนแปลงไปจากช่วงยุคดั้งเดิม (Old public administration) ที่เน้นรูปแบบการปกครองในลักษณะสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute monarchy) รัฐสัมพันธ์กับประชาชนในฐานะราษฎร หรือไพร่ (Client) อำนาจการตัดสินใจและ การบริหารขึ้นอยู่กับผู้นำส่วนราษฎรเสมือนเป็นผู้ย่อยที่ต้องปฏิบัติตามในทุกเรื่อง (Denhardt and Denhardt. 2000, pp. 549-559 อ้างถึงใน ชมภูษ หนุ่นาค. 2560, น. 127) โดยหน่วยงานภาครัฐ จะมีรูปแบบการปกครองแบบเบ็ดเสร็จในการตัดสินใจ หรือเลือกนโยบายไปปฏิบัติ และมองเห็นว่าองค์กรที่มีลักษณะแบบระบบปิด (Closed system) จะช่วยให้การบริหารงานของภาครัฐเกิดประสิทธิภาพสูงสุดนั้นให้เปลี่ยนเป็นแนวทางการบริการสาธารณะของรัฐแนวใหม่ ที่หันมามองประโยชน์สูงสุดของประชาชนหรือการรับใช้พลเมือง ซึ่งมีหลักสำคัญ 7 ประการ ได้แก่

1. บริการรับใช้พลเมือง ไม่ใช่ลูกค้า (Serve Citizens, Not Customers): การบริหารงานภาครัฐตามแนวคิดการบริการสาธารณะใหม่ รัฐจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะเป็นหลัก เพื่อรับใช้ประชาชนทุกคนในฐานะพลเมือง (Citizens) ไม่ใช่การเป็นผู้ผลิตสินค้าเพื่อบริการให้ลูกค้า (Customers) ที่อาจหมายความว่าถึงเพียงเพื่อกลุ่มคนใดกลุ่มคนหนึ่งเท่านั้น และเน้นเรื่องความร่วมมือและการรับผิดชอบร่วมกันระหว่างผู้ผลิตบริการที่มาจากหลากหลายภาคส่วนอย่างครอบคลุม เนื่องจากหากให้องค์การภาครัฐเป็นเจ้าของกิจการแต่เพียงผู้เดียว เมื่อมีการตัดสินใจที่ผิดพลาด ย่อมก่อให้เกิดความเสี่ยง และความล้มเหลวได้

2. เน้นการค้นหาผลประโยชน์สาธารณะ (Seek the Public Interest): ภาครัฐจะเป็นผู้สร้างการบริการสาธารณะ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนให้ได้มากที่สุด โดยมองข้ามผลประโยชน์ส่วนตน พรรคพวก นักการเมือง หรือกลุ่มผลประโยชน์ใดๆ ด้วยการปรึกษาหารือ เพื่อร่วมคิดร่วมไตร่ตรองจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (Public deliberation) ไม่ให้มีการแบ่งพรรคแบ่งฝ่าย มีเสียงข้างมากและเสียงข้างน้อย หรือฝ่ายที่ทำกับฝ่ายที่คัดค้าน

3. เน้นคุณค่าความเป็นพลเมืองมากกว่าการเป็นผู้ประกอบการ (Value Citizenship over Entrepreneurship): การบริการสาธารณะแนวใหม่ ไม่เห็นด้วยกับการที่ระบบราชการ ทำเหมือนนักการเมืองและข้าราชการผู้ปฏิบัติงานเป็นเหมือนผู้ประกอบการ แต่ต้องการสร้างความเป็นพลเมืองที่ต่างมาร่วมแรงร่วมใจเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม โดยเชื่อมั่นว่าคนมีจิตใจที่ดี มีพลัง และกล้าหาญพอที่จะคิดและลงมือทำ อันจะนำมาซึ่งชุมชน ท้องถิ่น สังคม และประเทศที่ดีขึ้น

4. คิดเชิงกลยุทธ์ ปฏิบัติแบบประชาธิปไตย (Think Strategically, Act Democratically): กล่าวคือ หลังจากที่มีการร่วมปรึกษาหารือ ร่วมวิเคราะห์ ร่วมไตร่ตรอง จากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องแล้ว การดำเนินงานขั้นต่อไปจะต้องมีการวางยุทธศาสตร์ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นร่วมกัน ในขณะเดียวกัน จะต้องไม่มีความเหลื่อมล้ำ และไม่มีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่รู้สึกว่าคุณเสียเปรียบ และมีทางออกที่เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย เพื่อความยั่งยืนของสิ่งที่จะเกิดขึ้นหลังจากการดำเนินการ ซึ่งถ้าหากหลีกเลี่ยงไม่ได้ว่าต้องมีฝ่ายที่เสียประโยชน์ จะต้องหาแนวทางในการชดเชยให้กับฝ่ายที่เสียประโยชน์ หรือฝ่ายที่รับผลกระทบในแง่ลบมากกว่า

5. การตระหนักในความรับผิดชอบไม่ใช่เรื่องง่าย (Recognize that Accountability Is Not Simple): การบริหารงานภาครัฐ ไม่ใช่เพียงการเชื่อมโยงกับหน่วยงานต่างๆ ในภาครัฐเท่านั้น แต่สัมพันธ์กับภาคส่วนอันหลากหลาย และหลายระดับ ที่อาจเกี่ยวข้องไปกับเรื่องทางกฎหมาย มาตรฐานวิชาชีพ รัฐธรรมนูญ และประโยชน์สาธารณะต่างๆ เป็นต้น

6. การให้บริการมากกว่าการกำกับทิศทาง (Serve Rather than Steer): ภาครัฐจะไม่ได้เป็นเพียงผู้กำกับทิศทางการบริหารประเทศ ที่ถืออำนาจในการตัดสินใจหรือสั่งการเรื่องต่างๆ ในการให้บริการสาธารณะเหมือนดังเดิม แต่เป็นผู้รับใช้ประชาชน กล่าวคือ มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมตรวจสอบ ให้พลเมืองเป็นผู้ตื่นรู้ มีสิทธิและเสียงในการเข้ามาร่วมกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาประเทศชาติ

7. ให้คุณค่ากับคน ไม่ใช่แค่ผลิตภาพ (Value People, Not Just Productivity): การบริการสาธารณะแนวใหม่ ไม่ได้มองเฉพาะผลผลิตหรือความมีประสิทธิภาพเท่านั้น แต่ยังเป็น การมุ่งเน้นเรื่องของการตอบสนองของความต้องการ และการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ในกระบวนการต่างๆ เป็นสำคัญ

งานเขียน เรื่อง หนทางสู่การสร้างการบริการสาธารณะใหม่เพื่อรับใช้พลเมือง (New Public Services for Serving Citizens) ของชมภูนุช อนุภาค (2560) ได้มีการกล่าวถึงเรื่องดังกล่าวว่าจะประกอบด้วย

ประเด็นที่หนึ่ง เรื่องของการปรับเปลี่ยนโครงสร้างอำนาจ จากการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจ เป็นการกระจายอำนาจ ในการจัดบริการสาธารณะให้หลากหลายภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ทั้งองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น เอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อจัดบริการได้ตรงกับปัญหาและความต้องการของแต่ละพื้นที่ เปลี่ยนลักษณะทางสังคมที่มีโครงสร้างทางตั้ง (Vertical society) เป็นสังคมแนวราบ (Horizontal society) ที่ผู้คนมีความเสมอภาค มีการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำจนเป็นสังคม ที่เข้มแข็ง มีความสามารถในการร่วมจัดบริการสาธารณะ และร่วมตรวจสอบประเมินผล (ประเวศ วะสี, 2556. น. 8-13 อ้างถึงใน ชมภูงูช หุ่นาค. 2560, น. 137)

ประเด็นที่สอง การปรับเปลี่ยนบทบาทของข้าราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นผู้รับฟังเสียงพลเมือง (Citizen's voice listener) เป็นผู้ให้ความรู้ด้านหน้าที่พลเมือง (Civic educator) และเป็นผู้ประกอบการที่มีศีลธรรม (Moral entrepreneur) เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของพลเมืองในกระบวนการนโยบายสาธารณะ

ประเด็นที่สาม การสร้างและจัดการเครือข่ายอย่างเป็นระบบ อันประกอบด้วยรัฐบาลกลาง รัฐบาลท้องถิ่น ภาคอาสาสมัครและภาคเอกชน เป็นต้น ที่มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ทั้งความรู้ ข้อมูลข่าวสาร โดยมีเป้าหมายเพื่อแก้ไขปัญหาใดปัญหาหนึ่ง หรือหลายปัญหาที่มีความซับซ้อน และมีความหลากหลาย

ประเด็นที่สี่ การสร้างสรรค์นวัตกรรมบริการสาธารณะใหม่ เน้นการขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ มีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงบริการสาธารณะอยู่เสมอ เพื่อจัดบริการที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนโดยรวม และเหมาะสมกับบริบทสภาพการณ์ในปัจจุบัน รวมถึงแนวโน้มในอนาคต ตลอดจนสามารถรับมือกับโอกาสและภัยคุกคามแบบใหม่ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

และประเด็นที่ห้า การสร้างแรงงานที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และทักษะสูง เพื่อรองรับการเติบโตของภาคบริการสาธารณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถในการบริหารจัดการ เทคโนโลยี การสร้างและพัฒนาสินค้าเชิงนวัตกรรมในด้านต่างๆ ได้แก่ เทคโนโลยี การเกษตรและอาหาร สาธารณสุข สุขภาพ เทคโนโลยีทางการแพทย์ เครื่องมือ อุปกรณ์อัจฉริยะ หุ่นยนต์ ระบบเครื่องกลที่ใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ควบคุม และกลุ่มดิจิทัล รวมถึงเทคโนโลยีการท่องเที่ยว เป็นต้น

การบริหารราชการแบบรวมศูนย์อำนาจที่รัฐส่วนกลางแบบดั้งเดิม มีความจำเป็นต่อการเสริมสร้างเอกภาพและบูรณภาพเพื่อเหตุผลด้านความมั่นคงแห่งรัฐทั้งภายในและในระดับระหว่างประเทศ ในการช่วยลดความเสี่ยงของความหลากหลายและความไม่เป็นธรรมในสังคม

แต่การรวมศูนย์อำนาจในเชิงโครงสร้างผ่านกลไกในระบบราชการและในเชิงกระบวนการดำเนินงานผ่านอำนาจสั่งการบังคับบัญชา ย่อมไม่สอดคล้องกับและเป้าหมายแห่งรัฐภายใต้บริบทใหม่ในศตวรรษที่ 21 อีกต่อไป จึงทำให้การแสวงหาความเป็นเอกภาพในเชิงยุทธศาสตร์ชาติ และการสร้างหลักประกันประโยชน์สาธารณะกลับปรากฏรูปแบบและวิธีการใหม่ๆ ภายใต้แนวคิดการจัดการกับสัมพันธภาพระหว่างกลไกรัฐและตัวแสดงที่หลากหลายเป็นสำคัญ เพื่อมุ่งจัดการให้สัมพันธภาพ (Relationships) และปฏิสัมพันธ์ (Interactions) ดังกล่าวนั้น เกื้อหนุนต่อการเคลื่อนสู่เป้าประสงค์แห่งรัฐโดยรวม (วสันต์ เหลืองประภัสร์, 2559: 60)

โดยสรุปแล้ว แนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของค่านิยมแห่งความเป็นประชาธิปไตย (value of democracy) ให้มีความสำคัญกับผลประโยชน์ของสาธารณะ (public interest) ที่จะเกิดขึ้นแก่พลเมืองในสังคม (citizenship) การบริการสาธารณะแนวใหม่ จึงได้มีการพยายามปรับเปลี่ยนรูปแบบโครงสร้างการบริหารงานภาครัฐ เป็นการปรับบทบาทและลดทอนอำนาจของภาครัฐ ให้เกิดการเชื่อมโยง เกิดความร่วมมือกับตัวแสดงอื่นๆ ในสังคมร่วมด้วย รวมถึงการให้ความสำคัญกับผู้ปฏิบัติงานในองค์กร ซึ่งข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่รัฐ จะมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้เจรจาและหาวิธีการหาข้อตกลงร่วมในผลประโยชน์เพื่อสาธารณะ เพื่อให้เกิดการบริหารงานอย่างเสมอภาคและมีความเป็นธรรมตามแนวคิดรัฐประศาสนศาสตร์แนวใหม่ ดังนั้น การให้ความสำคัญกับบทบาทของแต่ละภาคส่วนในทุกกระบวนการและขั้นตอน ทั้งในส่วนของภาพรวม การมององค์ประกอบขององค์ความรู้และความเข้าใจพื้นฐานในการตอบโจทย์ จะเป็นการสร้างให้เกิดทางเลือกหลายทางเพื่อประกอบการตัดสินใจ รวมทั้งการระดมความคิดเห็นจากจุดเล็กๆ จากพลเมือง จะช่วยสะท้อนให้เห็นถึงเหตุผลและความจำเป็นต่อบทบาทขององค์ประกอบย่อยๆ เพื่อวิเคราะห์หาแนวทางในการวางแผนการดำเนินงาน การจัดสรรผลประโยชน์และทรัพยากรให้เป็นไปในทิศทางที่ตั้งเป้าหมายไว้ผ่านการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง อีกทั้งยังให้การก่อร่างสร้างเป็นเมือง มีการวางแผนหรือจัดทำบริการที่มีความครอบคลุมในทุกมิติต่อประโยชน์สาธารณะในทางเลือกที่ดีที่สุด เพราะในท้ายที่สุดแล้ว สิ่งที่สำคัญคือ การคำนึงถึงคุณภาพชีวิตประชาชน ที่จะต้องเป็นอันดับแรกของการวางแผนเมือง (Urban Planning Priority is Quality of life)

2.2 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับ “เครือข่ายนโยบาย”

แนวคิดเครือข่ายนโยบาย (Policy Network) เป็นการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดง ที่มีความแตกต่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชนหรือกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ทั้งกลุ่มที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ แต่เชื่อมโยงร่วมกันด้วยการมีประเด็น

ความสนใจหรือความเชี่ยวชาญพิเศษ ในนโยบายหรือพื้นที่ที่เฉพาะเจาะจง (Specific Area of Public Policy) หากไม่เน้นภารกิจหน้าที่ (function-based) ก็เป็นการเน้นพื้นที่ (area-based) และมีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน ซึ่งเครือข่ายนโยบาย (Policy Network) เป็นลักษณะความสัมพันธ์ประเภทหนึ่งของทฤษฎีการจัดการเครือข่าย ที่ปรับเปลี่ยนรูปแบบทางอำนาจแบบสายบังคับบัญชา (Hierarchy) เป็นรูปแบบของความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกันของตัวกระทำที่หลากหลาย (Diverse Actors) มีการกระจายทรัพยากรต่างๆ ร่วมกัน อาศัยการประสานงาน (Coordination) ความร่วมมือในการทำงาน (Co-operation) การร่วมแรงร่วมใจให้ได้ผลงาน (Collaboration) โดยมีผลประโยชน์สาธารณะเป็นแกนกลาง (ทวิดา กมลเวช, น. 37 อ้างถึงในอุษณี มงคลพิทักษ์สุข, 2555, น. 181) หรืออาจหมายความถึง การมีปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มตัวแสดงที่เป็นตัวแทนจากองค์กรต่างๆ หรืออาจเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน เครือข่ายจะเป็นตัวสนับสนุนให้การไหลเวียนเกิดประโยชน์หรือประนีประนอมในนโยบายแก่ทุกฝ่ายที่อยู่ในภาคนโยบายนั้นๆ (ณัฐนันท์ คุณมาศ, 2555, น. 146)

โดยรากฐานการพัฒนาของแนวคิดเครือข่ายนโยบาย เริ่มต้นมาจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร จากงานเขียนของ Hugh Hecllo's (1978) ที่ชื่อว่า Issue Networks and the Executive Establishment ซึ่งได้มีการกล่าวถึง เครือข่ายประเด็นนโยบาย (Issues networks) ซึ่งเป็นการอธิบายลักษณะความสัมพันธ์ที่รวมตัวกันเป็นเครือข่ายแบบหลวมๆ แต่ยังไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์ในรูปแบบความสัมพันธ์ มากนัก หลังจากนั้นแนวทางของ Hecllo's ถูกนำมาพัฒนาต่อ โดยมีงานเขียนที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง คือของ Rhodes, R.A.W. (1997) ที่มีชื่อว่า Understanding Governance: Policy Networks, Governance, Reflexivity and Accountability ได้อธิบายถึงเครือข่ายความสัมพันธ์ที่อาจมีถึงเครือข่ายที่ความเหนียวแน่นมากจนเป็นประชาคมนโยบาย (policy communities) มีค่านิยมที่ร่วมกันยึดถือ มีการกระจายทรัพยากรอย่างเท่าเทียม และตัวแสดงในเครือข่ายนี้เป็นสมาชิกที่เป็นสมาชิกที่อยู่ยาวนาน และ มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างสม่ำเสมอ มุ่งเน้นไปที่การอธิบายความสัมพันธ์ในลักษณะความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (power dependence) และการแลกเปลี่ยนทรัพยากร (resource exchange) ซึ่งทรัพยากรนั้นๆ อาจอยู่ในรูปแบบของทุน ข้อมูลข่าวสาร หรือสิทธิอำนาจในการตัดสินใจ (อิศเรศ คันสนียวิทย์กุล, 2556, น. 41)

การสร้างความสัมพันธ์เชิงเครือข่าย จึงเป็นกลไกหนึ่งที่สำคัญซึ่งจะแสดงถึงการบริหารงานภาครัฐภายใต้แนวคิดการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) ที่ปรับเปลี่ยนกลไกทางการบริหารจากการเป็นรัฐแบบรวมศูนย์อำนาจ เป็นการกระจาย

อำนาจสู่ภาคส่วนอื่นในสังคมที่จะเข้ามาช่วยกันจัดการประเด็นทางสาธารณะ โดยภาครัฐ จะกระจายการจัดทำบริการสาธารณะไปสู่ภาคส่วนอื่นมากขึ้น และทำหน้าที่เป็นฝ่ายสนับสนุน ประสานงาน อำนวยความสะดวก ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนา และควบคุมกำกับทิศทางการบริหารงานของเครือข่าย (Steer) แทน เพื่อให้เป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกันประสบความสำเร็จ โดยมีกลยุทธ์ในการจัดการเครือข่าย 2 ประเด็น คือ การจัดการเครือข่าย (Game Management) และการจัดโครงสร้างเครือข่าย (Structuring Network) (นันธิดา จันทศิริ, 2558, น. 149) ซึ่งเครือข่ายนโยบายนี้ สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกกระบวนการของนโยบายสาธารณะ ตามภาพประกอบ 1

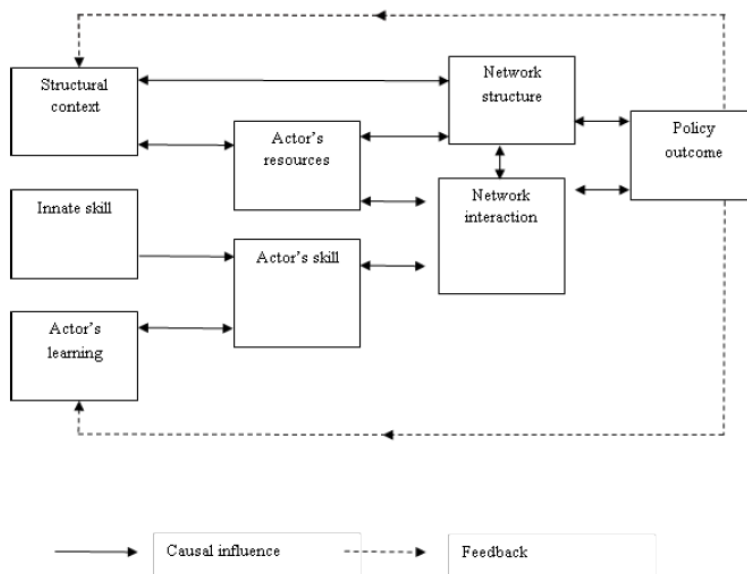
กระบวนการนโยบายสาธารณะ	การกำหนดนโยบายสาธารณะ (Formulation)	การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Implementation)	การประเมินผลนโยบาย (Evaluation)
เป้าหมาย	มีเป้าหมายการจัดการเครือข่าย ในกระบวนการวางแผน เพื่อกำหนดนโยบาย ในเชิงยุทธศาสตร์ร่วมกัน	มีเป้าหมายเพื่อการสร้าง ความร่วมมือของเครือข่าย ในการนำนโยบายไปสู่ การปฏิบัติ	มีเป้าหมายเพื่อการวิเคราะห์ นโยบายของเครือข่าย ทั้งในด้านการกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ การติดตาม ประเมินผล นโยบาย เพื่อการปรับปรุง นโยบายของเครือข่าย ที่เหมาะสมต่อไป
ทรัพยากร	การรวบรวมทรัพยากรของแต่ละ องค์การมี เพื่อกำหนดแนวทาง การกำหนดนโยบาย และกำหนด ทิศทางความเป็นไปได้ ของนโยบาย	การแลกเปลี่ยนทรัพยากร ขององค์กรในเครือข่าย เพื่อการแปลงนโยบาย ไปสู่การปฏิบัติ เป็นการให้ ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์ คู่คุณค่า และประหยัด	การประเมินผลประสิทธิภาพ ของการใช้ทรัพยากร เพื่อการดำเนินนโยบายของ เครือข่าย ว่ามีประสิทธิภาพ หรือไม่ ควรปรับปรุงอย่างไร
ความรับผิดชอบ	การกำหนดภาระความรับผิดชอบ ในแต่ละประเด็น ที่เหมาะสม กับศักยภาพของแต่ละองค์กร ซึ่งจะนำไปสู่เป้าหมาย ของนโยบายร่วมกันได้	องค์กรในเครือข่าย มีความพร้อมสูงในการจัดการ ตามความรับผิดชอบ ของตนเอง ซึ่งตรงกับศักยภาพ	สร้างความรับผิดชอบร่วมกัน ในการประเมินผลนโยบาย ของเครือข่าย และรับผิดชอบต่อ ผลลัพธ์ของนโยบาย
การแลกเปลี่ยนความคิด	การระดมความคิดความเห็น การวิเคราะห์ข้อมูลที่หลากหลาย จากความรู้และประสบการณ์ของ องค์กรที่มีความหลากหลาย ในการกำหนดนโยบายร่วมกัน เพื่อให้มีการวิพากษ์แนวคิดอย่าง กว้างขวางและรอบคอบมากขึ้น	มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสื่อสารภายในเครือข่าย เพื่อพัฒนากิจกรรม กระบวนการ หรือกลไกของ การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด	มีการแลกเปลี่ยนความคิด เพื่อการปรับปรุงพัฒนา เครือข่ายและนโยบาย ของ เครือข่าย

ภาพประกอบ 1 การจัดการเครือข่ายในกระบวนการนโยบายสาธารณะ

ที่มา: ปรับปรุงจาก นันธิดา จันทศิริ, 2558

แต่ก็มีบางข้อสังเกตที่มีความน่าสนใจว่า แม้ว่าบทบาทของภาครัฐและการปกครองที่เป็น การจัดการแบบแนวดิ่ง ไม่อาจสามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกต่อไปในยุคสมัยปัจจุบัน เปลี่ยนเป็นการบริหารจัดการในเชิงเครือข่ายในแนวระนาบ (Network governance) และการพัฒนาเครือข่ายนโยบาย (Policy Network) มากขึ้น แต่ในทางกลับกัน กลับเป็นสัญญาณ ที่กลวงเปล่าที่ซ่อนปัญหาในเชิงโครงสร้าง เต็มไปด้วยความไม่เท่าเทียมกันในเชิงอำนาจ เอาแน่เอานอนไม่ได้ กลายเป็นการควบคุมแบบใหม่ ซ่อนความสัมพันธ์ในแนวดิ่งในภาพลักษณ์ เชิงระนาบ อ่างนวัตกรรมแต่ยังอิงกลไกระบบราชการและระบบตลาดเช่นเดิม (ปิยะพงษ์ บุษบงก์; และ พบสุข ชำชอง, 2561) เพราะในการแลกเปลี่ยนทรัพยากรเชิงนโยบายที่เกิดขึ้น ตัวแสดง เหล่านั้นอาจอยู่ในความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน (unequal powers) ซึ่งเกี่ยวข้องกับ ความไม่เท่าเทียมของทรัพยากร และส่งผลกระทบต่อความไม่เท่าเทียมของการเข้าถึงระบบและ กลไกต่างๆ และแม้ว่าจะมีข้อตกลงร่วมบางประการอยู่ แต่ในขณะเดียวกันก็มีความขัดแย้งฝังอยู่ เช่นเดียวกัน (ปิยะพงษ์ บุษบงก์; และพบสุข ชำชอง, 2561, น. 118) เหมือนกันกับที่ Keith Dowding (1995) ได้โต้แย้งต้นฉบับทฤษฎีเครือข่ายนโยบายของ Rhodes เอาไว้ว่า ทฤษฎี เครือข่ายนโยบาย เป็นเพียงการเปรียบเทียบ (metaphoric) ซึ่งให้น้ำหนักเฉพาะการอธิบาย และพรรณานโยบายใดๆ เท่านั้น โดยที่ไม่ได้กล่าวถึงปัจจัย หรือตัวแปรที่มีผลทำให้นโยบายเกิด การเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนนัก (อิศเรศ ศันสนีย์วิทยกุล, 2556, น. 44)

แนวคิดเครือข่ายนโยบายวิภาษวิธี (dialectical approach) ของ Marsh และ Smith (Marsh and Smiths dialectical approach): Marsh และ Smith (2000) จึงเป็นอีกแนวคิดที่ พยายามอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำในเชิงกลยุทธ์มากขึ้น โดยมุ่งเน้นไปที่การ อธิบายปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสองตัวแปรที่ส่งผลกระทบระหว่างกัน ได้แก่ 1. โครงสร้างของ เครือข่าย มีความสัมพันธ์กับลักษณะและพฤติกรรมของผู้กระทำที่อยู่ในเครือข่านั้น (Network Structure versus Agent) 2. เครือข่ายมีความสัมพันธ์กับบริบทที่เครือข่านั้นตั้งอยู่ (Network versus Context) และ 3. เครือข่ายมีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์ทางนโยบาย (Network versus Outcome) โดยในเครือข่ายจะประกอบไปด้วยผู้กระทำ (actor) ซึ่งจะแสดงออกหรือ มีความสัมพันธ์กันกับตัวแสดงทางนโยบายอื่นๆ อย่างไรก็ตาม ขึ้นอยู่กับทรัพยากรของผู้กระทำ ที่มีอยู่ (actor's resources) ซึ่งการแลกเปลี่ยนทรัพยากรภายในเครือข่าย มีอิทธิพลต่อโครงสร้าง ของเครือข่าย (network structure) และลักษณะการปฏิสัมพันธ์กันของผู้แสดง (network interaction) (อิศเรศ ศันสนีย์วิทยกุล, 2556, น. 42) ตามภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 เครือข่ายนโยบายวิภาษวิธีของ Marsh และ Smith (2000)

ที่มา: อิศเวศ ศันสนีย์วิทยกุล, 2556

การจัดความสัมพันธ์ที่เหมาะสมจะช่วยให้เกิดการประสานบทบาทหน้าที่ระหว่างรัฐส่วนกลางกับกลไกนอกศูนย์กลางหรือภาคส่วนอื่นๆ ในระดับต่างๆ อย่างราบรื่นและกลมกลืน (วสันต์ เหลืองประภัสร์, 2559, น. 60) เนื่องจากกลไกการขับเคลื่อนนโยบายในระดับพื้นที่หนึ่งๆ นั้น มีสภาพของความซับซ้อนจากกลไกของภาครัฐเอง และกลุ่มองค์กรภายนอกภาครัฐ (Non-governmental bodies) จึงปรากฏตัวแสดง (Actors) ที่มีความหลากหลาย และในแต่ละตัวแสดงก็มักจะทำงานไปตามอำนาจหน้าที่หรือกรอบนโยบายของตนเอง โดยปราศจากกลไกการเชื่อมประสานที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อประเด็นเรื่องการส่งผ่านนโยบาย (Policy transfer) และการส่งมอบบริการสาธารณะ (Service delivery) ส่วนกลางจึงไม่สามารถกระทำในลักษณะเชิงบังคับสั่งการได้อีกต่อไป เพราะตัวแสดงที่มีบทบาทสำคัญในแต่ละกลุ่ม ต่างก็มีทักษะในเชิงเทคนิควิทยาการที่แตกต่างกันออกไป อีกทั้งความรู้ความเข้าใจในประเด็นนโยบายสาธารณะหนึ่งๆ และบริบทในเชิงเศรษฐกิจสังคมในระดับพื้นที่ก็มีระดับที่แตกต่างกัน ด้วยเหตุผลนี้ ความสำเร็จในการส่งผ่านนโยบายจากระดับชาติและการส่งมอบบริการสาธารณะที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่นั้น จึงจำเป็นต้องสร้างกลไกให้เกิดการฟังฟังของตัวแสดงต่างๆ เหล่านี้ ภายใต้ระบบความร่วมมือ (Collaboration) ที่ชัดเจนและเป็นระบบระเบียบ (วสันต์ เหลืองประภัสร์, 2559, น. 74)

อย่างไรก็ตาม ความร่วมมือในลักษณะเครือข่าย เป็นการเข้ามาร่วมมือกันตามความสมัครใจของภาคีสมาชิก ไม่ได้มีโครงสร้างสถาบันที่ตายตัว หรือมีระเบียบข้อบังคับเพื่อจัดตั้งองค์กรตามที่กฎหมาย โดยเครือข่ายการบริหารกิจการสาธารณะ มีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ (R.A.W Rhodes, 2000, อ้างถึงใน วสันต์ เหลืองประภัสร์ และคณะ, 2556) คือ

1. เครือข่ายต้องเกิดขึ้นจากการพึ่งพาอาศัยและเชื่อมโยงการทำงานซึ่งกันและกันระหว่างองค์กรต่างๆ ในเครือข่าย ซึ่งเป็นการประสานความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัยและทำงานร่วมกันโดยไม่มีแบ่งแยกระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมอย่างชัดเจน

2. การทำงานของเครือข่ายต้องดำเนินไปโดยกระบวนการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างองค์กรภาคีสมาชิกทุกฝ่าย การปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเครือข่ายต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เป็นกระบวนการที่ผลักดันโดยความจำเป็นในการแลกเปลี่ยนแบ่งปันทรัพยากรและขีดความสามารถระหว่างกัน รวมถึงมีความต้องการเข้ามาเจรจาต่อรองกันเพื่อแสวงหาแนวทางการทำงานร่วมกัน อันจะนำไปสู่การบรรลุประโยชน์ที่เป็นเป้าหมายร่วมกันของทุกฝ่าย

3. กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาคีสมาชิกในเครือข่าย ต้องอยู่ภายใต้กรอบกติกา ข้อกำหนด และกฎเกณฑ์ ซึ่งภาคีสมาชิกทุกฝ่ายได้ร่วมกันกำหนดขึ้นบนพื้นฐานของความเชื่อถือและไว้วางใจกัน และเป็นผลจากการเจรจาหรือเพื่อหาข้อตกลงร่วมที่ทุกฝ่ายเห็นพ้องตรงกัน

4. เครือข่ายต้องมีความเป็นอิสระในการทำงานของตนเองในระดับหนึ่ง นั่นคือ กระบวนการบริหารจัดการเครือข่ายที่ประกอบด้วยตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ ต้องไม่อยู่ภายใต้การกำกับควบคุมสั่งการของภาครัฐแต่มีระบบบริหารจัดการของตนเอง มีการจัดระบบการควบคุมดูแลสมาชิกในเครือข่ายตนเอง มีการวางนโยบายการทำงาน ตลอดจนสร้างปัจจัยแวดล้อมในการบริหารจัดการที่เหมาะสมด้วยตนเอง

ในหนังสือ เรื่อง พื้นฐานนโยบายสาธารณะสำหรับงานสาธารณสุข โดย นายแพทย์ ธรวิทย์ อุปพงษ์ กองแผนงาน กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข (2561, น. 35-37) ได้มีการกล่าวถึง ตัวแบบเครือข่ายทางนโยบาย (Policy network model) โดยระบุว่า “การวิเคราะห์เครือข่ายนโยบาย (Policy network analysis)” เป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้ทราบถึงความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน (Relationship) ระหว่างแต่ละภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย ซึ่งจะประกอบด้วย 2 ส่วนหลักๆ คือ 1) การระบุถึงภาคส่วนต่างๆ (Actors) ที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย พร้อมกับอธิบายบทบาทความสำคัญของแต่ละภาคส่วนดังกล่าว และ 2) การอธิบายลักษณะปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social interaction) ระหว่างภาคส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้องด้วย “แผนผัง

โครงสร้างความสัมพันธ์” ซึ่งการวิเคราะห์จะต้องอาศัย “ทฤษฎี” และ “ระเบียบวิธีการ” ต่างๆ เพื่อพิสูจน์ซึ่งข้อเท็จจริง โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องตลอดจนผลกระทบต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น ทั้งในสังคมปิดขนาดเล็ก (Small, closed social system) เช่น คณะทำงาน ทีมงาน แผนก กลุ่ม และฝ่ายภายในองค์กรต่างๆ เป็นต้น ไปจนถึงสังคมเปิดขนาดใหญ่ (Large, opened social system) เช่น ชุมชน จังหวัด กลุ่มจังหวัด (ภาค) ระบบตลาดภายในประเทศ ระบบตลาดในภูมิภาค และกลุ่มประเทศภายใต้กรอบความร่วมมือต่างๆ เป็นต้น โดยความสัมพันธ์ของเครือข่าย ที่นำมาวิเคราะห์นั้นสามารถจำแนกได้เป็น 3 ระดับหลักๆ ดังนี้

1. ระดับจุลภาค (Micro-level): เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในเชิงการคบหาสมาคมกัน (Friendship) โดยเริ่มตั้งแต่ 1) การก่อตัวของความสัมพันธ์ (Form) 2) การเปลี่ยนแปลงระดับของความสัมพันธ์เมื่อเวลาผ่านไป (Change) และ 3) การยุติความสัมพันธ์ (Drop)

2. ระดับกลาง (Meso-level): เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในเชิงปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal interactions) นับเป็นช่วงที่เริ่มปรากฏ “โครงสร้าง” ของกลุ่มหรือพรรคพวกขึ้นในสังคม ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของบุคคล ผู้มีมุมมอง ความเห็น หรืออุดมการณ์ร่วมกัน เช่น หน่วยงาน มูลนิธิ สมาคม และชมรมต่างๆ เป็นต้น

3. ระดับมหภาค (Macro-level): เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในระบบสังคมขนาดใหญ่หรือมีความซับซ้อน เช่น การเมืองระดับประเทศ ภาคการเกษตร ภาคอุตสาหกรรม ระบบการค้าการลงทุน กลุ่มจังหวัด และกลุ่มประเทศในแต่ละ ภูมิภาค เป็นต้น

การอธิบายลักษณะของเครือข่ายนโยบายนั้นครอบคลุมตั้งแต่ 1) รายชื่อของภาคส่วนต่างๆ (Actors) ที่เกี่ยวข้องกับแต่ละเครือข่าย 2) ความสัมพันธ์ (Linkages) ระหว่างภาคส่วนต่างๆ ทั้งภายในและระหว่างเครือข่าย และ 3) ขอบเขต (Boundary) ภารกิจของแต่ละเครือข่าย และความเชื่อมโยงกับประเด็นนโยบาย โดยเฉพาะ “ขอบเขต” ภารกิจของแต่ละเครือข่ายนั้นสามารถกำหนดขึ้นจาก “กระบวนการหลัก” และ “โครงสร้างระบบ” ที่รองรับการทำงานของเครือข่ายนั้นๆ อยู่ โดยสัมพันธ์กับประเด็นหลักนโยบาย (Policy domain) และระบบนโยบายย่อย (Policy subsystem) ในแต่ละส่วนแตกต่างกันไป โดยมีตัวอย่างของการประยุกต์ใช้ “กรอบแนวคิดเครือข่ายพันธมิตร” และ “ตัวแบบเครือข่ายทางนโยบาย” ในระบบสุขภาพของประเทศไทย โดยคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (คสช.) ซึ่งมีการจัดกลุ่มเครือข่าย ดังนี้ กลุ่มเครือข่ายพื้นที่ (Member from areas: MA) กลุ่มเครือข่ายภาควิชาการ วิชาชีพ (Member from knowledge sector: MK) กลุ่มเครือข่ายภาครัฐ การเมือง (Member from political sector: MP) กลุ่ม

เครือข่ายภาคประชาสังคม ชุมชนและเอกชน (Member from social sector: MS) กลุ่มเครือข่ายเฉพาะประเด็น (Member from Issue: MI)

สำหรับรูปแบบความสัมพันธ์และระดับความร่วมมือในการทำงานจำแนกได้หลายระดับ ตั้งแต่ระดับพื้นฐาน คือต่างคนต่างทำงานของตน และยกระดับความร่วมมือขึ้นไปถึงระดับที่สร้างสรรค์คุณค่าเพิ่มร่วมกัน (โครงการพัฒนาประสิทธิภาพด้านการบริหารจัดการแก่ผู้บริหารระดับสูงภาครัฐ, 2556) ดังนี้

- ระดับ Compete “เราต้องชนะเขา” เป็นรูปแบบการทำงานที่ต่างฝ่ายต่างทำงานของตน เน้นการแข่งขัน และการสร้างผลงานของตนให้เหนือกว่าฝ่ายอื่น

- ระดับ Co-Exist “เราทำส่วนของเรา เขาทำส่วนของเขา” เป็นรูปแบบการทำงานที่ต่างฝ่ายต่างทำงาน โดยไม่เกี่ยวข้องกัน เน้นการทำงานของตนเองให้ดี ไม่ใช้การทำงานเพื่อแข่งขัน หรือการสร้างผลงานที่เหนือกว่าฝ่ายอื่น

- ระดับ Coordinate “ทั้งสองฝ่ายทำตามกฎ ระเบียบ และกระบวนการที่กำหนดไว้” เป็นรูปแบบการทำงานที่ทั้งสองฝ่ายมีข้อตกลงร่วมกัน (MOU) เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายที่แต่ละฝ่ายต้องการ โดยทั่วไปการปฏิบัติงานจะอยู่ภายใต้ขอบเขตพันธกิจที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และงบประมาณของตน ไม่ได้มีการเชื่อมหรือใช้ทรัพยากรร่วมกัน ในบางกรณีอาจมีการกำหนดระเบียบหรือกระบวนการเฉพาะกิจ เพื่อเป็นหลักในการทำงานร่วมกัน ซึ่งจะยกเลิกเมื่อบรรลุภารกิจแล้ว

- ระดับ Cooperate “ทั้งสองฝ่ายตอบแทนความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน” เป็นรูปแบบการทำงานที่ทั้งสองฝ่ายสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน บนพื้นฐานขอบเขตความรับผิดชอบของตน ในลักษณะของเครือข่ายความร่วมมือที่ดี

- ระดับ Collaboration “ทั้งสองฝ่ายเข้าใจและมีเป้าหมายที่จะทำให้สำเร็จร่วมกัน” เป็นรูปแบบการทำงานที่ทั้งสองฝ่ายตกลงทำความเข้าใจและกำหนดเป้าหมายความสำเร็จร่วมกัน และช่วยกันขับเคลื่อนการดำเนินงานเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายที่กำหนด เป็นเหมือนพันธมิตร (Partners) และกัลยาณมิตรที่ดี

- ระดับ Co-Create “ทั้งสองฝ่ายร่วมกันสร้างคุณค่าเพิ่มที่เหนือความคาดหมาย” เป็นรูปแบบการทำงานที่ทั้งสองฝ่าย ไม่เพียงแต่ตกลงทำความเข้าใจ กำหนดเป้าหมายความสำเร็จร่วมกัน และช่วยกันขับเคลื่อนการดำเนินงานในลักษณะพันธมิตรเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายร่วมกันเท่านั้น แต่ยัง “ร่วมกันสร้างคุณค่าเพิ่ม (Create Added Value) และสร้างสรรค์นวัตกรรมทางความคิด และการทำงานด้วยกัน”

สำหรับการทำงานระหว่างส่วนราชการในปัจจุบัน ส่วนใหญ่ใช้รูปแบบความสัมพันธ์ และระดับความร่วมมือในการทำงาน 3 ลักษณะ คือ Coordinate Cooperate และ Collaborate จึงจะนำแนวคิดทฤษฎีในส่วนนี้ไปใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของ เครือข่ายนโยบายที่จะศึกษาในครั้งนี้

โดยสรุป เครือข่ายนโยบาย จึงเป็นลักษณะความสัมพันธ์ในเชิงความร่วมมือภายใต้ เป้าหมายเดียวกัน โดยที่ในแต่ละหน่วยงานก็ยังมีความเป็นอิสระในตัวเองแยกจากกันและกันอยู่ และเป็นการสร้างจุดร่วมในการขับเคลื่อนนโยบายหรือการดำเนินงานที่มีสภาพของความซับซ้อน เพื่อลดช่องว่างของความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานที่อาจเกิดขึ้น โดยการศึกษาเครือข่ายนโยบาย จะต้องเป็นการอธิบายลักษณะของเครือข่ายนโยบาย ที่ทำให้เห็นถึงแต่ละตัวแสดง (Actors) ที่เกี่ยวข้อง, ความสัมพันธ์ (Linkages) ระหว่างกัน และขอบเขต (Boundary) ตามอำนาจหน้าที่ ภารกิจของตัวแสดงในเครือข่าย ซึ่งจะทำให้การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเครือข่าย เห็นถึง ประเด็นในเรื่องการจัดกลุ่มเครือข่าย, องค์ประกอบ รูปแบบความสัมพันธ์และระดับความร่วมมือ ในการทำงานของเครือข่ายนโยบาย อันจะไปสู่ภาพของโครงสร้างความสัมพันธ์ของทั้งเครือข่าย นโยบายที่กำลังขับเคลื่อนการดำเนินงานที่เกิดขึ้น

2.3 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับ “การพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน”

การประชุมคณะกรรมาธิการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ได้นิยามคำว่า การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) ว่าหมายถึง การพัฒนาที่ตอบสนอง ความต้องการของคนในปัจจุบัน โดยไม่ลดทอนความสามารถในการใช้ทรัพยากรเพื่อตอบสนอง ความต้องการของคนในรุ่นหลัง (Iamtrakul, P. et al., 2013) รวมถึงผลการประชุมดังกล่าวนี้ พยายามชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาและการจัดการสิ่งแวดล้อมถือเป็นเรื่องเดียวกันที่ต้องทำควบคู่ กันไป โดยที่การปกป้องสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านสังคมและเศรษฐกิจ เป็นฐานราก ที่จะนำไปสู่ “ความยั่งยืน” (ภาวิณี เขียมตระกูล, 2561, น. 17) ด้วยการสร้างความการสร้างความ สมดุล (Balance) ซึ่งองค์ประกอบในการพัฒนาเมืองที่เหมาะสม ควรจะต้องคำนึงถึง ความปลอดภัยสาธารณะ (Public Safety) สุขภาวะของคน (Public Health) และความเป็นอยู่ที่ดี (Public Welfare) มาวางแผนเป็นกรอบดำเนินโครงการ (Framework) ผ่านการใช้เครื่องมือ ในการพัฒนา ประกอบด้วย นโยบาย เป็นตัวบ่งชี้เป้าหมาย, แผน เป็นวิธีการดำเนินงาน และสุดท้าย โครงการ เป็นการพัฒนาแบบเฉพาะเจาะจง

2.3.1 แนวคิดการพัฒนาชุมชนเมือง

ชุมชนเมือง (Urban) หมายถึง ศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมด้านการบริหาร การปกครอง การธุรกิจพาณิชย์ โดยใช้จำนวนประชากร กฎหมาย และหน้าที่เป็นตัวกำหนด ขนาดและขอบเขตของเมือง (สุภาวดี บุญฉัตร และคณะ, 2545) เป็นการอาศัยอยู่ร่วมกันของผู้คนที่อาจมีความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษาและวัฒนธรรม ดังนั้น การสร้างชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข จึงต้องมีพื้นที่ซึ่งสร้างความหลากหลายทั้งสำหรับการอยู่อาศัย การเดินทาง เพื่อเป็นทางเลือกแก่ชุมชน รวมถึงการมีพื้นที่สาธารณะเพื่อการทำนันทนาการ หรือเพื่อการทำงานหรือกิจกรรมอื่นๆ ซึ่งนั่นอาจเป็นความหมายของชุมชนที่ยั่งยืน (Sustainable Community)

2.3.1.1 องค์ประกอบของความเป็นชุมชนเมือง

การเกิดขึ้นของเมืองสามารถอธิบายได้โดยอิงจากพัฒนาการของชุมชนเมือง ซึ่งต้องมีองค์ประกอบพื้นฐาน 3 ประการ (Shummadtayar, U., et al., 2013 อ้างถึงใน ภาวิณี เขี่ยมตระกูล, 2561, น. 10) ดังนี้

1. ประชากร (Population) ที่ประกอบด้วย กลุ่มคนแต่ละชาติพันธุ์ และมีอาณาเขตของตนเองอยู่อย่างแน่ชัด มีกิจกรรมส่วนตัว และกิจกรรมกลุ่มที่หลากหลาย
2. ธรรมชาติแวดล้อม (Physical and Biotic Environment) โดยแต่ละธรรมชาติแวดล้อมจะมีบริบทความเหมาะสมของพื้นที่ที่แตกต่างกัน เช่น สภาพภูมิศาสตร์ สภาพภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ และสภาพนิเวศวิทยาอื่นๆ ที่จะเป็นตัวกำหนดระดับความเหมาะสมที่มากน้อยว่าสามารถรองรับมนุษย์ และกิจกรรมของมนุษย์ได้เพียงใด
3. กิจกรรม (Activity) รูปแบบกิจกรรมมีพัฒนาการและความหลากหลายเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ตั้งแต่กิจกรรมพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิตมนุษย์ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม การเมืองและอื่นๆ เป็นรูปแบบกิจกรรมเดี่ยวหรือรวมกลุ่ม ขึ้นอยู่กับปัจจัยและอิทธิพลควบคุม

ดังนั้น เมื่อเกิดการรวมกันขององค์ประกอบพื้นฐานทั้งสาม จึงแสดงให้เห็นว่า สิ่งสำคัญคือ การรวมกลุ่มกันของผู้คน เพื่อดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม โดยมีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นองค์ประกอบรองรับ และทำให้เกิดการสร้างความสัมพันธ์กับธรรมชาติแวดล้อมด้วยการสร้างบ้านเมือง (Human Niche) ตามมา

2.3.1.2 การวางผังเมือง (Urban Planning)

ตามหนังสือ “แนวทางสู่การออกแบบเมือง เพื่ออนาคตที่ยั่งยืนของประเทศไทย” (2559) ได้กล่าวว่า การพัฒนาโดยองค์ประกอบของเมืองที่เหมาะสม จะผลิตออกนอกผลคุ้มค่าให้ทุกคนอย่างเท่าเทียม โดยแบ่งการวางผังเป็นระดับต่างๆ ดังนี้

- การวางผังภาค คือ การวางแผนตามนโยบายกลางของประเทศ โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ เพื่อกำหนดแนวทางโครงสร้างของเมือง

- การวางผังเมือง คือ การวางแผนตามลักษณะภูมิประเทศเป็นหลัก เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม มีการวางแผนร่วมกับประชาชนในพื้นที่ และบุคคลภายนอกมาช่วยการพัฒนา

- การวางผังโครงการ คือ การวางแผนพัฒนาบริเวณหนึ่งของเมือง ที่ต้องพัฒนาเป็นพิเศษ โดยแบ่งเป็น 6 ประเภท ได้แก่ การอนุรักษ์บริเวณพื้นที่ (Conservation), การปรับปรุงบริเวณพื้นที่ที่มีความเสื่อมโทรม (Rehabilitation), การรื้อสร้างใหม่ (Redevelopment), การพัฒนาย่านอยู่อาศัยชานเมือง (Suburban Development), การก่อสร้างเมืองใหม่ หรือชุมชนบริวาร (New Town/Satellite Community) และการก่อสร้างนิคมอุตสาหกรรม (Industrial Estate Development)

การวางผังโดยมีการลำดับชั้นที่หลากหลายระดับนี้ จึงเป็นหลักการวางแผนเพื่อกระจายการพัฒนาให้เกิดความสมดุลกัน กระจายจุดศูนย์กลางพื้นที่เมืองของประเทศ กระจายกิจกรรมไปตามลักษณะและบริบทของพื้นที่

2.3.1.3 การบูรณาการพื้นที่เพื่อเป็นชุมชนสำหรับทุกคน

การออกแบบชุมชนที่ดี (Great Neighbourhoods) จะต้องผสมผสานการใช้พื้นที่ให้มีความหลากหลาย มีการพัฒนาพื้นที่ย่านพาณิชยกรรมและสิ่งอำนวยความสะดวกครบคู่กัน โดยบูรณาการการวางแผนและการออกแบบร่วมกับชุมชนละแวกบ้านและพื้นที่ศูนย์กลางที่มีอยู่ปรับเปลี่ยนให้อยู่อย่างกะชับ (Compact) สามารถเดินได้ (Walkable) มีการใช้พื้นที่อย่างผสมผสาน (Mixed Use) และมีการเชื่อมต่อของละแวกบ้านสูง (Highly-Connected Neighbourhoods) (ภาวิณี เขียมตระกูล, 2563, น. 261) ซึ่งจะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม องค์ความรู้ กระตุ้นให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างผู้คน อาคาร การใช้ประโยชน์ที่ดิน

โดยมาตรฐานของการออกแบบละแวกบ้านที่ดี (Neighbourhood Planning & Design Standards)³ ประกอบด้วย

1. พื้นที่ทางธรรมชาติ (Natural Areas): การออกแบบชุมชนละแวกบ้านที่ดีจะต้องออกแบบพื้นที่ทางธรรมชาติและพื้นที่อนุรักษ์
2. การใช้พื้นที่อย่างผสมผสาน (Mixed Land Uses): มีการสร้างทางเลือกหลากหลายรูปแบบ เช่น การอยู่อาศัย การทำงาน และการพักผ่อน มีสวนสาธารณะสำหรับการพักผ่อนและนันทนาการ เพื่อให้ผู้คนเข้าถึงและเข้าใช้ได้ง่าย
3. ทางเลือกของการเดินทางหลายรูปแบบและการเชื่อมต่อ (Multi-Modal Choice and Connectivity): ต้องมีการสร้างทางเลือกเพื่อส่งเสริมการเดินทางภายในและภายนอกละแวกบ้าน
4. รูปร่างของเมืองแบบกะชับและหนาแน่น (Compact Urban Form & Density): เป็นการออกแบบการใช้พื้นที่ให้มีประสิทธิภาพ มีความหนาแน่นที่เหมาะสม เพื่อสนับสนุนการใช้ระบบขนส่งสาธารณะกับพื้นที่ศูนย์กลางของชุมชน
5. การบูรณาการพื้นที่สวนสาธารณะและพื้นที่ชุมชน (Integrated Parks & Community Spaces): ควรออกแบบพื้นที่สาธารณะให้มีคุณภาพสูงและหลากหลาย ผสมผสานความรู้สึกผ่อนคลายและสร้างความนันทนาการ เพื่อให้เกิดการเชื่อมต่อและบูรณาการร่วมกัน ส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ในชุมชน
6. ขนาดและประเภทของสวนสาธารณะ (Park Sizes and Types): ควรสร้างระบบเชื่อมต่อของโครงข่ายสีเขียว (Connectivity) ของพื้นที่สวนสาธารณะและพื้นที่โล่ง และกระจายพื้นที่ให้ผู้คนสามารถเข้าถึงได้ในระยะ 400 เมตร
7. ทางเลือกของที่อยู่อาศัย (Housing Opportunity & Choice): มีที่อยู่อาศัยหลากหลายประเภทและผสมผสาน (Housing Opportunity & Choice)
8. สร้างชุมชนละแวกบ้านที่ยืดหยุ่นและผลกระทบต่ำ (Resilient & Low Impact Neighbourhoods): ควรมีการออกแบบอาคารให้เกิดความยืดหยุ่นและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงตามอัตราการเติบโตของประชากร สภาพภูมิอากาศ การก่อสร้างและการบำรุงรักษาในระยะยาว โดยจะต้องวางแผนให้อาคาร พื้นที่สาธารณะและสิ่งอำนวยความสะดวก

³ ภาวิณี เขียมตระกูล. (2563). การวางแผนและการพัฒนาเมืองเพื่อความยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 1. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 277-287

ปรับเปลี่ยนเพื่อเกิดประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น โครงสร้างพื้นฐานที่มีประสิทธิภาพ (Efficient Infrastructure) การพัฒนาสีเขียว (Green Development)

9. สร้างชุมชนละแวกบ้านที่ปลอดภัย (Safe Neighbourhoods): ออกแบบเพื่อส่งเสริมสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของผู้คน พิจารณาถึงความปลอดภัยแก่คนเดินเท้าและคนขี่จักรยาน ตลอดจนการเข้าถึงระบบขนส่งสาธารณะและการบริการพื้นฐาน ทั้งในช่วงกลางวันและกลางคืน

10. สร้างชุมชนละแวกบ้านให้มีอัตลักษณ์ (Unique Neighbourhoods Identity): ชุมชนละแวกบ้านจะต้องมีพื้นที่ที่กระตุ้นความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของพื้นที่ สร้างความผูกพันและผสมผสานด้วยองค์ประกอบทางธรรมชาติ หรือสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่สาธารณะหรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชุมชน

การพัฒนาเมือง เพื่อสร้างความหมายของชุมชนที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการประกอบรวมด้วยผู้คน สิ่งปลูกสร้าง ธรรมชาติแวดล้อม จึงจำเป็นต้องมีการวางแผนในหลากหลายระดับ เพื่อผสมผสานการออกแบบเมือง ให้องค์ประกอบที่มีความแตกต่างเหล่านั้น สามารถอยู่รวมเข้าด้วยกันอย่างเหมาะสมและไม่ทำลายสิ่งใดสิ่งหนึ่งไป โดยการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อออกแบบสร้างพื้นที่หนึ่งที่สำคัญ ที่จะสามารถสร้างสมดุลของผู้คนที่อยู่อาศัยภายในเมือง ด้วยการรักษาความสัมพันธ์ทั้งในเชิงสังคมและเชิงพื้นที่ได้ คือ พื้นที่สาธารณะสีเขียว

2.3.2 แนวคิดการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว

พื้นที่สาธารณะและพื้นที่สีเขียว ได้ถูกตั้งนิยามและความหมายไว้มากมาย แตกต่างกันไปตามแนวคิด บริบทของเมืองและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลา การให้ความหมายและขอบเขต ในมุมมองของนักวิชาการจากการรวบรวมทฤษฎีต่างๆ กับการนิยามพื้นที่ในบริบทของหน่วยงาน ซึ่งเป็นการกำหนดที่เจาะจงลักษณะพื้นที่ อันมีผลต่อการเข้าใช้งานพื้นที่นั้นๆ ของคนในสังคม หรือการจัดเก็บข้อมูล ทำให้ความหมายของพื้นที่ดังกล่าวถูกนิยามออกมาแตกต่างกัน

2.3.2.1 พื้นที่สาธารณะ

ความหมายของพื้นที่สาธารณะ

อดิศักดิ์ กันทะเมืองลี (2562) ได้รวบรวมและสรุปนิยามคำว่า ‘พื้นที่สาธารณะ’ จากหลายๆ แนวคิด ได้ดังนี้ กลุ่มความคิดยุคแรกให้ความหมาย พื้นที่สาธารณะว่าเป็นคู่ตรงข้ามของพื้นที่ส่วนตัว, กลุ่มความคิดอีกกลุ่มหนึ่ง ให้นิยามความหมายของพื้นที่สาธารณะในเชิงโครงสร้าง ว่าเป็นมโนทัศน์ของพื้นที่สาธารณะของชนชั้นกระฎุมพี

เพื่อการเรียกร้องเสรีภาพ ความเสมอภาค และความอิสระ ไปจนถึงกลุ่มความคิดในเชิงอุดมการณ์ ได้กล่าวว่าพื้นที่สาธารณะเป็นความจำเป็นทางสังคม เป็นพื้นที่เพื่อให้เกิดการวิพากษ์ ถกเถียง และตีความของคนในทุกลุ่ม ไม่ใช่แค่ในประชาสังคมกระฎุมพีเท่านั้น

School of Changemakers (2559) ได้ให้ความหมาย 'พื้นที่สาธารณะ' ว่าเป็นการใช้พื้นที่ว่างในชุมชนให้คนมารวมตัวกัน และทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่ง 'พื้นที่' ที่ว่านี้ ไม่ได้จำกัดว่าจะจะเป็นรูปแบบไหน อาจจะเป็นถนน พุดบาท สวนสาธารณะ สนาม ได้ทางด่วน ลานวัด หรือตรงไหนก็ได้ ดังนั้น หัวใจสำคัญของพื้นที่สาธารณะจึงไม่ได้อยู่ที่โครงสร้างหรือความสวยงามของสถานที่ แต่อยู่ที่กระบวนการที่จะสร้างให้พื้นที่นั้นมีชีวิตชีวาขึ้นมาได้จากการปฏิสัมพันธ์ของคน จนเป็นศูนย์รวมผู้คนในชุมชนได้

Michael Brill ได้ให้นิยามเอาไว้ว่า 'พื้นที่สาธารณะ' ประกอบสร้างจากพื้นที่ทางกายภาพที่สัมพันธ์กับชีวิตสาธารณะซึ่งเข้าถึงได้ และมีกลุ่มคนผู้ใช้งานที่หลากหลาย มีการใช้พื้นที่ร่วมกัน ทั้งที่เข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงและร่วมสังเกตการณ์ โดยเป็นพื้นที่ทางสังคมที่รองรับคนทั้งในระดับบุคคล กลุ่มเพื่อน ครอบครัว ชุมชนเมือง และรองรับความต้องการเพื่อผลประโยชน์ต่อสาธารณชน (Michael Brill, อ้างถึงใน อติศักดิ์ กันทะเมืองลี, 2562: ออนไลน์)

ประเภทของพื้นที่สาธารณะ

ประเภทของพื้นที่สาธารณะ (Type of Public Space) สามารถแบ่งออกเป็นพื้นที่ 3 ลักษณะ ได้แก่⁴

1. พื้นที่สาธารณะประเภทพื้นที่ ประกอบด้วยจัตุรัส พลาซ่า และพื้นที่ว่างเปล่า (Leftover)

1.1 จัตุรัส (Square) จัตุรัสเป็นพื้นที่ว่างของเมือง (Zucker, 1959) ล้อมรอบด้วยกรอบผนังอาคารเพื่อใช้ประโยชน์หลายประการสำหรับประชาชนจำนวนมาก กิจกรรมที่เกิดขึ้นทำให้พื้นที่มีชีวิตชีวาและดึงดูดสายตา รูปร่างและการปิดล้อมของจัตุรัสมีผลต่อความสว่างและจุดหมายตาอันสำคัญของเมือง (Prasertsubpakij D. 2011) ซึ่งสามารถแยกออกเป็น 5 ประเภท (Zucker, 1959 อ้างใน กาญจน์ นทีวุฒิกุล, 2007) ได้แก่ 1) จัตุรัสตลาด 2) จัตุรัสตลาดที่มีลักษณะขยายออกไป 2 ข้าง 3) จัตุรัสประตู 4) จัตุรัสใจกลางเมือง และ 5) ลานหน้าโบสถ์ที่มีเพียงอาคารเดียว

⁴ ภาวณี เอี่ยมตระกูล. (2561). การวางแผนโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน. หน้า 139

1.2 พลาซ่า (Plaza) เป็นพื้นที่ว่างที่เชื่อมติดกับถนนและทางเดินเท้า บางแห่งขยายทางเดินเท้าให้กว้างออกไปเพื่อเชื่อมต่อกับพื้นที่ว่างหน้าอาคาร ใช้เพื่อจัดงานหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาสั้นๆ เช่น นั่งคอย นัดพบ หรือนั่งพักผ่อน ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 5 ประเภท ได้แก่ 1) พลาซ่าถนน 2) พลาซ่าโถงบริษัท 3) พลาซ่าปอดสีเขียวของเมือง 4) พลาซ่าหน้าท่า 5) พลาซ่าพื้นที่สาธารณะ

1.3 พื้นที่ว่างเปล่า (Leftover) เป็นพื้นที่ว่างรอการพัฒนา ถูกนำมาใช้เป็นพื้นที่ว่างสาธารณะชั่วคราว พื้นที่ประเภทนี้เป็นกลไกชนิดหนึ่งที่เกิดขึ้นเพื่อให้เกิดการก่อตัวขึ้นของพื้นที่ทางสังคม (Social Space) (Lim, 2002; Friedmann, 1988; Cho, 2002; Boyte, 1986; King and Hustedde, 1993 อ้างใน Douglass and Ho, 2002) ทั้งนี้ พื้นที่ประเภทนี้เหมาะแก่การใช้เป็นสถานที่ชุมนุมเพื่อความร่วมมือกันของชุมชน การสร้างปฏิสัมพันธ์ทางความคิดเห็น อิสระ ความหลากหลายของประชากรที่มีความแตกต่างกันในเชื้อชาติและการดำเนินชีวิต

2. พื้นที่สาธารณะประเภทถนน ทางเดินเท้า ประกอบด้วย ถนน ถนนคนเดิน และบาทวิถี

2.1 ถนน (Street) ถนนในที่นี้มีความหมายต่างจากถนนหลวงที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการสัญจรของรถ (Road) ด้วยความหลากหลายต่างๆ ได้แก่ ทัศนียภาพที่หยุดนิ่งหรือเร่งรีบ การปิดล้อมและการเปิด ความยาวหรือสั้น ความกว้างหรือแคบ ลักษณะตรงหรือคดเคี้ยว การมีรูปทรงหรือไม่มีรูปทรงของสถาปัตยกรรม (Cohen, 1999) รวมทั้งเป็นพื้นที่ทางสังคมที่เชื่อมโยงของพื้นที่ทางสังคม (กาญจน์ นีวุฒิกุล, 2007) เป็นที่เชื่อมของอาณาเขตสาธารณะของประชาชน (Appleyard, 1981 Jacobs, 1961; Buchanan, 1988) เป็นสัญลักษณ์ของความสัมพันธ์ระหว่างการสัญจรของคนเดินถนนกับการแลกเปลี่ยนปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลตลอดเส้นทางที่เดินไป (Camona and Health, 2003)

2.2 ถนนคนเดิน (Walking Street) ถนนสายหลักตั้งอยู่ในใจกลาง โดยแต่ละเมืองเก่าจะมีถนนสายหลักเป็นที่สำหรับพักผ่อน ซื้อขายสินค้าและชาวบ้านมาพบปะกัน ซึ่งเป็นพื้นที่เมืองและเป็นสัญลักษณ์ของเมืองที่เกิดขึ้นในกระบวนการเกิดเมือง (Sorkin, 1992 อ้างใน Camona, 2003) ส่งเสริมให้เกิดปฏิสัมพันธ์ผ่านการสังเกตการณ์ของผู้คน (Lennard and Lennard, 1995) รวมทั้งสร้างบรรยากาศให้คนชอบเข้าสังคมพบปะกันและเอกลักษณ์บนสองฝั่งถนนสามารถสร้างความประทับใจให้กับคนทั่วไป (Lennard and Lennard, 1995 อ้างในกาญจน์ นีวุฒิกุล, 2007)

2.3 ทางเดินเท้า (Path) ทางเดินเท้าทั้งในย่านใจกลางเมือง และย่านที่อยู่อาศัยเป็นพื้นที่ประชาสังคม ทำให้เกิดความดุลของการสัญจรและระดับของการติดต่อระหว่างคนอาศัย ความสุขใจและการช่วยเหลือกันของเพื่อนบ้านและสร้างบรรยากาศให้รู้สึกสนุกสนาน (Jacobs, 1961 และ lamtrakul. P., Klaylee. J, 2017)

3. พื้นที่สาธารณะประเภทสวน ประกอบด้วยพื้นที่เลียบริมแม่น้ำ และสวนสาธารณะ

3.1 พื้นที่เลียบริมน้ำ (Water Front) คือพื้นที่เกิดขึ้นตามภูมิประเทศธรรมชาติ มีรูปทรงเป็นแนวยาวแสดงขอบเขตของพื้นที่ระหว่างแผ่นดินและแม่น้ำ มักใช้เป็นพื้นที่ว่างสาธารณะเพื่อการพักผ่อน ชมวิวทิวทัศน์ เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน ประกอบกิจกรรมสันทนาการและกิจกรรมทางสังคม รวมทั้งเป็นสถานที่แวะพักระหว่างการเดินทางซึ่งเป็นจุดดึงดูดที่สำคัญ (กาญจน์ นทีวุฒิกุล; Project for Public Space, 2006)

3.2 สวนสาธารณะ (Park) Wilkinson, 1983 อ้างถึงใน Niwat Tantayanusorn, 2003) รูปแบบและลำดับชั้นของสวนสาธารณะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่างๆ ของเมือง ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวก ขอบเขตการให้บริการ ความถี่ของการให้บริการ และปัจจัยอื่นๆ แบ่งสวนสาธารณะออกเป็นลำดับชั้นได้ 5 ระดับ ได้แก่ 1) สวนระดับภาค 2) สวนระดับเมือง 3) สวนระดับชุมชน 4) สวนระดับชุมชนละแวกบ้าน 5) สวนขนาดเล็ก (Small Park หรือ Pocket Park)

องค์ประกอบของพื้นที่สาธารณะ

หลักเกณฑ์เพื่อใช้พิจารณาความเป็นพื้นที่สาธารณะ คือให้ดูที่องค์ประกอบระหว่างสถานที่/ถิ่นที่ (place) และกระบวนการ (process) (Ali Madanipour, 2010 อ้างถึงใน อติศักดิ์ กันทะเมื่องลี, 2562) โดยความเป็น ถิ่นที่ (Place) จะมีลักษณะที่มีความเป็นรูปธรรมและสื่อความเป็นตัวตน มีคุณค่าและความหมายที่ซ่อนอยู่ มากกว่าคำว่าพื้นที่ (Space) โดยพิจารณาในมิติการเป็น 'ถิ่นที่ซึ่งเข้าถึงได้ (accessible place)' ตามระดับของความเป็นสาธารณะ ซึ่งจะขึ้นอยู่กับ 'กระบวนการที่สร้างการมีส่วนร่วม (inclusive process)' ของผู้คนที่มาร่วมพัฒนาและกำหนดพื้นที่สาธารณะนั้นๆ ด้วย ซึ่งการสร้างพื้นที่ว่าง (Space) ให้กลายเป็นพื้นที่สาธารณะ (public space) ที่มีคุณภาพ ควรมีองค์ประกอบ ตามภาพประกอบ 3 ในวงแหวนด้านในสุด คือ 1) การเข้าถึงและการเชื่อมต่อ (Access and linkages): เป็นสถานที่ที่ควรเข้าถึง ใ้ได้ง่ายมีความเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมโดยรอบ ทั้งด้านการมองเห็นและด้านกายภาพ 2) ความรู้สึกสบายและภาพลักษณ์ (Comfort and image): เป็นสถานที่ที่ให้ความรู้สึกปลอดภัย สะอาด และกลมกลืน

เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งก่อสร้างรอบๆ เช่น การมีที่นั่งเพื่อให้คนหยุดพัก 3) การใช้งานและการจัดกิจกรรม (Uses and activities): เป็นสถานที่ที่มีกิจกรรมที่สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เช่น การจัดแสดงผลงานศิลปะ 4) การเข้าสังคม (Sociability): เป็นสถานที่ที่ทำให้เกิดการดึงดูดผู้คนเข้ามาเจอกัน ไม่ว่าจะเป็นคนในละแวกบ้าน หรือคนแปลกหน้าใหม่ๆ เกิดความรู้สึกผูกพัน และรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน นอกจากนี้ ตามวงแหวนถัดมาเป็นการวัดผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นในเชิงคุณภาพ จากความรู้สึกของผู้ใช้งาน และในวงแหวนสุดท้าย จะเป็นการวัดผลในเชิงปริมาณ ว่าควรจะต้องนำข้อมูลเชิงสถิติหรืองานวิจัยในด้านใดบ้างมาวิเคราะห์ (School of Changemakers, 2559)

ภาพประกอบ 3 What makes a great place?

ที่มา: www.pps.org

โดยสรุปแล้ว พื้นที่สาธารณะมีคำจำกัดความค่อนข้างกว้าง สามารถมีรูปแบบและลักษณะที่หลากหลาย แต่จะคำนึงถึงองค์ประกอบของความเป็นสาธารณะของตัวพื้นที่เป็นสำคัญ ว่าจะเป็นที่ที่ทุกคนสามารถเข้าถึง และใช้ประโยชน์ในการทำกิจกรรมนันทนาการ การสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และทำกิจกรรมทางกายต่างๆ ร่วมกันได้ อย่างไรก็ตาม โดยปราศจากการกีดกัน เช่น ลานกิจกรรม ลานคนเมือง ห้องสมุดสาธารณะ ซึ่งประเภทของพื้นที่สาธารณะประเภทหนึ่งที่น่าสนใจคือ พื้นที่สาธารณะประเภทสวน ที่ผสานพื้นที่ทางธรรมชาติ โดยอาจเป็นพื้นที่ที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติอย่างพื้นที่เลียบริมน้ำ หรืออาจเป็นพื้นที่ที่ถูกสร้าง

และตีกรอบขึ้นอย่างสวนสาธารณะ ที่แม้ว่าจะเป็นสถานที่ที่ใช้ชื่อว่าสาธารณะ แต่กลับมีขอบเขตในเรื่องของการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกและการให้บริการที่แตกต่างกันไปในแต่ละสถานที่

2.3.2.2 พื้นที่สีเขียว

ความหมาย ประเภทและองค์ประกอบของพื้นที่สีเขียว

ตามข้อมูลของสำนักงานสวนสาธารณะ สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร ได้มีการนิยาม “พื้นที่สีเขียว” ไว้หลากหลายประเภท สรุปได้ดังนี้⁵

1. พื้นที่สีเขียว หมายถึง สวนสาธารณะของกรุงเทพมหานคร จำแนกออกเป็น 7 ประเภท มีลักษณะและวัตถุประสงค์ของการให้บริการพื้นที่ ดังนี้

ประเภทที่ 1 สวนหย่อมขนาดเล็ก (Pocket Park, Mini Park, Tot lots) คือ สวนที่มีขนาดพื้นที่ไม่เกิน 2 ไร่ มีรัศมีบริการประมาณ 1 กิโลเมตร แนวทางในการพัฒนาสวนจะอาศัยที่เว้นว่างขนาดเล็ก ที่เว้นว่างระหว่างอาคารหรือกลุ่มอาคาร ที่ทิ้งร้าง โดยที่สวนลักษณะนี้ จะมีการกระจายตัวเป็นระยะการเดินทาง เข้าถึงสะดวกโดยไม่ต้องข้ามถนน ลักษณะการใช้งานให้เป็นที่สำหรับเด็กเล่น ออกกำลังกาย สักการะพักผ่อนหย่อนใจ

ประเภทที่ 2 สวนหมู่บ้าน (Neighbourhood Park) คือสวนที่มีขนาดพื้นที่มากกว่า 2 ไร่ แต่ไม่เกิน 25 ไร่ มีรัศมีบริการประมาณ 1-3 กิโลเมตร แนวทางการพัฒนาสวนคือการพัฒนาสวนเพื่อประชาชนผู้อยู่อาศัยในระแวกบ้านนั้นๆและจะมีสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มมากกว่าสวนประเภทที่ 1 (สวนหย่อมขนาดเล็ก)

ประเภทที่ 3 สวนชุมชน (Community Park) คือสวนที่มีขนาดพื้นที่มากกว่า 25 ไร่ แต่ไม่เกิน 500 ไร่ มีรัศมีบริการประมาณ 3-8 กิโลเมตร แนวทางการพัฒนาสวนคือเน้นให้เกิดการใช้งานเพื่อนันทนาการ มีพื้นที่สำหรับพักผ่อน สำหรับเล่นกีฬา และไม้ดอกไม้ประดับ

ประเภทที่ 4 สวนระดับย่าน (District Park) คือสวนที่มีขนาดพื้นที่มากกว่า 125 ไร่ แต่ไม่เกิน 500 ไร่ มีรัศมีบริการมากกว่า 8 กิโลเมตรขึ้นไป แนวทางการพัฒนาสวนคือการให้บริการผู้ที่อยู่ใกล้เคียงให้เข้าถึงด้วยการเดินเท้าได้ สวนผู้ที่อยู่ไกลสามารถเข้าถึงด้วยระบบขนส่งมวลชนหรือรถส่วนบุคคล มีสิ่งอำนวยความสะดวกบางอย่างที่ไม่มีในสวนระดับที่ 1, 2

⁵ สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล. (2564). ฐานข้อมูลและระบบติดตามประเมินผลการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของกรุงเทพมหานคร v.2. ออนไลน์

และ 3 เช่น บริเวณปิกนิก ที่จอดรถ ลานอเนกประสงค์ บริเวณที่มีลักษณะเฉพาะ (Special Feature) เช่น สวนดอกไม้ขนาดใหญ่ สระน้ำเล่นเรือ บึงตกปลา ลำธาร เส้นทางจักรยาน เป็นต้น

ประเภทที่ 5 สวนระดับเมือง (City Park) คือสวนที่มีขนาดพื้นที่มากกว่า 500 ไร่ขึ้นไป มีรัศมีบริการเป็นบริเวณกว้างให้บริการแก่คนทั้งเมือง พื้นที่ใกล้เคียง และในเขตอิทธิพลของเมือง แนวทางการพัฒนาคือเน้นให้ผู้ที่มาใช้บริการใช้เวลาพักผ่อนภายในสวน นานมากกว่าครึ่งวันภายในสวนมีลานกว้างสำหรับการจัดงานประเพณี กิจกรรมที่หลากหลาย เน้นกิจกรรมด้าน Active Recreation นอกจากนี้เนื่องจากกิจกรรมต่างๆ ที่มีอยู่ในสวนระดับล่าง ทั้งหมด

ประเภทที่ 6 สวนถนน (Street Park) เช่น สวนไหล่ทางหรือทางจักรยาน (Linear Park หรือ Greenway) สวนเกาะกลาง (Island Park) สวนทางแยก (Junction Park)

ประเภทที่ 7 สวนเฉพาะทาง (Special Purpose Park) ไม่จำกัดขนาด เช่น สวนอนุสาวรีย์ลานอเนกประสงค์สวนประวัติศาสตร์สวนวัฒนธรรม เช่น สวนอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ สวนหย่อมลานพลับพลา มหาเจษฎาบดินทร์ฯ

โดย “สวนสาธารณะ” สามารถจำแนกประเภทตามลำดับคีย์ (Hierarchy) ได้อีก ดังนี้

สวนสาธารณะหลัก หมายถึง สวนที่เมืองประกอบด้วย ดังนี้ มีรั้วรอบขอบชิด กำหนดเวลาปิด-เปิดที่แน่นอน มีเจ้าหน้าที่ควบคุมดูแลประจำ สามารถรองรับและให้บริการประชาชนทั่วไป มียามรักษาความปลอดภัยดูแลความปลอดภัย 24 ชั่วโมง มีพันธุ์ไม้ที่หลากหลาย มีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับหมุนเวียนตลอดปี มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ทั้งส่วนนันทนาการ และกีฬา มีกฎหมาย และระเบียบการใช้สวนสาธารณะที่กรุงเทพมหานครประกาศใช้ สวนสาธารณะ

สวนสาธารณะรอง หมายถึง สวนสาธารณะ/สวนหย่อม ซึ่งมีองค์ประกอบคล้ายคลึงกับสวนสาธารณะหลัก แต่เมืองประกอบด้วยองค์ประกอบหนึ่งไม่ครบถ้วนตามที่กำหนดไว้ ดังนี้ เป็นสวนสาธารณะ/สวนหย่อม ที่อยู่ในความดูแลของสำนักงานสวนสาธารณะ สำนักสิ่งแวดล้อม หรือสำนักงานเขต เป็นสวนสาธารณะหรือสวนหย่อมที่มีขนาดพื้นที่ไม่น้อยกว่า 2 ไร่ มีหรือไม่มีรั้วรอบขอบชิด มีหรือไม่มีกำหนดเวลาปิด-เปิด มีเจ้าหน้าที่ควบคุมดูแล สามารถรองรับและให้บริการประชาชนทั่วไปไม่น้อยกว่า 50 คนต่อวัน มีหรือไม่มียามรักษาความปลอดภัยดูแลความปลอดภัย 24 ชั่วโมง มีพันธุ์ไม้ที่หลากหลาย มีการปลูกไม้

ดอกไม้ประดับหมุนเวียน มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ทั้งส่วนนันทนาการและกีฬา มี/หรือไม่มีระเบียบการใช้สวนสาธารณะที่กรุงเทพมหานครประกาศใช้ในส่วนสาธารณะ

สวนดาดฟ้า สวนบนอาคารสูง คือ สวนหย่อมขนาดเล็ก ซึ่งมีการตกแต่งสถานที่ด้วยต้นไม้และวัสดุธรรมชาติต่างๆ ในบริเวณดาดฟ้า หลังคาของอาคาร หรือบริเวณส่วนต่างๆ ของอาคาร มีคุณสมบัติต่างๆ ที่ประกอบด้วย 1. ไม่ได้อยู่ภายในห้องพัก หรือทางเดินของอาคาร 2. มีลักษณะแสดงถึงความมั่นคง ถาวร 3. พืชที่นำมาปลูกสามารถดำเนินการได้ในพื้นที่ดินที่จัดเตรียมขึ้นโดยตรง กระบะ หรือกระถาง 4. มีขนาดพื้นที่แต่ละแห่งไม่น้อยกว่า 3 ตารางเมตรขึ้นไป

สวนแนวกำแพง หรือสวนแนวตั้ง (vertical garden) หมายถึง สวนหย่อมขนาดเล็กที่มีการตกแต่งสถานที่ ด้วยต้นไม้และวัสดุธรรมชาติต่างๆ ในมิติแนวดิ่ง โดยต้องมีคุณสมบัติ คือ สวนจะต้องปลูกต้นไม้ในรูปแบบที่มั่นคงถาวร วัสดุที่นำมาใช้ยึดเกาะต้องมีความมั่นคงถาวรอายุการใช้งานหลายปี เช่น แนวกำแพง รั้ว ผนังอาคาร สะพานลอย ฯลฯ ไม่ใช่วัสดุชั่วคราวเป็นที่ยึดเกาะ ชำรุด ทนต่อโรคมดได้ง่าย และขนาดพื้นที่แต่ละแห่งให้มีขนาดตั้งแต่ 5 ตารางเมตรขึ้นไป

2. พื้นที่สีเขียวที่ยั่งยืน หมายถึง พื้นที่สีเขียวที่มีไม้ยืนต้นขนาดใหญ่เป็นองค์ประกอบหลัก ซึ่งได้รับการดูแล บำรุงรักษาให้คงอยู่อย่างถาวร และเมื่อโตเต็มที่ทรงพุ่มให้ร่มเงาครอบคลุม ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของพื้นที่ทั้งหมด ทั้งนี้ ไม้ยืนต้นขนาดใหญ่จะต้องมีอายุยืนหลายปีและเมื่อโตเต็มที่จะมีทรงพุ่ม ไม่น้อยกว่า 5 ตารางเมตร มีความสูงไม่น้อยกว่า 5 เมตร มีเส้นรอบวงโคนต้นไม้ไม่น้อยกว่า 50 เซนติเมตร

3. พื้นที่สีเขียวเพื่อสภาพแวดล้อมที่ดีต่อพื้นที่กรุงเทพมหานคร 9 ประเภท ตามแผนแม่บทพื้นที่สีเขียวของกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2546 ได้แก่ สนามกีฬากลางแจ้ง สนามกอล์ฟ แหล่งน้ำ ที่ลุ่ม ที่ว่าง พื้นที่ไม้ยืนต้น พื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ พื้นที่อื่นๆ เช่น พื้นที่ริมคลอง

ดังนั้นแล้ว พื้นที่สีเขียว จึงอาจหมายถึง พื้นที่ที่มีพืชพันธุ์ขึ้นปกคลุม มีพันธุ์ไม้แหล่งน้ำ ที่ลุ่ม ที่ว่าง พื้นที่ไม้ยืนต้น พื้นที่เกษตรกรรมอยู่ในพื้นที่นั้นเป็นหลัก ช่วยลดมลภาวะลดอุณหภูมิ ดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ช่วยฟื้นฟูระบบนิเวศในเมือง มีภูมิทัศน์ที่เสริมสร้างสภาพแวดล้อมของเมืองให้ร่มรื่นสวยงาม เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ แต่พื้นที่สีเขียว เป็นพื้นที่ที่สามารถเป็นได้ทั้งพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนบุคคล พื้นที่สีเขียวบางแห่งอาจส่งผลต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในทางตรง แต่ผู้คนก็ไม่อาจเข้าไปใช้ประโยชน์ในทางอ้อมนี้ได้

โดยสรุปแล้ว “พื้นที่สีเขียว” จึงเป็นการนับรวมพื้นที่ที่เป็นที่พื้นที่ว่าง พื้นที่ที่มีพืชพันธุ์ปกคลุม ซึ่งอาจจะมีความเป็นสาธารณะหรือไม่สาธารณะก็ได้ ส่วน “พื้นที่สาธารณะ” จึงเป็นพื้นที่ที่มีความเป็นสาธารณะ ในบางสถานที่ ไม่จำเป็นต้องมีพื้นที่สีเขียวประกอบในพื้นที่เป็นหลัก แต่พื้นที่ประเภทสวน ทั้งพื้นที่เลียบริมแม่น้ำและสวนสาธารณะ ซึ่งมีพื้นที่สีเขียวเป็นองค์ประกอบหลัก ถือว่าเป็นพื้นที่สาธารณะประเภทหนึ่ง ซึ่งในส่วนนี้จะถือว่าเป็นหนึ่งใน “พื้นที่สาธารณะสีเขียว” ด้วย ทำให้คำว่า “พื้นที่สาธารณะสีเขียว” จึงเป็นการรวมเอาองค์ประกอบที่มีความทับซ้อนของพื้นที่ทั้งสองลักษณะมารวมเข้าไว้ด้วยกัน

2.3.2.3 บทบาทและประโยชน์ในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว

การสร้างพื้นที่สาธารณะสีเขียว จะเป็นพื้นที่ที่ทุกคนเข้าถึงและทำกิจกรรมได้อย่างเท่าเทียม สร้างคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งกายใจ สร้างความสัมพันธ์ของผู้คน และฟื้นฟูระบบนิเวศทางธรรมชาติ ให้สอดคล้องกับระบบนิเวศเมืองไปด้วย (ปาริฉัตร คำวาส และบัณณ เสริมชัยวงศ์, 2564: ออนไลน์) มีบทบาท และประโยชน์ใช้สอยหลายประเด็น ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

ประเด็นทางด้านสุขภาพ

การเติบโตของเมืองแบบไร้ระเบียบมีความสัมพันธ์กับโรคเรื้อรัง เช่น ความดันโลหิตสูง มีความสัมพันธ์กับภาวะน้ำหนักเกิน และการเคลื่อนไหวร่างกายน้อย (Physical Inactivity) (McCann and Ewing, 2003 อ้างถึงใน ภาวิณี เขียมตระกูล, 2561, น. 81) สะท้อนให้เห็นว่าการเติบโตของเมือง นอกจากจะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลทางด้านกายภาพของเมืองแล้ว ยังส่งผลต่อภาวะทางสังคมและสุขภาพของคนในเมือง ซึ่งพื้นที่สาธารณะสีเขียวจะช่วยส่งเสริมสภาพแวดล้อมให้ผู้คนได้ใช้ชีวิตและมีกิจกรรมเชิงกายภาพมากขึ้น เกิดพื้นที่ให้คนในสังคมเกิดการเคลื่อนไหว ลดปัจจัยเสี่ยงทางสุขภาพในโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง เช่น โรคอ้วน โรคหัวใจ ลดความเสี่ยงจากความเครียดและสุขภาพทางจิต รวมถึงการพัฒนาสมองและระบบการรับรู้ของเด็กอีกด้วย

ประเด็นทางด้านสังคม

การสร้างพื้นที่สาธารณะสีเขียว เป็นการนำเอาธรรมชาติเข้ามาอยู่ใกล้ชุมชน อาจเป็นเพียงพื้นที่สวนหรือที่นั่งเล็กๆ ริมนอน แต่เป็นพื้นที่ที่สามารถสร้างให้คนได้เกิดปฏิสัมพันธ์ อันแสดงถึงระดับต้นทุนทางสังคม โดยจากการศึกษาของ lamtrakul, P.et al., 2005 และภาวิณี เขียมตระกูล, 2555 พบว่า หากชุมชนได้มีพื้นที่สาธารณะที่ตอบสนองต่อคนในชุมชน คนในชุมชนจะรู้สึกถึงคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เป็นพื้นที่ที่ทำให้เกิดการหมุนเวียนของผู้คนทุกเพศทุกวัย เป็นจุด

เชื่อมต่อเส้นทางสีเขียว ส่งเสริมให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคม

ประเด็นทางด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

การเติบโตของความเป็นเมือง มีทิศทางขยายตัวเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ หากการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นไปอย่างไร้ทิศทาง ที่ดินที่ถือเป็นทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดของโลก อาจเกิดการสูญเสียพื้นที่ทางธรรมชาติและพื้นที่เกษตรกรรมมากขึ้น เพราะกระบวนการเป็นเมืองสร้างปัญหาตั้งแต่ระดับท้องถิ่นไปจนถึงระดับโลก ดังนั้น ถ้าหากมีการวางแผนเมืองรวมที่ดี มีการวางแผนเฉพาะพื้นที่ อาทิ พื้นที่สาธารณะเพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติและ การวางแผนตามพื้นที่ชานเมืองตามลักษณะที่ดินที่มีความแตกต่างกัน ครอบคลุมทั้งพื้นที่ใจกลางเมืองและปริมณฑล เพื่อควบคุมการเติบโตของเมืองอย่างถูกทิศทางได้แล้วนั้น จะเป็นการสร้างทางเลือกความหลากหลายของการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างคุ้มค่า และเพิ่มพื้นที่สีเขียวโดยรอบที่อยู่อาศัยและชุมชนขึ้นอย่างต่อเนื่อง เกิดเป็นโครงสร้างพื้นฐานสีเขียวที่จะช่วยทำให้เกิดเป็นพื้นที่สำหรับการรักษาระบบนิเวศของเมือง

2.3.3 การบูรณาการความร่วมมือในการวางแผนและพัฒนาเมือง

การพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน ไม่ได้พิจารณาเพียงแค่สิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน แต่ยังมีนัยยะสำคัญในการยกระดับในมิติทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยการสร้างการมีส่วนร่วมเป็นแนวทางที่ภาครัฐพึงกระทำด้วยการตั้งสมมติฐานและชักชวนให้ประชาชนออกความคิดเห็นเพื่อร่วมกำหนดนโยบายและข้อกำหนดร่วมกัน ในทางเดียวกัน ได้สร้างช่องทางให้ประชาชนจำนวนมากมีโอกาสในการแสดงทักษะ ความคิดสร้างสรรค์ และความอัจฉริยะเพื่อร่วมสร้างเมืองร่วมกัน (Haapio, A., 2012 อ้างถึงใน ภาววิณี เขียมตระกูล, 2563, น. 364) ในหนังสือ “การวางแผนโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน” ได้ระบุถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการวางแผนสำหรับการวางแผนพัฒนาเมือง ที่จะประกอบด้วยหน่วยงานต่างๆ ซึ่งอาจเป็นทั้งผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ไว้ดังนี้⁶

1. ความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน (Related Professions) ต้องอาศัยผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เพื่อสร้างความครอบคลุมของการดำเนินงาน

(1) สถาปนิก (Architects) ในการวางแผนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีสถาปนิกเข้ามาดูแลในกระบวนการวางแผนเมืองโดยเฉพาะในประเด็นของการใช้ประโยชน์ที่ดินและ

⁶ ภาววิณี เขียมตระกูล. (2561). การวางแผนโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน. หน้า 114-116

การออกแบบเมือง โดยบทบาทสำคัญของสถาปนิกไม่เพียงแต่เข้ามาช่วยการวางแผนพิมพ์เขียวเท่านั้น (Blueprint) แต่ยังคงช่วยในการบูรณาการการออกแบบลักษณะทางกายภาพของเมือง และในประเด็นอื่นๆ ยกตัวอย่างเช่น ชุมชนต้องการปรับปรุงสภาพแวดล้อมของพื้นที่เพื่อให้เกิดความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น สถาปนิกจะมีส่วนร่วมในการออกแบบอาคารด้วยการใช้นวัตกรรม อาทิ วัสดุที่ทนในการมอง เป็นต้น

(2) ที่ปรึกษาทางด้านผังเมือง (Urban Planning Consultants) หน่วยงานท้องถิ่นอาจจะต้องใช้ที่ปรึกษาทางด้านผังเมือง เพื่อเข้ามาช่วยในกระบวนการวางแผนเมือง ซึ่งในความเป็นจริง แล้วในพื้นที่เมืองเล็กๆ บางครั้ง ไม่มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับด้านการวางแผนเมือง ในกรณีนี้จึงต้องใช้ที่ปรึกษาทางด้านผังเมืองเข้ามาเป็นคณะกรรมการในการจัดทำผังเมืองรวม เพื่อให้ครอบคลุมทิศทางการพัฒนาในด้านต่างๆ ของเมือง นอกจากนี้ หากเป็นพื้นที่เมืองใหญ่ ในบางครั้งจะมีการจัดจ้างที่ปรึกษาที่เชี่ยวชาญโดยเฉพาะทางด้านผังเมือง เพื่อช่วยเป็นที่ปรึกษาให้การดำเนินการประสบความสำเร็จ รวมถึงให้หัวหน้าชุมชนเข้ามาเป็นที่ปรึกษาในการวางแผน เพื่อให้ช่วยพัฒนาแผนผังที่ออกแบบได้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

(3) วิศวกรโยธาและขนส่ง (Civil and Transportation Engineering) สามารถเข้ามาช่วยในการวางแผนและประเมินโครงการ เพื่อดูความคุ้มค่าด้านการลงทุน

(4) นักวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อม (Environmental Scientists and Engineering) สามารถเข้ามาช่วยในกระบวนการประเมินผลกระทบโครงการและช่วยทำความเข้าใจผลกระทบในอนาคตของการพัฒนาโครงการ

(5) ที่ปรึกษาด้านการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ (Real Estate Development Consultants) ช่วยในการวางแผนและดำเนินงานด้านการพัฒนาที่ดินและการฟื้นฟูพื้นที่

(6) ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวและการตลาด (Tourism and Marketing Experts) ช่วยพัฒนาแผนและตารางกิจกรรมเพื่อช่วยจัดการทรัพยากรธรรมชาติท้องถิ่นให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้ามายังพื้นที่

(7) นักวิเคราะห์ประชากรศาสตร์และเศรษฐกิจ (Demographers and Economist) ช่วยในการประเมินเงื่อนใยของเศรษฐกิจและสังคม และช่วยอธิบายการเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่อาจจะเกิดขึ้นได้

(8) นักกฎหมาย (Lawyers) เป็นผู้กำหนดการการใช้ประโยชน์ที่ดิน การจัดโซนนิ่ง และสร้างนโยบายสาธารณะโดยสามารถประเมินกฎหมายที่มีอยู่ในพื้นที่และพัฒนาข้อกำหนดกฎหมายใหม่ เพื่อทำให้เกิดการวางแผนและพัฒนาโครงการ

2. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Community Stakeholder)

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) หมายถึง บุคคล ชุมชน หรือองค์การ ที่ให้ความสนใจต่อผลการดำเนินการและกิจกรรมขององค์การ แผนงาน ซึ่งผลการดำเนินงานขององค์การและแผนงานนั้นสามารถส่งผลบวกและผลลบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยตัวอย่างของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ หน่วยงานผู้ดำเนินการวางแผน หน่วยงานภาครัฐ ตัวแทนผู้บริโภค สื่อสารมวลชน หรือองค์การมูลนิธิที่ไม่แสวงหาผลกำไร (NGOs) ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคล องค์กร สถาบัน หรือชุมชนที่เกี่ยวข้อง ที่ได้รับผลกระทบทั้งทางบวกและลบจากการตัดสินใจหรือจากการที่มีโครงการหรือนโยบายนั้น นอกจากนี้ยังมีความหมายครอบคลุมถึงผู้ไม่เกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจด้วย เช่น องค์กรระดับชาติ สถาบันการศึกษา องค์กรเอกชน รัฐบาลท้องถิ่น คู่สัญญา เป็นต้น ซึ่งสามารถแบ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็น 3 กลุ่มได้ดังนี้ (ภาวิณี เข้มมตระกูล, 2556) คือ

(1) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก (Key Stakeholders) คือ ผู้ซึ่งสามารถมีอิทธิพลที่สำคัญ หรือมีความสำคัญต่อความสำเร็จของกิจกรรม อาทิ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสำคัญต่อการผลิต และ/หรือการบริการตลอดจนการปรับปรุง

(2) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขั้นพื้นฐาน (Primary Stakeholders) คือ บุคคลหรือกลุ่มบุคคล ผู้ซึ่งได้รับผลกระทบจากกิจกรรม ซึ่งอาจจะได้รับผลกระทบทางบวกหรือทางลบได้ โดยทั่วไปจะเป็นองค์การที่เป็นส่วนหนึ่งในห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ซึ่งหมายถึงชุมชนต่างๆ ทั้งภาคประชาชน ภาคธุรกิจ และอื่นๆ

(3) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขั้นรอง (Secondary Stakeholders) คือ ทุกหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องจากการดำเนินงานขององค์การซึ่งไม่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อองค์การโดยตรง อาทิ กิจกรรมบางประเภทที่เป็นที่เฝ้าติดตามจากหน่วยงานภายนอก อาทิ การให้บริการด้านสาธารณสุขจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ จึงจำเป็นต้องมีการกำกับดูแลกิจการที่ดี (Good Governance) ตัวอย่างของกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียมีองค์ประกอบดังนี้

- ผู้อยู่อาศัยในชุมชน (Residents) ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นผู้ที่สำคัญที่สุดสำหรับการวางแผนชุมชน เป็นที่หนึ่งในผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการวางแผนและผลที่เกิดขึ้น โดยส่วนใหญ่ของผู้ที่อาศัยจะมีส่วนร่วมอยู่ในการวางแผน เนื่องจากการรับรู้ถึงกระบวนการ ในชุมชนจะมีส่วนร่วมรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่จะเกิดขึ้น โดยผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนสามารถกระจายองค์ความรู้ที่มีอยู่ไปสู่การวางแผนและการสร้างประเด็นในการระบุนความ

เป็นชุมชน เพื่อช่วยให้เกิดการสร้างระบบของการวางแผน ทิศทาง และยุทธศาสตร์ในการเดินทาง และสามารถจัดหา การสนับสนุนเพื่อให้เกิดการดำเนินการได้

- เจ้าของที่ดินและเจ้าของธุรกิจรายย่อย (Local Businesses and Property Owners) ในบางครั้งบุคคลกลุ่มนี้ อาจจะเป็นกลุ่มผู้ที่อยู่อาศัย ซึ่งมีส่วนสำคัญของการวางแผนเช่นเดียวกัน กลุ่มเจ้าของที่ดินและเจ้าของธุรกิจรายย่อย เป็นผู้ที่เป็กลุ่มลงทุนหลักของพื้นที่โดยจะสามารถกระจายรายได้ให้ชุมชน ซึ่งสามารถช่วยการเติบโตของเมืองได้ในระยะยาว รวมถึงเป็นกลุ่มที่จะสามารถให้ไอเดีย และวิธีการใหม่ๆ ในการบริหารจัดการเมือง อาทิ การวางแผนพื้นที่เฉพาะเพื่อพัฒนาพื้นที่พาณิชยกรรมชุมชน กลุ่มภาคธุรกิจเหล่านี้ จะพยายามมองหาแนวทางที่ทำให้ได้ประโยชน์ทั้งชุมชน ผู้อยู่อาศัย ภาครัฐและการเติบโตของเศรษฐกิจชุมชน

- หน่วยงานภาคีรัฐ (Community and Civic Organization) มีบทบาทสำคัญในกระบวนการวางแผน เนื่องจากเป็นกลุ่มที่บริหารจัดการ การวางแผนของชุมชน เป็นกลุ่มที่พยายามหาวิธีการในการแก้ไขปัญหาของพื้นที่ ยกตัวอย่าง เช่น หัวหน้าชุมชนพยายามที่จะจัดหาที่อยู่อาศัยเพื่อผู้พิการทางร่างกาย ดังนั้น หน่วยงานของภาครัฐรับประเด็นมาจากหัวหน้าชุมชนในการปรับปรุงเมือง จึงควรนำประเด็นการออกแบบที่อยู่อาศัย และดูแลผู้พิการในชุมชนเข้าสู่กระบวนการวางแผนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงประชาชนที่มีอยู่ในพื้นที่และตอบสนองการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

คล้ายกันกับที่กรุงเทพมหานคร ได้นิยามหน่วยงานรับผิดชอบพื้นที่สีเขียวไว้ในฐานข้อมูลและระบบติดตามประเมินผลการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของกรุงเทพมหานคร (สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล: ออนไลน์) ได้แก่ 1. กรุงเทพมหานคร หมายถึง พื้นที่สีเขียวซึ่งหน่วยงานสำนักสิ่งแวดล้อม และสำนักงานเขตที่รับผิดชอบ 2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หมายถึง พื้นที่สีเขียวซึ่งเป็นของหน่วยงานราชการหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของกรุงเทพมหานคร ซึ่งนอกเหนือจากสำนักสิ่งแวดล้อม และสำนักงานเขต 3. เอกชน หมายถึง พื้นที่สีเขียวซึ่งเป็นของบริษัท ห้างร้าน ประชาชน 4. อื่นๆ หมายถึง พื้นที่สีเขียวซึ่งประกอบด้วย 1. ศาสนสถาน เช่น วัด มัสยิด โบสถ์คริสต์ 2. สถานศึกษา เช่น โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย 3. พื้นที่สีเขียวภายในชุมชน 4. พื้นที่อื่นๆ นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว

ความแตกต่างของกลุ่มองค์กรที่เป็นอิสระจากรัฐ (Non-State Actors) สามารถให้ประโยชน์และคุณค่าของการปฏิสัมพันธ์แก่ภาครัฐในกระบวนการของการทำงานตามเป้าหมายสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ในทำนองเดียวกัน การมีส่วนร่วมกับภาคเอกชนและภาครัฐสามารถระดมทรัพยากรและความช่วยเหลือทางเทคนิคได้ดีผ่านการเป็นพันธมิตร ด้วยความ

แตกต่างของกลุ่ม จะทำให้เกิดความต้องการและช่องทางของการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกันในเชิงมิติของการมีส่วนร่วม โดยจากการกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืนถือเป็นเครื่องมือหนึ่งในการเชื่อมโยงประเด็นที่เฉพาะมากยิ่งขึ้น (ภาวิณี เขียมตระกูล, 2563, น. 426) โดยจากผลการสำรวจของ OECD, 2017 พบว่า ในบริบทของการมีส่วนร่วมในขั้นตอนของนโยบายที่แตกต่างกัน รวมถึงการปรับตัวและการจัดลำดับความสำคัญของเป้าหมายในบริบทของระดับชาติจะต้องมีการวางแผนและกำหนดตัวชี้วัด โดยมีตัวอย่างของกลไกการมีส่วนร่วมในวงจรของนโยบายสาธารณะที่แตกต่างกัน ตามภาพประกอบ 4 (ภาวิณี เขียมตระกูล, 2563, น. 428)

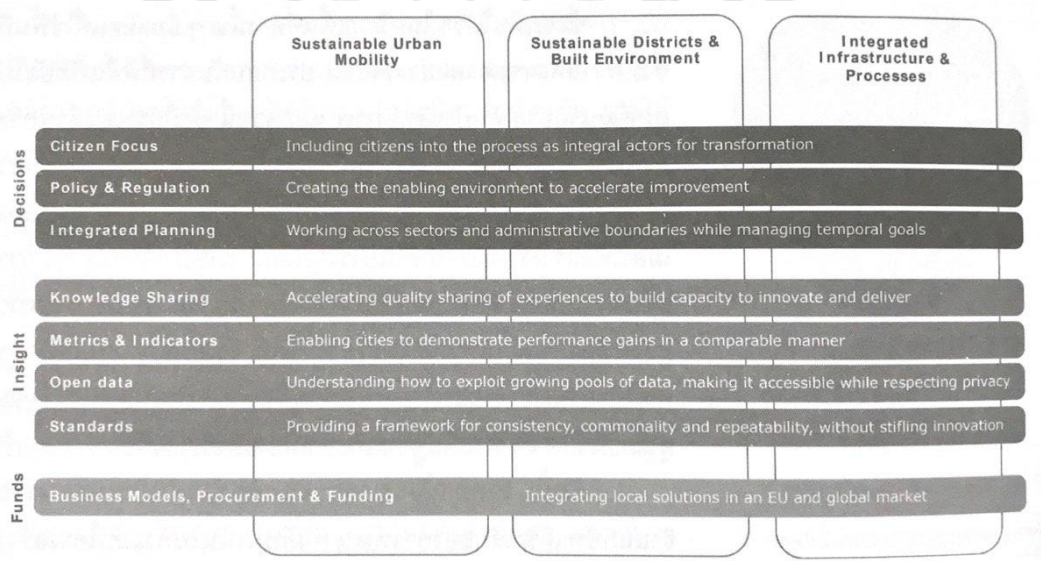
ความเป็นผู้นำ (Leadership)	กฎหมายและข้อกำหนด (Legal/Regulatory)	การวางแผนและการออกแบบ (Planning/Design)	การดำเนินการ (Implementation)	การตรวจสอบและการประเมินผล (Monitoring and Evaluation)
<ul style="list-style-type: none"> การตระหนักถึงความพยายามไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืนมากขึ้น การมีส่วนร่วมของกลุ่มของประชาชนที่อยู่เบื้องหลัง 	<ul style="list-style-type: none"> กำหนดกลไกของการให้คำปรึกษาอย่างเป็นทางการ กำหนดทรัพยากรเพื่อใช้ในกลไกของการมีส่วนร่วม 	<ul style="list-style-type: none"> ออกแบบการมีส่วนร่วมแบบเต็มรูปแบบสำหรับการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ นำกลไกที่เหมาะสมมาใช้กับการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติ วางแผนการมีส่วนร่วม จัดหางบประมาณเพื่อการมีส่วนร่วม 	<ul style="list-style-type: none"> ให้มีกลุ่มของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลาย ประสานความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกลไกของสถาบันเพื่อการดำเนินการ 	<ul style="list-style-type: none"> เรียนรู้โครงข่ายของระบบและภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ตรวจสอบและทบทวนการมีส่วนร่วมที่ผ่านมา พัฒนาการมีส่วนร่วมของตัวชี้วัดและข้อมูลที่ถูกรวบรวม

ภาพประกอบ 4 ตัวอย่างของกลไกการมีส่วนร่วมในวงจรของนโยบายสาธารณะ

ที่มา: ปรับปรุงจาก World Public Sector Report, 2018

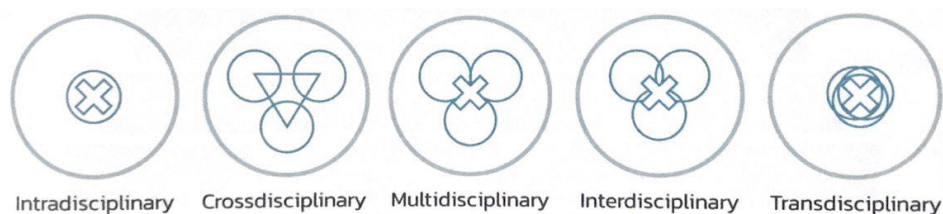
หนังสือ “การวางแผนและการพัฒนาเมืองเพื่อความยั่งยืน” ของภาวิณี เขียมตระกูล (2563) ในบทที่ 7 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการวางแผนและการพัฒนาเมืองเพื่อความยั่งยืน ได้กล่าวถึง การบูรณาการเครือข่ายเมืองอัจฉริยะ (Network Integrated of Smart city) ว่า การบูรณาการและการดำเนินการร่วมกัน จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือในระดับสูง ระหว่างผู้มีส่วนร่วมทุกกลุ่มที่มีความเชี่ยวชาญและบทบาทที่แตกต่างกัน ซึ่งมีความซับซ้อนของการดำเนินการ โดยจากภาพประกอบ 5 แสดงระดับของความซับซ้อนในการทำงานร่วมกัน

อย่างบูรณาการ โดยมีตั้งแต่องค์กรที่มีความเชี่ยวชาญเดียว หรือองค์กรที่มีความแตกต่างกัน และไม่ได้มีการบูรณาการความร่วมมือกัน จนถึงระดับของความร่วมมือกันในหลายองค์กร รวมไปถึงการร่วมมือกันของทุกองค์กร (Jeremy G. et al, 2016) ดังนี้ 1. Intra-Disciplinary จำกัด อยู่เพียงสาขาวิชาเพียงกลุ่มเดียว 2. Cross-Disciplinary การตีความหรือวิเคราะห์ข้อมูลจากสหสาขาวิชาอื่นโดยมิได้ทำงานร่วมกัน 3. Multidisciplinary สาขาวิชาที่แตกต่างกัน โดยใช้ข้อมูล หรือความรู้ของกลุ่มตนเองมิได้สร้างความร่วมมือกัน 4. Interdisciplinary การบูรณาการข้อมูล ความรู้และวิธีการจากสาขาวิชาที่แตกต่างกัน 5. Transdisciplinary มีการรวมกันและการ สังเคราะห์ความรู้ที่อยู่นอกเหนือมุมมองของสาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ (Jensenius, 2012; Stember, 1991; Zeigler, 2006) โดยกล่าวได้ว่าเมืองอัจฉริยะมีความเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาหลากหลายที่ ทำงานร่วมกันในหลายรูปแบบหรือระหว่างสาขาวิชา ดังแสดงในภาพประกอบ 6 (ภาวิณี เอี่ยม ตระกูล, 2563, น. 384-385)

ภาพประกอบ 5 แผนกลยุทธ์ที่นำไปประยุกต์ใช้สำหรับการวางแผนเมืองอัจฉริยะ

ที่มา : European Innovation Partnership on Smart Cities and Communities, Strategic Implementation Plan, 2016

ภาพประกอบ 6 รูปแบบของการทำงานร่วมกันในสหสาขาวิชาการ

ที่มา: (Jensenius, 2012; Stember, 1991; Zeigler, 2006)

ดังนั้น สำหรับการแก้ไขปัญหาที่เป็นปัญหาเชิงซ้อนจากความเป็นเมือง ซึ่งมีลักษณะไม่ตายตัว (fluid) ในแต่ละพื้นที่ และมีรูปแบบของปัญหาแตกต่างกันไป เช่น ความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม (Environment Degradation) การขยายตัวของเมืองแบบไร้ทิศทาง (Urban Sprawl) (ภาวิณี เขียมตระกูล, 2561, น.16) ไม่อาจสามารถจัดแบ่งหน้าที่และพื้นที่แบบตายตัว (fixed) ได้ และขนาดของปัญหาก็มีความเล็กใหญ่ไม่เท่ากัน การจะออกแบบนโยบายสาธารณะหรือใช้กฎกติกาเดียวเพื่อจะบังคับใช้บริหารจัดการแก้ไขปัญหาของเมืองทั้งเมือง จึงไม่สามารถตอบโจทย์ชุมชนเมืองให้มีความยั่งยืนได้ อีกทั้งไม่ใช่เรื่องของรัฐอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่เกี่ยวข้องกับทั้งเอกชน ท้องถิ่น องค์กรพัฒนา และชุมชน (Rhodes, 2006 อ้างถึงใน ปิยะพงษ์ บุษบงก์; และ พบสุข ชำของ, 2561, น.117) การเข้ามาแทนที่ของการทำงานหลายชั้นภาคชั้น (multi-layered) ของเครือข่ายองค์กรนโยบาย (interorganizational networks) จะเป็นการสร้างความร่วมมือเชิงเครือข่ายในการวางแผนการออกแบบชุมชนเมืองและการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน และจะเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนสามารถมองเห็นศักยภาพของชุมชนจากความต้องการพื้นฐานสู่การพัฒนาให้เกิดความเป็นไปได้ในการผลักดันสู่รูปธรรมในอนาคต (ภาวิณี เขียมตระกูล, 2561, น. 13)

โดยสรุปของการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน จึงต้องเป็นการพัฒนาให้เมืองได้เป็นเมืองที่ตอบสนองการใช้งานของผู้ที่ดำรงอยู่ภายในเมือง ซึ่งจะต้องมีการวางแผนจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม เพราะสังคมเมืองล้วนประกอบด้วยความแตกต่างที่หลากหลาย จึงมีผลต่อการหาแนวทางในการพัฒนาให้การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรให้เป็นไปอย่างคุ้มค่าโดยไม่กระทบต่อคนรุ่นต่อไปในอนาคต เกิดการสร้างพื้นที่ให้คนในเมืองสามารถอยู่ร่วมกับสภาพแวดล้อมเมือง โดยต้องคำนึงผลที่จะตามมาในด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอย่างรอบด้าน โดยสามารถนำข้อมูลในส่วนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มาร่วมวางแผนและพัฒนาเมือง มาเป็นกรอบแนวคิดในหัวข้อขอบเขตในภารกิจของบทบาทตัวแสดง

2.4 นโยบายและแผนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว และสถานการณ์ปัจจุบันของพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร

2.4.1 นโยบายและแผนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs)

นโยบายที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการพัฒนาเมืองและคุณภาพชีวิตของประชาชนผ่านการเพิ่มพื้นที่สาธารณะสีเขียว เริ่มถูกให้ความสำคัญมากขึ้นในระดับโลก โดยเป็นหนึ่งในเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ของสหประชาชาติ ซึ่งเป็นแนวทางให้ในแต่ละประเทศดำเนินงานร่วมกัน เป้าหมายที่ 11: ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความครอบคลุม ปลอดภัย มีภูมิคุ้มกันและยั่งยืน (Make cities and human settlements inclusive, safe, resilient and sustainable) เป้าหมายย่อยที่ 11.7 จัดให้มีการเข้าถึงพื้นที่สาธารณะสีเขียวที่ปลอดภัยครอบคลุม และเข้าถึงได้ โดยถ้วนหน้าโดยเฉพาะสำหรับผู้หญิง เด็ก คนชรา และผู้พิการ ภายในปี พ.ศ.2573 (by 2030, provide universal access to safe, inclusive and accessible, green and public spaces, particularly for women and children, older persons and persons with disabilities) โดยมีตัวชี้วัด 11.7.1 (กลุ่มตัวชี้วัด Green) ส่วนแบ่งเฉลี่ยของพื้นที่เมืองที่ถูกสร้างขึ้นให้เป็นสถานที่ที่ใช้ประโยชน์สาธารณะสำหรับทุกคน จำแนกตาม อายุ เพศ และบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย (The average share of the built-up area of cities that is open space for public use for all, disaggregated by age group, sex and persons with disabilities) และตัวชี้วัด 11.7.2 (กลุ่มตัวชี้วัด Grey) สัดส่วนของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของการคุกคามทางร่างกาย หรือเพศ จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพความพิการ และสถานที่เกิดเหตุ ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา (Proportion of women subjected to physical or sexual harassment, by perpetrator and place of occurrence last 12 months)

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580)

ในภาพรวมของประเทศไทย ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580) เป็นยุทธศาสตร์ชาติฉบับแรกของประเทศไทย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ที่ 5 การสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติ ทั้งมิติด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ และความเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระหว่างกันทั้งภายในและภายนอกประเทศอย่างบูรณาการ ใช้พื้นที่เป็นตัวตั้งในการกำหนดกลยุทธ์และแผนงาน และการให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในแบบทางตรงให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยเป็นการดำเนินการบนพื้นฐานการเติบโตร่วมกัน

ไม่ว่าจะเป็นทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิต โดยให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุล ทั้งสามด้าน อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนเพื่อคนรุ่นต่อไปอย่างแท้จริง (สำนักงานขับเคลื่อนการปฏิรูป ประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติ และการสร้างความสามัคคีปรองดอง, 2564)

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ได้มีการสอดรับในเป้าหมายและประเด็นหลัก ของยุทธศาสตร์ชาติ มาเป็นกรอบในการดำเนินการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อบรรลุเป้าหมาย การพัฒนาอย่างสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีการกล่าวถึงการพัฒนาเมืองและ การสร้างพื้นที่ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในแผนแม่บทที่ 6 พื้นที่และเมืองน่าอยู่อัจฉริยะ ซึ่งมุ่งเป้า การพัฒนาเมืองน่าอยู่ในทุกภาคของประเทศ เพื่อเป็นศูนย์เศรษฐกิจ แหล่งจ้างงานและที่อยู่อาศัย รวมทั้งพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ ที่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สอดคล้องกับอัตลักษณ์ ท้องถิ่นและศักยภาพของเมือง โดยมีระบบการบริหารจัดการเมืองที่มีประสิทธิภาพ และสิ่งอำนวยความสะดวกที่สามารถรองรับความต้องการของคนทุกกลุ่ม รวมทั้งมีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี และเป็นเมืองที่มีความยืดหยุ่นซึ่งสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง และแผนแม่บทที่ 18 การ เติบโตอย่างยั่งยืน โดยมีเป้าหมายให้สภาพแวดล้อมของประเทศไทยมีคุณภาพดีขึ้นอย่างยั่งยืน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 – 2564)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 – 2564) ได้จัดทำบนพื้นฐานของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) ซึ่งได้ให้ความสำคัญกับการ มีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วนทั้งในระดับกลุ่มอาชีพ ระดับภาค และระดับประเทศ ในทุกขั้นตอนของแผนอย่างกว้างขวางและต่อเนื่องเพื่อร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทาง การพัฒนาประเทศ รวมทั้งร่วมจัดทำรายละเอียดยุทธศาสตร์ของแผน ซึ่งในส่วนของ 4 ยุทธศาสตร์ การพัฒนาประเทศ มีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ที่ 4 การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อ การพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมถึงแผนปฏิบัติราชการของหน่วยงานต่างๆ ในระดับกระทรวง เช่น กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ก็ได้สอดรับนโยบายด้วยการกำหนดยุทธศาสตร์ และโครงการให้แก่ส่วนราชการในระดับปฏิบัติ เพื่อตอบเป้าหมายในเรื่องดังกล่าว

แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2556 - 2575)

กรุงเทพมหานคร (Bangkok Metropolitan Administrator) ในฐานะหน่วยงาน รับผิดชอบหลักที่ดูแลเมืองหลวง ด้วยการปกครองแบบองค์รวมปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ มีการประกาศใช้แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2556 - 2575) ซึ่งแบ่งเป็น 4 ระยะ โดยในยุทธศาสตร์ 2 มหานครสีเขียว สะดวกสบาย อยู่ในมิติแรกๆ จากจำนวนทั้งหมด 6 มิติ

อันเป็นการจัดลำดับความสำคัญของมาตรการตามวิสัยทัศน์ และกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ย่อย 2.2 มีพื้นที่สาธารณะ พื้นที่สีเขียวกระจายทั่วทุกพื้นที่ ทำให้แผนปฏิบัติการประจำปีของกรุงเทพมหานคร และหน่วยงานในสังกัดที่เกี่ยวข้อง อย่างสำนักสิ่งแวดล้อม สำนักการโยธา และสำนักการวางผังและพัฒนาเมือง ได้มีการกำหนดโครงการและกิจกรรม จากการบูรณาการแผนที่เกี่ยวข้องเพื่อมาเป็นกรอบในการดำเนินการ เพื่อผลักดันกรุงเทพมหานครไปสู่มหานครสีเขียว คือ มุ่งเน้นความสำคัญไปที่การเพิ่มพื้นที่สีเขียวอย่างยั่งยืนในรูปแบบปริมาณไม่ย่นต้น สร้างการเชื่อมต่อของพื้นที่ร่วมเงาให้แก่เมือง เน้นการพัฒนาพื้นที่ว่างให้เป็นพื้นที่สีเขียว ผ่านการเปิดพื้นที่ในการให้เจ้าของเมืองเข้ามาร่วมสร้างเมืองของตัวเองอย่างเป็นรูปธรรม เปิดพื้นที่เพื่อให้เกิดการพัฒนาทุกภาคส่วนร่วมกันกำหนดทิศทางการพัฒนาพื้นที่ เพื่อส่งเสริมการขยายตัวในการใช้ประโยชน์ที่ดินเต็มประสิทธิภาพ และเกิดโครงการภายใต้นโยบายการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวอย่างมีส่วนร่วมขึ้นมามากมาย เพื่อวางแผนสู่เป้าหมายการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเริ่มตั้งแต่การสำรวจและจัดหาพื้นที่การพัฒนาพื้นที่การอนุรักษ์และฟื้นฟู การคุ้มครองการศึกษาวิจัย ไปจนกระทั่งเรื่องของการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน และชุมชน โดยมีโครงการสำคัญ ตัวอย่างเช่น

- โครงการกรุงเทพฯ 250 โครงการฟื้นฟูเมืองของกรุงเทพฯ ที่มีเป้าหมายเพื่อพลิกฟื้นพื้นที่ย่านเมืองเก่าให้หน้าอยู่ มีประสิทธิภาพ เป็นมหานครระดับโลก ในวาระครบ 250 ปี ในปี 2575 ซึ่งสำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร ร่วมกับศูนย์ออกแบบและพัฒนาเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (UddC) จัดทำผังฟื้นฟู เมืองใน 2 ระดับ คือ ผังแม่บทการฟื้นฟูย่านเมืองเก่า ซึ่งมีความบริเวณครอบคลุม 17 เขตพื้นที่การปกครองในเขตเมืองชั้นในกรุงเทพมหานคร และโครงการฟื้นฟูเมืองย่านเมืองเก่าในพื้นที่นำร่องสำคัญ เช่น โครงการพัฒนาพื้นที่ย่านกะดีจีน-คลองสาน ซึ่งประกอบด้วยโครงการภายใต้แผนดังกล่าวลงไปอีก เช่น โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ทางเดินริมน้ำย่านกะดีจีน และโครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ทางสัญจรบนโครงสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณช่องกลางสะพานพระปกเกล้า หรือสวนลอยฟ้าเจ้าพระยา เป็นต้น ซึ่งจะได้ผลตอบแทนจากการอนุรักษ์ฟื้นฟูนี้ด้วยการมีพื้นที่สีเขียวเพิ่มขึ้นถึง 6 เท่า

- โครงการ Green Bangkok 2030 ที่เป็นหนึ่งในโครงการสำคัญ อันเกิดจากนโยบายการเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้ได้ตามคำแนะนำขององค์การอนามัยโลก (WHO) ซึ่งระบุว่าตามมาตรฐานแล้ว เมืองใหญ่ในแต่ละเมือง ควรจัดให้มีพื้นที่สีเขียวประมาณ 9 ตร.ม./คน ที่ตั้งเป้าหมายไว้ 3 ประการ คือ เพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวต่อประชากร (Green Space per Capita) ในกรุงเทพมหานคร จาก 6.9 ตร.ม./คน (ปี 2561) เป็น 10 ตร.ม./คน โดยต้องเป็นพื้นที่ที่มีคุณภาพ

ในการใช้งาน และการเข้าถึงพื้นที่สาธารณะสีเขียวในระยะ 400 เมตร (Accessibility to Green Public Space) หรือเดินได้ใน 5 - 10 นาที จากปัจจุบันมีเพียงประมาณ 13% (ปี 2561) ของกรุงเทพมหานคร เป็น 50% และสุดท้าย เพื่อเพิ่มพื้นที่ร่มไม้ต่อพื้นที่เมือง (Urban Tree Canopy) จากปัจจุบันมีเพียงประมาณ 17% (ปี 2559) เป็น 30% อันเป็นการส่งเสริมให้เกิดคุณภาพชีวิต และสุขภาพของพลเมืองให้ได้ทั้งหมดในปี 2573 โดยถูกขับเคลื่อนร่วมกับภาคีเครือข่าย ภาคเอกชน ภาควิชาชีพ ภาควิชาการ และภาคประชาสังคม ซึ่งเป็นการใช้กลยุทธ์ที่ช่วยทำให้เกิดการพัฒนาพื้นที่ว่างให้เป็นพื้นที่สาธารณะสีเขียวที่มีคุณภาพและยั่งยืน ด้วยการค้นคว้าวิจัยและเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ซึ่งได้เริ่มโครงการมาตั้งแต่ปลายปี 2562 โดยพื้นที่นำร่องที่กำลังอยู่ในระหว่างจัดสร้าง นอกจากการพัฒนาพื้นที่ในรูปแบบสวนสาธารณะ (Public Park) ยังมีสวนสาธารณะขนาดเล็ก (Public Pocket Park) และพื้นที่ในลักษณะอื่นๆ เช่น พื้นที่ใต้ทางด่วน (Public Green Path), บ้านกลางป่า (Private Green House), โครงการวัด บันดาลใจ (Public Green Temple), เครือข่ายคลองสร้างสรรค์ (Public Green Canal)

2.4.2 สถานการณ์ปัจจุบันของพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร

ผลจากการดำเนินนโยบายที่ผ่านมา พื้นที่สีเขียวได้ถูกเพิ่มขึ้นตามแผนปฏิบัติการที่วางไว้ โดยมีอัตราส่วนพื้นที่สีเขียวต่อประชากร (ตร.ม./คน) ที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ย้อนหลังในปี 2560 = 6.43 ตร.ม./คน, ปี 2561 = 6.70 ตร.ม./คน ปี 2562 = 6.91 ตร.ม./คน และปี 2563 = 7.07 ตร.ม./คน (สำนักงานสวนสาธารณะ สำนักสิ่งแวดล้อม 2564) และเกิดพื้นที่สีเขียวแห่งใหม่ให้เห็นสวยงามตามเมืองมากขึ้น โดยเขตที่มีพื้นที่สีเขียวเกินเกณฑ์ขององค์การอนามัยโลกมีเพิ่มขึ้นเป็น 26 เขต (ฐานข้อมูลและระบบติดตามประเมินผลการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของกรุงเทพมหานคร 2564) จากสถิติเดิมมีเพียง 5 เขต จากทั้งสิ้น 50 เขตของกรุงเทพมหานคร (แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร 2557: 153) และมีพื้นที่สีเขียวในรูปแบบสวนเพิ่มขึ้นเป็น 8,532 แห่ง คิดเป็นพื้นที่ 39,947,174.29 ตารางเมตร คิดเป็นสัดส่วนต่อประชากร 7.03 ตร.ม./คน หรือร้อยละ 2.55 ของพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยแบ่งเป็นพื้นที่สวนสาธารณะหลัก จำนวน 39 แห่ง กระจายในพื้นที่ 22 เขตของกรุงเทพมหานคร และพื้นที่สีเขียวซึ่งไม่ใช่สวน จำนวน 5,706 แห่ง (รายงานผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการกรุงเทพมหานคร ประจำปี พ.ศ.2563, น. 126)

ซึ่งถ้าหากวัดจากตัวชี้วัดการดำเนินงานนี้ ถือว่าจำนวนพื้นที่สีเขียวได้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตามเกณฑ์มาตรฐานความสำเร็จ ถึงร้อยละ 78.11 แต่ในทางกลับกัน พื้นที่สีเขียวที่เพิ่มขึ้นเหล่านี้เป็นการเพิ่มขึ้นในเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพยังมีไม่เพียงพอ พิจารณาได้จากเมืองที่ขาดความร่มรื่น และมีสภาพความร้อนสูงภายในเมือง ควรต้องให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาการกระจายตัว

ของพรรณไม้เพื่อสร้างร่มเงาให้แก่เมืองเป็นอันดับแรกโดยการเพิ่มปริมาณการปลูกไม้ยืนต้นในพื้นที่ส่วนต่างๆ ของเมืองให้มากขึ้น (สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล กองยุทธศาสตร์บริหารจัดการ, 2563, น. 126) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย การศึกษาพลวัตการกักเก็บคาร์บอนเหนือพื้นดินย้อนหลังโดยใช้ภาพถ่ายดาวเทียม เปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลงของค่าการกักเก็บคาร์บอนของสวนสาธารณะในเขตกรุงเทพมหานครจำนวน 12 แห่ง ในช่วง 20 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ.2537 ถึงปี พ.ศ.2557 พบว่าค่าการกักเก็บคาร์บอนของพื้นที่สวนสาธารณะในเขตกรุงเทพมหานครมีค่าลดลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในทัศนะของผู้วิจัยมีข้อคิดเห็นว่า ในการวางแผนการปลูกต้นไม้ในเมือง โดยเฉพาะพื้นที่สวนสาธารณะมีความสำคัญมากพอกับผังเมือง (สุรียพร นิพิฐวิทยา และธีรเวทย์ ลิ้มโกมลวิลาศ, น. 15) โดยเป็นการนับรวมพื้นที่สีเขียวในทุกรูปแบบ เช่น สวนหย่อมขนาดเล็ก สวนหมู่บ้าน สวนชุมชน สวนถนน สวนไหล่ทาง สวนเกาะกลาง สวนทางแยก สวนอนุสาวรีย์ต่างๆ ฯลฯ แต่ถ้าหากไม่นับรวมพื้นที่สวนสาธารณะ พื้นที่ที่คนกรุงเทพมหานคร สามารถเข้าไปใช้งานได้จริง จะอยู่ที่ 0.88 ตร.ม./คน (ผศ.ดร.นิรมล เสรีสกุล, 2563) และยังมีข้อจำกัดด้านสถานที่ทำให้ยังไม่สามารถบริการได้ครอบคลุมในทุกพื้นที่เขต โดยใน 28 เขต ยังไม่มีพื้นที่สวนสาธารณะหลักให้บริการ คิดเป็นร้อยละ 56 ของเขตในกรุงเทพมหานคร (สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล กองยุทธศาสตร์บริหารจัดการ, 2563, น. 126)

อีกทั้งยังพบประเด็นปัญหาจากหน่วยงานราชการ ตามรายงานผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการราชการกรุงเทพมหานคร ประจำปี พ.ศ.2563 ซึ่งได้ระบุว่า มิติที่ 2.2 พื้นที่สวนสาธารณะ พื้นที่สีเขียวกระจายทั่วทุกพื้นที่ พบปัญหาและอุปสรรคในด้านการบริหารจัดการต่างๆ ทั้งเรื่องของการจัดหาพื้นที่ที่จะนำมาพัฒนา การขาดการบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานทั้งในและนอกสังกัดกรุงเทพมหานคร รวมถึงนโยบายการจัดหาพื้นที่เพื่อพัฒนาเป็นพื้นที่สีเขียวที่ยังไม่ชัดเจนนัก เน้นใช้ขอรับการสนับสนุนโดยขอใช้พื้นที่ของหน่วยงานภาครัฐต่างๆ โดยวิธีเช่าเป็นหลัก ซึ่งทำให้การพัฒนาขาดความยั่งยืน สอดคล้องกับบทความออนไลน์ เรื่องทำไมการพัฒนาพื้นที่สาธารณะจึงล้มเหลว (ยศพล บุญสม, 2564) ที่พบประเด็นปัญหาจากองค์กรอื่นๆ ซึ่งได้สรุปประเด็นจากงานเสวนา 'Open to Future' ภายใต้หัวข้อ 'Future Public Space' ที่เป็นการแลกเปลี่ยนมุมมองกันของผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนาเมืองผ่านพื้นที่สาธารณะ โดยสามารถสรุปความได้ว่า ภาครัฐในฐานะผู้กำหนดนโยบายนั้นมีส่วนสำคัญที่ควรจะต้องให้คุณค่าและมูลค่า ว่าที่แท้จริงแล้วการพัฒนาเมืองให้มีพื้นที่สีเขียวหรือพื้นที่สาธารณะ สามารถเป็นทั้งพื้นที่นันทนาการ พื้นที่สุขภาพ พื้นที่รับภัยพิบัติ และพื้นที่สร้างโอกาส และควรมีกฎหมายที่จะกำกับดูแลพื้นที่สีเขียวและพื้นที่สาธารณะเพื่อให้ได้รับการปกป้องดูแลและสร้างอย่างมีคุณภาพ

ควรมีการปรับกลไกรัฐให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลต่อการเชื่อมโยงการใช้และแบ่งปันทรัพยากรในการพัฒนา ทั้งในส่วนของที่ดิน งบประมาณ ตลอดจนองค์ความรู้ ผ่านการบูรณาการหน่วยงาน กระบวนการมีส่วนร่วม และกลไกการประสานความร่วมมือ สร้างการทำงานร่วมกัน (Synergy) ที่จะเป็นการสร้างความร่วมมือกับหลายภาคส่วน เพื่อดึงความรู้ความสามารถที่รัฐไม่มี เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานร่วมกัน ด้วยเหตุนี้จึงแสดงให้เห็นว่า “เครือข่ายนโยบาย” จะเป็นกลไกสำคัญที่จะมีบทบาทในการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่สาธารณะและพื้นที่สีเขียวในเขตเมือง เพื่อช่วยลดข้อจำกัดต่างๆ ที่กล่าวมา

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายนโยบาย

โครงการวิจัย เรื่อง เครือข่ายนโยบายและการบริหารจัดการภายใต้ความเปลี่ยนแปลง: บทเรียนจากเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ (ปิยะพงษ์ บุษบงก์ และพบสุข ชำชอง, 2561) เป็นการศึกษาและนำเสนอการพัฒนาเครือข่ายและมุมมองเชิงวิพากษ์ผ่านกรณีศึกษาเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ โดยวิเคราะห์เงื่อนไขและนำเสนอกรอบการวิเคราะห์แนวคิดเครือข่ายในทางนโยบายสาธารณะและการบริหารจัดการ โดยผลจากการศึกษาพบว่า ภาคประชาสังคมเป็นภาคีส่วนใหญ่ในเครือข่ายนี้ โดยมีเทศบาลเป็นศูนย์กลาง และส่วนหนึ่งมีบทบาทแบบชั่วคราวชั่วคราว และเฉพาะส่วน เข้ามาสนับสนุนเป็นเรื่องๆ และเป็นครั้งคราว (one shot) ในรูปแบบการบริหารจัดการแบบใหม่ ซึ่งเป็นการสร้างความเป็นทางการในความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ ไล่กวดกลางไป ในความสัมพันธ์แบบธรรมชาติที่มีอยู่เดิม เช่น วิธีการทำข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) และการแต่งตั้งคณะกรรมการต่างๆ รวมถึงคณะผู้บริหารมีการใช้เครือข่ายมาเป็นเครื่องมือในการช่วยสนับสนุนสถานะที่เป็นรองในทางการเมือง และที่สำคัญคือ ความสัมพันธ์ในแนวคิดยังคงฝังรากอยู่ในมิติทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น การที่ภาครัฐส่วนภูมิภาคยังคงมีบทบาทและอำนาจที่เหนือกว่าท้องถิ่น ภาคเอกชนที่คงสถานะรายใหญ่ ได้รับความสำคัญมากเป็นพิเศษ ตัวแทนที่มีอายุมากยังถูกให้ค่ากว่าตัวแทนที่มีอายุน้อยกว่าทำให้กลุ่มผู้มีอำนาจนำ ได้เป็นผู้กำหนดทิศทางของเครือข่ายการดำเนินงาน ซึ่งในที่สุดจะทำให้ ผลสุดท้ายไหลไปตามความต้องการของเหล่าผู้นำนั้น

สำหรับความเห็นของผู้วิจัยมองว่า อาจสามารถนำมาใช้เป็นข้อคำถามในการศึกษาครั้งนี้ได้เพื่อใช้สังเกตลักษณะความสัมพันธ์ของเครือข่ายนโยบายที่เกิดขึ้น เพียงแต่สำหรับการศึกษานี้ อยู่ในบริบทที่แตกต่างกัน ทั้งลักษณะพื้นที่ วัฒนธรรมขององค์ประกอบต่างๆ

ทั้งตัวแสดงในแต่ละภาคส่วน ระหว่างเครือข่ายนโยบายที่เกิดขึ้นในพื้นที่เขตเมือง กับพื้นที่ต่างจังหวัด ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อผลลัพธ์ที่แตกต่างไปเช่นกัน

2.5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่สาธารณะสีเขียว

บทความงานวิจัย เรื่อง 'โครงการกรุงเทพเมืองสีเขียว 2030': กรณีศึกษาของการกระจายภารกิจสู่การจัดการพื้นที่สาธารณะระดับละแวกบ้านบนที่ดินเอกชน (ณัฐวุฒิ อิศวโกวิทวงศ์, 2564) เป็นการศึกษาแนวทางการเพิ่มพื้นที่สีเขียวและพื้นที่สาธารณะตามโครงการ Green Bangkok 2030 ซึ่งเป็นนโยบายการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของกรุงเทพมหานครให้เพิ่มอีกกว่าร้อยละ 30 ท่ามกลางข้อจำกัดต่างๆ ได้แก่ การจัดหาที่ดิน การดูแลรักษา ตลอดจนการสร้างพลวัตของกิจกรรมในพื้นที่ ผ่านการใช้กลไกสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ และการสร้างบทสนทนาทางดำเนินนโยบาย (Policy Dialogue) ระหว่างหน่วยงานรัฐ ภาคประชาสังคม ชุมชน และภาคเอกชน ตั้งแต่ปี พ.ศ.2561 โดยผลจากการศึกษาพบว่า กรุงเทพมหานครยังขาดกลไกในการจัดการพื้นที่สาธารณะที่นอกเหนือไปจากการจัดการจากหน่วยงานรัฐแบบเบ็ดเสร็จ ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดภาวะด้านงบประมาณที่ไม่สามารถเพิ่มจำนวนให้บรรลุ แต่เริ่มเห็นความเป็นไปได้ใหม่ๆ ในการสร้างกลไกให้เกิดการบริหารจัดการร่วมกันระหว่าง รัฐ ชุมชน และภาคเอกชน ในรูปแบบคณะกรรมการร่วม 3 ฝ่าย

วิทยานิพนธ์ เรื่อง การประเมินศักยภาพการเป็นพื้นที่สาธารณะสีเขียวในพื้นที่เขตพระนคร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย และเขตสัมพันธวงศ์ (ธนพร สีนาคล้วน, 2559) เป็นการศึกษาว่าจะได้ พื้นที่สาธารณะสีเขียวมาได้อย่างไร และควรพัฒนาในรูปแบบใด ซึ่งผลจากการศึกษาพบว่า รูปแบบของพื้นที่สาธารณะสีเขียวมี 8 รูปแบบ และสำหรับพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่สาธารณะสีเขียว ในพื้นที่ศึกษา แบ่งได้เป็น 6 ประเภท ได้แก่ 1. พื้นที่ถนน 2. พื้นที่ริมน้ำ 3. พื้นที่บริเวณสะพาน 4. พื้นที่ทิ้งร้าง 5. พื้นที่ชุมชน และ 6. พื้นที่บนดาดฟ้าอาคาร ซึ่งพื้นที่ทั้ง 6 ประเภท มีรูปแบบและแนวทางในการพัฒนาพื้นที่แตกต่างกัน ตามแต่ละประเภทของพื้นที่ โดยความเห็นของประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมาก ยังมีความต้องการพื้นที่สาธารณะสีเขียวเพิ่มขึ้น ดังนั้น หน่วยงานหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรที่จะให้ความสำคัญส่งเสริมและสนับสนุน ให้เกิดการพัฒนพื้นที่สาธารณะสีเขียว เนื่องจากยังขาดแคลนพื้นที่ (บทคัดย่อ) สำหรับรูปแบบพื้นที่สาธารณะสีเขียวในกรุงเทพมหานครนั้น มีไม่มากนักเมื่อเทียบกับกรณีศึกษาจากต่างประเทศ และมีข้อจำกัดในเรื่องพื้นที่ ขนาดพื้นที่ ที่ต้องอาศัยความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ด้วยข้อจำกัดต่างๆ ทำให้พื้นที่สีเขียวมีไม่เพียงพอต่อคนในเมือง (บทที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและอภิปรายผล, น. 130)

วิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาการประเมินคุณภาพของพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตพื้นที่คลองสาน กรุงเทพมหานคร (น้ำเพชร โพธิ์ไพโรจน์, 2561) มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อ (1) ศึกษาลักษณะทางกายภาพและการจัดประเภทสวนสาธารณะ ในเขตคลองสาน (2) วิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่สวนสาธารณะสีเขียวประเภทสวนหมู่บ้าน (Neighbourhood parks) และทัศนคติของผู้ใช้ตามแนวคิดพื้นที่สาธารณะที่ดี 5 มิติ และ (3) เสนอแนะแนวทางการวางแผนและออกแบบพื้นที่สาธารณะสีเขียวประเภทสวนหมู่บ้าน (Neighbourhood parks) ผลการศึกษาพบว่า มิติที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ภายในสวนสาธารณะ คือ ด้านความพึงพอใจในการออกแบบที่ไม่ว่าจะเป็นที่นั่งพักผ่อน คุณภาพของวัสดุ อุปกรณ์เฟอร์นิเจอร์ การเตรียมพื้นที่ภูมิทัศน์ที่ดี รวมถึงการออกแบบที่คำนึงถึงสภาพภูมิอากาศที่เหมาะสม ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นใหม่นั้นมุ่งเน้นไปที่การระบุปัจจัยที่มีผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้ใช้

นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยที่มุ่งศึกษาเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะ เช่น งานวิจัย เรื่อง แนวคิดสาธารณะของพื้นที่สาธารณะในเมือง (Public Concepts of Urban Public Space) (ศุภชัย ชัยจันทร์ และณรงพน ไไลประกอบทรัพย์, 2559, น. 71-83) ซึ่งมีจุดประสงค์ในการทบทวนแนวความคิดการศึกษาความเป็นสาธารณะของพื้นที่สาธารณะทางกายภาพจากมุมมองที่หลากหลายในเมือง โดยมุ่งเน้นจากจุดเริ่มต้นของพื้นที่ทางกายภาพร่วมกับพื้นที่สาธารณะทางสังคมในบริบทเมืองสมัยใหม่นั้น เห็นประเด็นในการมองพื้นที่สาธารณะ ทั้งภาครัฐและเอกชน ในฐานะที่เป็นทรัพย์สินสาธารณะกับทรัพย์สินเอกชนในเชิงเปรียบเทียบไปพร้อมกัน เพื่อขยายแนวคิดของความเป็นพื้นที่สาธารณะอันเป็นประโยชน์ ต่อทั้งภาควิชาการและภาคปฏิบัติ ในการพิจารณาและการออกแบบพื้นที่สาธารณะทางกายภาพของบริบทเมืองสมัยใหม่ที่สอดคล้องและเหมาะสมในสังคมไทย และได้ตั้งข้อสังเกตถึงความเข้าใจเชิงอุดมคติที่ว่า โดยทั่วไปพื้นที่ของเอกชนนั้นถูกควบคุมการใช้พื้นที่โดยกฎหมายข้อบังคับต่างๆ ส่วนพื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่สำหรับทุกคนในชุมชนที่ ไร้กฎข้อบังคับใดๆ แต่เมื่อพิจารณาถึงบริบทปัจจุบัน จะพบว่าทุกวันนี้ชีวิตสาธารณะมีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกันระหว่าง ความเป็นสาธารณะและความเป็นส่วนตัว ทั้งที่มีความสอดคล้องและขัดแย้งกันบนพื้นที่สาธารณะเดียวกัน ซึ่งจากผลการศึกษาผู้วิจัยได้พบว่า เงื่อนไขสำคัญในการนิยามความเป็นสาธารณะนั้นมีความสัมพันธ์ของคู่ตรงข้ามอย่าง “สาธารณะ” และ “ส่วนตัว” บนพื้นที่สาธารณะทางกายภาพที่ต้องพิจารณากับหลักเกณฑ์ 3 ส่วนคือการเข้าถึงตัวตน และผลประโยชน์ บนพื้นที่สาธารณะร่วมกับพื้นที่สาธารณะทางสังคมที่เป็นอีกปัจจัยในการสร้างสรรค์พื้นที่สาธารณะในเมืองสมัยใหม่ ทำให้เห็นว่างานวิจัยชิ้นนี้จึงเป็นการพยายาม

นิยามความเป็นพื้นที่สาธารณะด้วยมุมมองในเชิงเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นสาธารณะและความเป็นส่วนตัว ของภาครัฐและภาคเอกชน

วิทยานิพนธ์ เรื่อง การจัดการพื้นที่สาธารณะในเขตเมือง: กรณีศึกษาสุสานแต่จิว กรุงเทพมหานคร (กนกวรรณ จันทร์พรหม, 2560, น. 128-129) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่ พฤติกรรมและกิจกรรมการใช้งาน ผ่านกรอบแนวคิดทางด้านกายภาพ ด้านสังคม และด้านนโยบายการบริหารจัดการพื้นที่ โดยได้มีตารางเสนอแนะแนวทางจัดการด้านนโยบายในการจัดการพื้นที่ เพื่อให้พื้นที่สาธารณะมีความเป็นระเบียบและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ว่าควรที่จะมีการกำหนดโครงการที่จะทำขึ้นในอนาคต เพื่อให้บุคคลภายนอกรับรู้และช่วยเหลือในการระดมทุนในการทำให้โครงการสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามกำหนดหรือมีการจัดหาผลประโยชน์ที่ไม่ขัดต่อข้อตกลงในการใช้พื้นที่เพื่อนำผลประโยชน์ที่ได้มาสนับสนุนโครงการหรือนำมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่ ที่จะช่วยลดข้อจำกัดด้านงบประมาณ ที่นำมาจัดการและการพัฒนาพื้นที่ในด้านต่างๆ ได้ ทั้งนี้ อาจขอรับเงินสนับสนุนบางส่วนหรือขอความอนุเคราะห์จากหน่วยงานภาครัฐให้ช่วยสนับสนุนโครงการพัฒนาพื้นที่และการบริหารจัดการ เนื่องจากพื้นที่สุสานแต่จิวเป็นพื้นที่สาธารณะที่เปิดให้บริการแก่ประชาชนทั่วไปโดยไม่เก็บค่าธรรมเนียม และเป็น การเปิดพื้นที่ เพื่อกิจการแห่งสาธารณะโดยให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับผลประโยชน์จากการเข้ามาใช้งานเป็นอย่างสูง ดังนั้น รัฐควรมีส่วนในการรับผิดชอบพื้นที่สาธารณะแห่งนี้เพราะผู้ที่เข้ามาใช้งาน ส่วนใหญ่ก็คือผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตสาทร และในเขตสาทรก็มิได้มีส่วนสาธารณะที่เปิดให้บริการแก่คนในชุมชน

ในขณะที่งานวิจัยที่มุ่งศึกษาพื้นที่สีเขียว เช่น วิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวทางการพัฒนาพื้นที่สีเขียวตามผังเมือง สำหรับเมืองขนาดเล็ก เพื่อขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน : เป้าหมายที่ 11.7 (วิชฎะ อยู่ดี, 2561) งานวิจัยนี้มุ่งเน้นศึกษาแนวทางการพัฒนาพื้นที่สีเขียวให้มีเพียงพอต่อจำนวนประชากรในเมืองขนาดเล็ก ผ่านการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามผังเมือง วิเคราะห์การดำเนินงานพัฒนาพื้นที่สีเขียวในระบบการผังเมือง ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่สีเขียวในเขตผังเมืองรวม ยังไม่เพียงพอต่อจำนวนประชากรในเมือง และการพัฒนาพื้นที่สีเขียวตามผังเมือง มีข้อจำกัดด้านการกำหนดนโยบายการพัฒนาตั้งแต่ผังระดับประเทศผังระดับภาค และผังระดับจังหวัด เป็นการกำหนดพื้นที่สีเขียวแบบภาพรวมทั้งประเทศในรูปแบบพื้นที่ป่าเท่านั้น ทำให้เกิดช่องว่างในการนำนโยบายมาสู่ผังการใช้ประโยชน์ที่ดินผ่านผังเมืองรวม ไม่มีกรอบชี้้นำในการพัฒนาพื้นที่สีเขียว และยังมีข้อจำกัดในด้านการจัดหาที่ดินเพื่อนำมาพัฒนาเป็นโครงการ เนื่องจากพื้นที่สาธารณะประโยชน์

ที่สามารถนำไปพัฒนาโครงการอยู่ไกลจากแหล่งชุมชน จึงไม่คุ้มค่าแก่การพัฒนาโครงการ ผู้วิจัย จึงได้เสนอแนะแนวทางการสนับสนุนให้มียุทธศาสตร์จัดทำแผนแม่บทการพัฒนาพื้นที่โล่งให้เป็น แนวทางในการพัฒนาที่มีระยะเวลาเป็นกรอบในการดำเนินงานให้ไปสู่เป้าหมาย และเสนอแนะให้ พัฒนาโครงการในที่ดินราชพัสดุที่ตั้งอยู่ในเมืองใกล้แหล่งชุมชน เพื่อขับเคลื่อนให้มีพื้นที่สีเขียวที่ เพียงพอต่อจำนวนประชากรในเมืองขนาดเล็กของประเทศไทยต่อไป

2.5.3 งานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

การค้นคว้าอิสระ เรื่อง ชุมชนกับการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ กรณีศึกษาพื้นที่ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ย่านเจริญกรุง (จุจิรา รัตนธรรม, 2562) โดยศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วมของ ชุมชนที่มีต่อการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ และสะท้อนผลที่เกิดขึ้นกับชุมชน โดยพิจารณา 5 ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม (พื้นที่สีเขียว) และด้านสุขภาพ จากผลการศึกษา การพัฒนาในด้านสิ่งแวดล้อม (พื้นที่สีเขียว) ยังไม่ปรากฏให้เห็นอย่างเป็น รูปธรรม (บทคัดย่อ) โดยระบุว่า ด้านพื้นที่สีเขียว: การขับเคลื่อนย่านสร้างสรรค์เจริญกรุงมีความ พยายามในการสร้างพื้นที่สีเขียวขึ้นในย่าน แต่ด้วยข้อจำกัดในด้านพื้นที่ สิ่งทีหน่วยงานดำเนินการ คือ สร้างพื้นที่สีเขียวชั่วคราว โดยในการจัดทำโครงการย่านสร้างสรรค์เจริญกรุง (Co-create) ได้มี การจัดทำพื้นที่สีเขียวชั่วคราวขึ้นบริเวณด้านหน้าอาคารไปรษณีย์กลางบางรัก ในปี 2558 และ ในช่วงจัดงาน Bangkok Design Week 2563 เพื่อเปิดพื้นที่ให้ประชาชนที่มาร่วมงานได้เห็น ความสำคัญของการสร้างพื้นที่สีเขียวในชุมชนด้วย ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์ พบว่า สำนักงาน ส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ คัดเลือกกิจกรรมที่จะดำเนินการจากการสอบถามความต้องการของ ชุมชน ซึ่งชุมชนจะเป็นผู้จัดลำดับสิ่งที่ต้องการปรับปรุงหรือพัฒนา โดยเรื่องของพื้นที่ส่วนกลาง และพื้นที่สีเขียวยังไม่ใช้สิ่งที่ชุมชนให้ความสำคัญเท่าใดนัก จึงไม่ได้นำมาขับเคลื่อนให้เห็นใน ชุมชน ดังคำสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “การทำกิจกรรมใดๆ ในชุมชน เราให้ชุมชนร่วมกันเลือก จัดลำดับความสำคัญของสิ่งที่อยากทำก่อน ซึ่งเรื่องของพื้นที่ ส่วนกลาง พื้นที่สีเขียวมักไม่ค่อยพูดถึง แต่เราก็ได้มีการปรับปรุงพื้นที่ส่วนกลางให้กับชุมชนที่มี ความต้องการและสนใจ อีกเหตุผลหนึ่งคือ การปรับปรุงทางกายภาพทำได้ค่อนข้างยาก เนื่องจาก บางพื้นที่เป็นกรรมสิทธิ์ของหน่วยงานอื่นๆ ต้องขออนุญาตในการดำเนินการ ซึ่งบางหน่วยงานก็ อาจยังไม่เข้าใจและยังไม่ให้ความสำคัญเท่าใดนัก” อย่างไรก็ตาม แผนการดำเนินงานของ สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ มีเป้าหมายให้มีย่านสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นในพื้นที่ โดยคนดั้งเดิม ยังคงอยู่อาศัย อยากให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ มีพื้นที่สีเขียวมากขึ้น ทั้งนี้ ในส่วนของแผนใน

แต่ละปีก็จะมีการสอบถามความต้องการของชุมชนแล้วมากำหนดเป็นแผนการดำเนินการ โดยส่วนหนึ่งก็จะต่อยอดหรือขับเคลื่อนโครงการเดิม

โดยสรุป จากการทบทวนงานวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่สาธารณะสีเขียว และงานวิจัยอื่นๆ งานวิจัยส่วนมากจะเป็นการศึกษาทางสถาปัตยกรรมและผังเมือง การออกแบบพื้นที่และการใช้ประโยชน์ที่เหมาะสมกับชุมชน และเป็นการศึกษาแยกเฉพาะลักษณะพื้นที่สาธารณะกับพื้นที่สีเขียว งานวิจัยที่เจาะจงเฉพาะการรวมกันของพื้นที่สาธารณะสีเขียวยังคงมีน้อย และที่มีการศึกษาแล้ว ก็ยังเป็นงานที่มุ่งเน้นการประเมินศักยภาพของพื้นที่ เพื่อหาแนวทางพัฒนาการใช้พื้นที่สาธารณะที่ดีว่าควรมีลักษณะอย่างไร จึงยังมีความน่าสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในมุมมองเชิงนโยบายสาธารณะ ท่ามกลางยุคปัจจุบันที่มีการตระหนักและให้ความสำคัญกับการออกแบบพัฒนาเมืองเพื่อเร่งให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมร่วมกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผ่านกลไกการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ โดยผลจากงานวิจัยหลายชิ้น ก็แสดงให้เห็นว่าประชาชนเมืองมีความต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวเพิ่มขึ้น โดยภาครัฐจะยังเป็นตัวแสดงสำคัญมีส่วนในการรับผิดชอบพื้นที่เหล่านี้ แต่จะต้องเข้ามาส่งเสริม สนับสนุน และให้ความสำคัญให้เกิดการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวอย่างเป็นรูปธรรม เนื่องด้วยปัญหาต่างๆ ทั้งเรื่องของตัวพื้นที่ที่นำมาพัฒนา และการจัดบริหารบริการเพื่อให้เป็นไปตามความต้องการของสาธารณะ ผูกโยงกับตัวแสดงหลายฝ่าย รวมถึงจะเห็นถึงตัวแสดงอื่นๆ นอกเหนือส่วนราชการด้วย เช่น ภาคเอกชนหรือองค์การมหาชน ที่เข้ามามีบทบาทในการจัดกิจกรรม ผลักดัน และพัฒนาให้เกิดการสร้างพื้นที่สาธารณะสีเขียวอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่เช่นกัน การศึกษาภายใต้ขอบเขตของตัวแบบเครือข่ายทางนโยบายจึงอาจเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้เกิดการวิเคราะห์กระบวนการจัดการในการขับเคลื่อนพื้นที่สาธารณะสีเขียวอันเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์โดยส่วนรวมของสาธารณะ

2.6 กรอบแนวคิดในการศึกษา

กรอบแนวคิดในการศึกษา จะแบ่งเป็นสองส่วนตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ในส่วนที่หนึ่งคือเรื่องของการศึกษาตัวแสดงทางนโยบาย ซึ่งเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ร่วมขับเคลื่อนประเด็นการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในขอบเขตพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร โดยประกอบด้วยตัวแสดงทางนโยบายต่างๆ ซึ่งอาจเป็นทั้งหน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานนอกภาครัฐ เช่น ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมและอื่นๆ และบทบาทในการร่วมดำเนินงาน สำหรับในส่วนที่สองคือ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงในเครือข่ายนโยบายที่เกิดขึ้น เพื่อร่วมกันพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร

ตัวแสดงทางนโยบายในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร

ลักษณะของตัวแสดงทางนโยบาย

- (1) หน่วยงานในภาครัฐ เช่น ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กรมหาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรืออื่นๆ
- (2) หน่วยงานนอกภาครัฐ เช่น สถาบันการศึกษา องค์กรวิชาชีพ องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) องค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร (NPOs) หรืออื่นๆ

บทบาทของตัวแสดงทางนโยบาย

- (1) บทบาทหน่วยงานตามอำนาจหน้าที่และภารกิจ เช่น บทบาททางด้านสิ่งแวดล้อม (Environment) ด้านการพัฒนาสังคมและชุมชน (Community Development) ด้านสุขภาพ (Health) และอื่นๆ
- (2) บทบาทในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร

เครือข่ายนโยบายในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร

รูปแบบความสัมพันธ์

- (1) Co-ordination (2) Co-operation (3) Collaboration

แนวทาง

ในการประสานความร่วมมือ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์เครือข่ายนโยบายในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว ในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งผู้ศึกษาได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยตามหัวข้อต่างๆ ประกอบด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูล แหล่งข้อมูลและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล ตามลำดับ

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ที่ใช้ในการศึกษานี้ ได้แก่

3.1.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ด้วยการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (Documentary research) จากฐานข้อมูลออนไลน์และเว็บไซต์หน่วยงาน เช่น พระราชบัญญัติ แผนพัฒนา แผนปฏิบัติราชการ รายงานผลการดำเนินงานประจำปี รวมถึงเอกสารเผยแพร่ และบทความจากสื่อออนไลน์ต่างๆ สำหรับการศึกษิตตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อค้นหาคำตอบถึงตัวแสดงทางนโยบายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และบทบาทของแต่ละตัวแสดงที่เข้ามาร่วมดำเนินงาน

3.1.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยผู้ศึกษาจะใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) แบ่งเป็นกลุ่มหลักๆ ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานนอกภาครัฐ โดยครอบคลุมข้อคำถามตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อค้นหาคำตอบถึงตัวแสดงทางนโยบายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และบทบาทของแต่ละตัวแสดงที่เข้ามาร่วมดำเนินงาน และวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เนื่องจากต้องการทราบถึงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างหน่วยงานที่ร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร

3.2 แหล่งข้อมูลและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษานี้ เน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารผ่านฐานข้อมูลออนไลน์ เป็นสำคัญ เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น โดยค้นหาสถานะและภารกิจ รวมถึงบทบาทในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวของตัวแสดงต่างๆ ที่ค้นพบ ซึ่งแหล่งข้อมูลจากเอกสารที่นำมาใช้ในการศึกษานี้ ได้แก่ พระราชบัญญัติ แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2556 - 2575) แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี ระยะที่ 2 (พ.ศ.2561 -

2565) แผนปฏิบัติราชการประจำปี แผนการดำเนินงานประจำปี รายงานผลการดำเนินงานประจำปี รายงานสรุปผู้บริหารของหน่วยงานต่างๆ บทความและเอกสารเผยแพร่อื่นๆ

ในขณะที่การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จากผู้แทนหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญจาก 2 กลุ่ม ดังนี้

1. หน่วยงานในภาครัฐ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลในครั้งนี้ได้แก่ ผู้แทนจากสำนักงานสวนสาธารณะ สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร จำนวน 1 คน และผู้แทนจากสำนักงานพัฒนาและฟื้นฟูเมือง สำนักการวางผังและพัฒนาเมือง กรุงเทพมหานคร จำนวน 2 คน เนื่องจากเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวโครงการต่างๆ ภายในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร และผู้แทนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) จำนวน 1 คน เนื่องจากเป็นหน่วยงานสนับสนุนที่มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินงาน

2. หน่วยงานนอกภาครัฐ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลในครั้งนี้คือ ผู้แทนจากกลุ่ม We! Park จำนวน 1 คน เนื่องจากเป็นหน่วยงานนอกภาครัฐที่มีภารกิจเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวโดยตรง

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษานี้ ผู้ศึกษาใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ดังนี้

3.3.1 ข้อมูลจากเอกสาร ทั้งพระราชบัญญัติ แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนปฏิบัติราชการ รายงานผลการดำเนินงานประจำปี รวมถึงเอกสารเผยแพร่และบทความจากสื่อออนไลน์ต่างๆ ในประเด็นเกี่ยวกับหน่วยงานที่ถูกกำหนดให้มีความรับผิดชอบ และมีส่วนร่วมในโครงการ/กิจกรรมการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร รวมทั้งประเด็นการค้นคว้าข้อมูลองค์กร สถานะและภารกิจของแต่ละหน่วยงาน

3.3.2 แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในประเด็นเกี่ยวกับ สถานะและภารกิจของหน่วยงาน บทบาทการดำเนินงาน ตัวแสดงที่เข้าร่วมดำเนินงานร่วมกัน วิธีการประสานงานระหว่างตัวแสดงต่างๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นและผลสำเร็จที่เป็นรูปธรรมจากการดำเนินงานที่ผ่านมา

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้ศึกษาได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารแล้ว จะนำมาสรุปให้เห็นถึงบทบาทของตัวแสดงทางนโยบายที่มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนดำเนินงาน เพื่อตอบโจทย์คำถามงานวิจัยข้อที่ 1 และข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก มาสรุปเพื่อสะท้อนให้เห็นภาพความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงในเครือข่ายนโยบาย เพื่อตอบโจทย์คำถามงานวิจัยข้อที่ 2 หลังจากนั้น จึงนำข้อมูลที่ศึกษาได้ มาวิเคราะห์เทียบเคียงตามแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยตีความและวิเคราะห์จากเนื้อหา (Content analysis) และใช้การอธิบายเชิงพรรณนา (Descriptive research) สรุปเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสาธารณะ เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งของเครือข่ายนโยบายในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษา เรื่อง การวิเคราะห์เครือข่ายนโยบายในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร ได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร จากฐานข้อมูลออนไลน์และเว็บไซต์หน่วยงาน เช่น พระราชบัญญัติ แผนพัฒนา แผนปฏิบัติราชการ รายงานผลการดำเนินงานประจำปี เอกสารเผยแพร่และบทความจากสื่อออนไลน์ต่างๆ สำหรับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานนอกภาครัฐ ได้แก่ สำนักสิ่งแวดล้อม และสำนักการวางผังและพัฒนาเมือง กรุงเทพมหานคร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ และกลุ่ม We!Park ซึ่งผลการศึกษาจะแบ่งตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้

4.1 ตัวแสดงทางนโยบายในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร

4.1.1 หน่วยงานที่เป็นตัวแสดงหลัก

การพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร มีหน่วยงานที่เป็นตัวแสดงหลักในการพัฒนาพื้นที่ คือ กรุงเทพมหานคร (Bangkok Metropolitan Administration, BMA) เนื่องด้วยเป็นตัวแสดงในภาครัฐ ประเภทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ที่มีภารกิจและอำนาจหน้าที่ในการบริหารเขตการปกครองพิเศษกรุงเทพมหานคร เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาเมืองในเขตพื้นที่ โดยมีการแบ่งโครงสร้างการบริหารราชการเป็นระดับสำนัก หน่วยงานสำหรับสำนักงานเขต หน่วยงานพาณิชย์กรุงเทพมหานคร โรงพยาบาลในสังกัด สนพ. และหน่วยงานทั่วไป

ตามแผนการดำเนินงานในแต่ละตัวชี้วัดและโครงการ มีลักษณะที่เป็นการบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในสังกัดกรุงเทพมหานคร มาร่วมดำเนินงานพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว ตามแต่ละภารกิจของส่วนราชการนั้นๆ โดยมีทั้งหน่วยงานรับผิดชอบตัวชี้วัดและหน่วยงานรับผิดชอบโครงการ ซึ่งจากแผนปฏิบัติราชการประจำปี ที่ถูกจัดทำขึ้นเพื่อเป็นการกำหนดทิศทางการดำเนินงานพัฒนากรุงเทพมหานคร ให้ทุกหน่วยงานในสังกัดกรุงเทพมหานคร ร่วมกันดำเนินการอย่างบูรณาการเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายรวม พบว่ากรุงเทพมหานคร มีมาตรการที่ให้ความสำคัญกับการดำเนินงานในลักษณะเครือข่าย เช่น การกำหนดมาตรการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน การส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อ

วางแผนการทำงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น แผนปฏิบัติการ กรุงเทพมหานคร ประจำปี พ.ศ.2564 ภายใต้แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี ระยะที่ 2 (พ.ศ.2561 – 2565) ด้านที่ 2 มหานครสีเขียว สะดวกสบาย มิติที่ 2.2 พื้นที่สวนสาธารณะ พื้นที่สีเขียวกระจายทั่วทุกพื้นที่ เป้าหมายที่ 2.2.1 กรุงเทพมหานครเป็นมหานครร่มรื่นด้วยพรรณไม้ มีพื้นที่สีเขียว เพื่อการพักผ่อนเพียงพอตามมาตรฐานสากล มีการกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบตัวชี้วัด คือ สำนักสิ่งแวดล้อม และในแต่ละโครงการจะมีหน่วยงานรับผิดชอบโครงการที่แตกต่างกันไป เช่น สำนักการโยธา สำนักวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว สำนักพัฒนาสังคม และสำนักงานเขตที่ดูแลเขตพื้นที่นั้นๆ

สำหรับการกำหนดตัวโครงการพัฒนาเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะสีเขียวของ กรุงเทพมหานคร จะมีสำนักสิ่งแวดล้อม เป็นหน่วยงานรับผิดชอบในการพัฒนาและดูแลรักษา พื้นที่สีเขียวและพื้นที่รูปแบบสวนที่ตรงตามเฉพาะค่านิยมตามภารกิจหน่วยงานเป็นหลัก ส่วนพื้นที่สาธารณะสีเขียวรูปแบบอื่น ที่มีพื้นที่สีเขียวเป็นองค์ประกอบ ก็จะมีส่วนราชการอื่น เป็นเจ้าของโครงการ และนอกจากนี้ ยังมีบทบาทสำคัญในระดับนโยบาย คือ การวางผังเมืองรวม กรุงเทพมหานคร ที่มีสำนักการวางผังและพัฒนาเมืองเป็นหน่วยงานรับผิดชอบ ซึ่งเป็นระเบียบกฎหมายที่มีผลต่อทิศทางการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตกรุงเทพมหานคร

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลักๆ ได้แก่

(1) สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร

- **สถานะและภารกิจ** สำนักสิ่งแวดล้อมเป็นหน่วยงานระดับสำนัก มีภารกิจในการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อม การศึกษา สืบรวจ วิเคราะห์ จัดทำแผนงานและโครงการด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อแก้ไข ฟื้นฟู ส่งเสริม พัฒนา และดูแลรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการมูลฝอยของเสียอันตราย สิ่งปฏิกูลและไขมันของกรุงเทพมหานครทั้งระบบ การตรวจสอบควบคุม ฝุ่นละออง คุณภาพอากาศและเสียง การดูแลสวนสาธารณะของกรุงเทพมหานคร รวมถึงการเก็บสถิติจำนวนพื้นที่สาธารณะสีเขียว (สวนสาธารณะ สวนหย่อม ฯลฯ) และขนาดพื้นที่สีเขียว (จำนวนต้นไม้จากการปรับภูมิทัศน์) สัดส่วนพื้นที่สีเขียวต่อประชากร โดยมีส่วนราชการภายในประกอบด้วย สำนักงานเลขานุการ กองนโยบายและแผนงาน สำนักงานจัดการมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล กองจัดการคุณภาพอากาศและเสียง กองกำจัดมูลฝอย และสำนักงานสวนสาธารณะ

- **บทบาทในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว** สำนักสิ่งแวดล้อมเป็นหน่วยงานหลักในการรับผิดชอบงานด้านการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวของกรุงเทพมหานคร โดยมีสำนักงานสวนสาธารณะ เป็นส่วนงานหลักที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการวางแผนและ

พัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่การสำรวจพื้นที่ที่จะสามารถนำมาพัฒนา การบริหารจัดการและปรับปรุงดูแลรักษาพื้นที่สีเขียวและพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตพื้นที่ของ กรุงเทพมหานคร ตามโครงการและตั้งงบประมาณประจำปีไว้สำหรับการพัฒนาพื้นที่รูปแบบ สวนสาธารณะตามคำนิยามที่สำนักสิ่งแวดล้อมกำหนด โดยสำนักงานสวนสาธารณะ มีการแบ่ง ส่วนราชการภายใน ได้แก่ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป กลุ่มงานวิชาการ กลุ่มงานออกแบบสวน ฝ่ายปลูก บำรุงรักษา กลุ่มงานขยายพันธุ์ไม้ ฝ่ายซ่อมบำรุง ส่วนสวนสาธารณะ 1 ส่วนสวนสาธารณะ 2 ซึ่งผู้ศึกษาสรุปบทบาทในการดำเนินงาน ได้ดังนี้

- การดูแล ขยายพันธุ์ ปลูกและบำรุงรักษาพันธุ์ไม้ รวมไปถึง การตัดแต่ง ขุดย้าย การประดับตกแต่งต้นไม้ การตกแต่งเมือง

- การวางแผนและพัฒนาการเพิ่มพื้นที่สีเขียว

- การบริหารจัดการสวนสาธารณะ สวนหย่อม ฯลฯ และการดูแล จัดกิจกรรมต่างๆ ภายในสวน

- การสำรวจและประเมินศักยภาพพื้นที่ที่จะนำมาพัฒนา และออกแบบ ให้มีลักษณะที่เหมาะสม เพื่อจัดสร้างเป็นสวน แหล่งนันทนาการ และการกีฬาของสำนักงาน สวนสาธารณะ

- การให้ความรู้ด้านวิชาการเกษตรการให้การศึกษาด้านพฤกษศาสตร์ และวิชาการเกษตรแก่ส่วนราชการอื่น เยาวชน และประชาชนทั่วไป

- การกำหนดนโยบาย แนวทางดำเนินการปลูกบำรุงรักษาต้นไม้ ให้คำแนะนำด้านวิชาการเกษตร สนับสนุนพันธุ์ไม้ และอุปกรณ์เครื่องมือต่างๆ ให้กับ สำนักงานเขตและหน่วยงานอื่นๆ

ตัวอย่างสวนสาธารณะที่อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานสวนสาธารณะ สำนักสิ่งแวดล้อม เช่น สวนสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ สวนจตุจักร อุทยานเบญจสิริ สวนสาทรรมย์ สวนเสรีไทย สวนรมณีนาถ สวนสันติภาพ สวนวิชิรเบญจทัศ สวนกีฬารามอินทรา สวนรมณีย์ ทุ่งสีกัน สวนหลวง ร.9 สวนลุมพินี สวนพระนคร สวนหนองจอก สวนธนบุรีรมย์ สวนสาธารณะ เฉลิมพระเกียรติ 6 รอบ พระชนมพรรษา (ฝั่งพระนคร) สวนวชิรเบญจทัศ สวนเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษาสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (บางกอกน้อย) สวนทิวนารมย์ สวน 60 พรรษาสมเด็จพระบรมราชินีนาถ เป็นต้น

(2) สำนักการวางผังและพัฒนาเมือง กรุงเทพมหานคร

- **สถานะและภารกิจ** สำนักการวางผังและพัฒนาเมืองเป็นหน่วยงานระดับสำนัก มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบายด้านการพัฒนาคุณภาพของเมือง การจัดระเบียบทิศทางการพัฒนาพื้นที่เมือง ผ่านการกำหนดลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินตามกฎหมายว่าด้วยการผังเมือง ในผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร การวางและจัดทำผังเมือง เพื่อการอนุรักษ์ปรับปรุง พื้นฟู และการพัฒนาย่าน ในบริเวณที่มีคุณค่าหรือความสำคัญทางประวัติศาสตร์ การจัดทำแผนงานหรือโครงการให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของเมือง ทั้งด้านกายภาพของเมือง เศรษฐกิจ สังคม ซึ่งครอบคลุมไปถึงพื้นที่สาธารณะสีเขียวภายในเมือง และด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีส่วนราชการในสำนักที่ประกอบด้วย สำนักงานเลขานุการ กองนโยบายและแผนงาน สำนักงานภูมิสารสนเทศ สำนักงานวางผังเมือง สำนักงานพัฒนาและฟื้นฟูเมือง และกองควบคุมผังเมือง

- **บทบาทในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว** สำนักการวางผังและพัฒนาเมือง มีสำนักงานพัฒนาและฟื้นฟูเมือง เป็นส่วนงานหลักที่รับผิดชอบเกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่และฟื้นฟูเมืองในมิติต่างๆ โดยครอบคลุมถึงมิติการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว จึงมีการกำหนดโครงการและการตั้งงบประมาณเพื่อปรับปรุงและฟื้นฟู รวมถึงมาตรการที่เกี่ยวข้องให้เกิดพื้นที่สาธารณะสีเขียวแก่เมือง โดยเป็นพื้นที่โครงการที่ไม่ใช่รูปแบบสวนสาธารณะหรือสวนหย่อม แบบที่สำนักสิ่งแวดล้อมดูแล แต่เป็นการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวที่มีรูปแบบพื้นที่ที่มีโครงสร้างประกอบเป็นสำคัญ ตัวอย่างเช่น โครงการปรับปรุงป้อมมหากาฬและ กำแพงเมืองเก่า การปรับปรุงภูมิทัศน์ย่านต่างๆ หรือภายในโครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ทางสัญจรบนโครงสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณช่องกลางสะพานพระปกเกล้าหรือสวนลอยฟ้าเจ้าพระยา ซึ่งเป็นหนึ่งในโครงการภายใต้ผังแม่บทเพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านกะดีจีน-คลองสาน ในโครงการกรุงเทพฯ 250 ซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะสีเขียวระดับเมือง เป็นจุดเชื่อมต่อสองฝั่งแม่น้ำ บริเวณรอยต่อคลองรอบกรุงรัตนโกสินทร์ ตามแนวคิด “Green link - Blue link” เป็นทางเลือก ในการสัญจรข้ามแม่น้ำ พื้นที่สีเขียวเพิ่มขึ้นให้เป็นแหล่งนันทนาการและเป็นแหล่งท่องเที่ยว สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตและสร้างเสริมสุขภาวะของเมือง (กรุงเทพมหานคร, 2564, น. 64)

(3) สำนักการโยธา กรุงเทพมหานคร

- **สถานะและภารกิจ** สำนักการโยธา เป็นหน่วยงานระดับสำนัก มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานโยธา งานออกแบบ งานก่อสร้างและบูรณะ งานควบคุม การก่อสร้าง งานควบคุมอาคาร งานรังวัดและที่สาธารณะในเขตกรุงเทพมหานคร มีส่วนราชการในสังกัด ได้แก่ สำนักงานเลขานุการ กองแผนงานและประสานสาธารณูปโภค กองวิเคราะห์และวิจัย สำนักงาน

ก่อสร้างและบูรณะ สำนักงานออกแบบ กองควบคุมการก่อสร้าง สำนักงานควบคุมอาคาร กองสำรวจและแผนที่ที่ดิน สำนักงานจัดกรรมสิทธิ์ สำนักงานวิศวกรรมทาง

- **บทบาทในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว** จากการศึกษาที่สำนักงานโยธา มีภารกิจหน้าที่ในงานวิศวกรรมก่อสร้างและบูรณะพื้นที่ ทำให้การพัฒนาพื้นที่การปรับปรุงภูมิทัศน์ พื้นที่สาธารณะสีเขียวโครงการต่างๆ มีส่วนงานของสำนักงานโยธามา มีบทบาทส่วนหนึ่งในการก่อสร้างงานถนน งานพื้นที่ทางเท้า งานสะพาน การจัดทำเส้นทางจักรยาน รวมไปถึงโครงการที่รับผิดชอบโดยสำนักงานโยธาเอง เพื่อจัดสร้างพื้นที่สาธารณะสีเขียว ที่เชื่อมโยงกับงานก่อสร้าง เป็นสำคัญ ตัวอย่างโครงการ เช่น โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์คลองช่องนนทรีหรือสวนสาธารณะ คลองช่องนนทรี ซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะสีเขียวที่อยู่ระหว่างพื้นที่ถนนตามโครงการฟื้นฟูเมือง เชื่อมย่าน สานอนาคต (Regenerative Bangkok) เพื่อฟื้นฟูโครงข่ายคลอง ถนน ทางเท้า และพื้นที่สีเขียวของกรุงเทพมหานคร หรือในโครงการฟื้นฟูสะพานเขียวกรุงเทพฯ (Bangkok Green Bridge)

(4) สำนักงานระบายน้ำ กรุงเทพมหานคร

- **สถานะและภารกิจ** สำนักงานระบายน้ำ เป็นหน่วยงานระดับสำนัก ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินงานป้องกัน และแก้ไขปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ตลอดจนดูแลบำรุงรักษาทางระบายน้ำต่างๆ รวมถึงการรับผิดชอบดำเนินงานในการจัดการ คุณภาพน้ำให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน โดยมีส่วนราชการในสังกัด ได้แก่ สำนักงานจัดการ คุณภาพน้ำ สำนักงานพัฒนาระบบระบายน้ำ สำนักงานระบบควบคุมน้ำ กองระบบคลอง กองระบบท่อ ระบายน้ำ กองสารสนเทศระบายน้ำ กองเครื่องจักรกล และสำนักงานเลขานุการ

- **บทบาทในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว** ด้วยสำนักงานระบายน้ำ มีความรับผิดชอบเกี่ยวกับการดูแลพื้นที่ทางระบายน้ำ การดูแลระบบน้ำ และการพัฒนาพื้นที่ คลอง จึงเป็นงานรับผิดชอบหนึ่งของการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวที่ประชาชนจะได้รับ ประโยชน์ โดยเข้าไปมีส่วนร่วมการดำเนินงานในลักษณะการปรับปรุงภูมิทัศน์คลอง เพื่อการฟื้นฟู และปรับปรุงสภาพให้มีระบบการระบายน้ำที่ดีขึ้นคลองสายต่างๆ ตามโครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ คลองสายหลักในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ที่รับผิดชอบอยู่แล้ว และการร่วมดำเนินงานในโครงการ พัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวของส่วนราชการอื่น ยกตัวอย่างโครงการเช่น โครงการก่อสร้างอุโมงค์ ระบายน้ำคลองพระยาราชมนตรี จากคลองภาษีเจริญถึงคลองสนามชัย จากแผนงานบูรณาการ เพื่อฟื้นฟูและพัฒนาย่าน จากคลองเขตเมืองสู่ชายทะเลบางขุนเทียนหรือในงานก่อสร้างท่อส่งน้ำ

ที่ผ่านการบำบัดแล้วของโรงควบคุมคุณภาพน้ำชองนนทรีไปคลองชองนนทรี จากแผนงานบูรณาการเพื่อพัฒนาพื้นที่สาธารณะคลองชองนนทรี

(5) สำนักงานเขต กรุงเทพมหานคร

- **สถานะและภารกิจ** กรุงเทพมหานคร มีสำนักงานเขตจำนวนทั้งหมด 50 เขต มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการปกครอง งานทะเบียนราษฎร การจัดทำแผนพัฒนาเขต การจัดให้มีระบบสาธารณูปโภค การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัด และการจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย การจัดให้มีและบำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ การส่งเสริม การกีฬา การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎร การรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษต่างๆ การจัดเก็บรายได้ รวมถึงการบังคับการให้เป็นไปตามข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครหรือกฎหมายอื่นที่กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร จึงมีการแบ่งโครงสร้างส่วนราชการในสำนักงานเขตที่ประกอบด้วยฝ่ายปกครอง ฝ่ายทะเบียน ฝ่ายโยธา ฝ่ายสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ฝ่ายรายได้ ฝ่ายรักษาความสะอาดและสวนสาธารณะ ฝ่ายการศึกษา ฝ่ายการคลัง ฝ่ายเทศกิจ ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม

- **บทบาทในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว** สำนักงานเขตเป็นหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบตามแต่ละเขตพื้นที่ โดยมีฝ่ายรักษาความสะอาดและสวนสาธารณะ ของสำนักงานเขต ที่มีภารกิจในงานปลูก ดูแลและบำรุงรักษาต้นไม้ รวมถึงการพิจารณาอนุญาตตัดและขุดย้ายต้นไม้ในที่สาธารณะ การจัดทำแผนการปลูกต้นไม้ และพื้นที่สีเขียวในพื้นที่เขตที่รับผิดชอบ และบริหารจัดการสวนสาธารณะที่เป็นพื้นที่สวนขนาดเล็กต่างๆ ที่มีพื้นที่น้อยกว่า 20 ไร่ ส่วนในกรณีสวนสาธารณะที่มีขนาดใหญ่กว่า 20 ไร่ จะอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานสวนสาธารณะ สำนักสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังมีบทบาทในการสนับสนุนภารกิจของสำนักงานอื่นที่มาดำเนินงานในพื้นที่ โดยทำหน้าที่ช่วยประสานระหว่างหน่วยงานต่างๆ กับเจ้าของพื้นที่ด้วย

4.1.2 หน่วยงานที่เป็นตัวแสดงร่วม/สนับสนุน

การพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร มีตัวแสดงทางนโยบายที่เป็นทั้งหน่วยงานในภาครัฐและหน่วยงานนอกภาครัฐ เข้ามามีส่วนร่วมและสนับสนุนสำคัญในการดำเนินงานพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวร่วมกับหน่วยงานกรุงเทพมหานคร เช่น

4.1.2.1 ตัวแสดงในภาครัฐ (State actors)

(1) กรมธนารักษ์

- **สถานะและภารกิจ** กรมธนารักษ์ เป็นกรมในสังกัดของกระทรวงการคลัง มีภารกิจเกี่ยวกับการปกครอง ดูแล บำรุงรักษา และพัฒนาที่ราชพัสดุให้มีมูลค่าเพิ่มหรือก่อให้เกิดรายได้การประเมินราคาทรัพย์สินเพื่อประโยชน์สูงสุดของประเทศชาติ และประชาชน และอื่นๆ เกี่ยวกับเงินตรา เงินคงคลัง การประเมินราคาทรัพย์สิน เป็นต้น โดยมีโครงสร้างการบริหารจัดการที่ราชพัสดุ ซึ่งแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ การใช้ที่ราชพัสดุในทางราชการ การใช้ที่ราชพัสดุทางด้านเศรษฐกิจ และการใช้ที่ราชพัสดุทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม

- **บทบาทในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว** ด้วยการแบ่งการบริหารจัดการที่ราชพัสดุเป็น 3 ประเภท สำหรับการใช้ที่ราชพัสดุทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นการให้พื้นที่เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และยกระดับคุณภาพชีวิต และการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ทำให้กรมธนารักษ์ มีนโยบายนำพื้นที่ มาสร้างเป็นสวนสาธารณะทั้งขนาดใหญ่ และขนาดเล็ก เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตและสุขภาพจิตของประชาชน ตลอดจนรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชนเมือง โดยมีการให้ใช้ประโยชน์ในพื้นที่คือ ในลักษณะการทำ MOU ระหว่างหน่วยงาน เพื่อมอบพื้นที่ให้นำไปก่อสร้างเป็นสวนสาธารณะและดูแลพื้นที่ เช่น สวนเคียงทะเลพัฒนาพฤกษาริมย์ กรมธนารักษ์ทำ MOU มอบพื้นที่ให้กรุงเทพมหานคร จำนวน 37 ไร่ นำไปก่อสร้าง และในลักษณะการมอบพื้นที่ที่ก่อสร้างเสร็จแล้ว และมอบให้หน่วยงานอื่นดูแลต่อ เช่น สวนเบญจกิติติ กรมธนารักษ์ได้ก่อสร้างสวนเสร็จแล้ว และทำ MOU มอบพื้นที่ให้กรุงเทพมหานครดูแลต่อ

ตัวอย่างพื้นที่ที่กรมธนารักษ์ นำที่ราชพัสดุมาสร้างเป็นพื้นที่สาธารณะสีเขียวอื่นๆ เช่น อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก อุทยานเบญจสิริ (กรมอุตุฯนิยมนิเวศวิทยาที่ตั้ง และกรมธนารักษ์จัดสร้างเสร็จ จึงส่งมอบให้กับกรุงเทพมหานคร) สวนสาธารณะภายในสถานีพัฒนาที่ดิน กรุงเทพมหานคร ถนนบางขุนเทียนชายทะเล และสวนสันติพร (กรุงเทพมหานครก่อสร้างบนที่ดินของกรมธนารักษ์)

(2) การทางพิเศษแห่งประเทศไทย

- **สถานะและภารกิจ** การทางพิเศษแห่งประเทศไทย (กทพ.) เป็นหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ สังกัดกระทรวงคมนาคม ถูกจัดตั้งตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 290 ตั้งแต่ปี 2515 และมีกฎหมายฉบับปรับปรุงใช้บังคับพระราชบัญญัติการทางพิเศษแห่งประเทศไทย พ.ศ.2550 ให้มีอำนาจหน้าที่ในการสร้างหรือจัดให้มีทางพิเศษ ตลอดจนบำรุงและรักษาทางพิเศษ และดำเนินงานหรือธุรกิจเกี่ยวกับทางพิเศษและธุรกิจอื่นที่เกี่ยวข้องกับทางพิเศษหรือที่เป็น

ประโยชน์แก่การทางพิเศษฯ ด้วยการให้บริการและเพิ่มประสิทธิภาพทางพิเศษเพื่อแก้ไขปัญหาการจราจรในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

- **บทบาทในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว** การทางพิเศษแห่งประเทศไทย บริหารจัดการองค์การภายใต้ความรับผิดชอบต่อสังคมควบคู่ไปกับการดำเนินงานด้านคมนาคมขนส่ง ตามที่การทางพิเศษฯ มีวิสัยทัศน์ คือ มุ่งมั่นพัฒนาทางพิเศษ เพื่อให้บริการที่ดี มีความคุ้มค่า สะดวก รวดเร็ว ปลอดภัย อย่างยั่งยืน และมีการกำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงาน (Strategic Issues) ยุทธศาสตร์ที่ 3 สร้างความยั่งยืนต่อสังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อม ทั้งยังเห็นว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มมีส่วนสำคัญต่อการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม จึงได้ดำเนินการสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดี และดำเนินการตอบสนองต่อความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่างๆ จากทั้ง 7 กลุ่ม ได้แก่ ภาครัฐในฐานะเจ้าของ เจ้าหน้าที่ การทางพิเศษฯ คู่ค้า ผู้ใช้บริการทางพิเศษ ผู้ได้รับผลกระทบจากการเวนคืน ชุมชนรอบเขตทางพิเศษ และสังคม เช่น การพัฒนาสภาพแวดล้อมของพื้นที่เช่า ได้แก่ ปรับปรุงเป็นพื้นที่สีเขียว ปรับปรุงให้ใช้ประโยชน์พัฒนาพื้นที่ให้มีความสวยงาม เพิ่มให้เป็นพื้นที่เช่า (การทางพิเศษแห่งประเทศไทย, 2563) โดยมีลักษณะการให้ใช้ประโยชน์ในพื้นที่คือ การทำ MOU และการทำสัญญา (Contract) เพื่อให้ใช้พื้นที่ได้โดยไม่คิดค่าเช่า โดยมีเงื่อนไขต่างๆ เช่น การนำพื้นที่ไปพัฒนาเพื่อประโยชน์สาธารณะ ตัวอย่างพื้นที่ เช่น สวนวชิรวิถีมัย ใต้ทางด่วนวชิรพลา การทางพิเศษ มอบให้กรุงเทพมหานครใช้ก่อสร้างเป็นสวนสาธารณะ หรือสวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติ 6 รอบ ฝั่งพระนคร และพื้นที่ใต้ทางด่วนคลองรัช เขตวัฒนา ก็เป็นพื้นที่ของการทางพิเศษเช่นเดียวกัน

(3) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

- **สถานะและภารกิจ** สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เป็นหน่วยงานของรัฐที่มีใช้ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของนายกรัฐมนตรี ถูกจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ พ.ศ.2544 โดยมีหน้าที่ริเริ่ม ผลักดัน กระตุ้น สนับสนุน และร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ในสังคม ในการขับเคลื่อนกระบวนการสร้างเสริมสุขภาพ เพื่อให้คนไทยมีสุขภาพดีครบ 4 ด้าน กาย จิต ปัญญา สังคม และร่วมสร้างประเทศไทยให้น่าอยู่ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2564) ด้วยการกระตุ้นให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ความเชื่อ และสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อคุณภาพชีวิต ลดอัตราการเจ็บป่วยและเสียชีวิตก่อนวัยอันควร โดยงบประมาณในแต่ละปีของ สสส. ถูกจัดสรรเพื่อขับเคลื่อนงานสร้างเสริมสุขภาพในการสนับสนุนโครงการต่างๆ แบ่งเป็น

สองลักษณะใหญ่ๆ คือ โครงการเชิงรุก เพื่อแก้ปัญหาปัจจัยเสี่ยงหลักทางสุขภาพ และโครงการสร้างสรรคโอกาสและนวัตกรรม ซึ่งตามโครงสร้างองค์กร งานที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่สาธารณะสีเขียวจะอยู่ในสังกัดกลุ่มงานพัฒนาพื้นที่สุขภาพะ แผนส่งเสริมกิจกรรมทางกาย สำนักสร้างเสริมวิถีชีวิตสุขภาพะ (สำนัก5) ซึ่งปัจจัยแวดล้อม/พื้นที่สุขภาพะ (Built Environment/Healthy Space) นั้นหมายถึง เงื่อนไขทางกายภาพที่เป็นสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้าง ทั้งในบริเวณเปิดโล่งและในอาคาร ซึ่งเกี่ยวข้องกับการผังเมือง ระบบขนส่งสาธารณะ การใช้ประโยชน์พื้นที่ทั้งในพื้นที่สาธารณะ พื้นที่เอกชน รวมไปถึงสถานที่ทางธรรมชาติที่ได้รับการออกแบบ หรือการจัดการเพื่อสนับสนุนการสร้างโอกาสการมีกิจกรรมทางกายอย่างเท่าเทียมภายใต้กฎระเบียบข้อตกลงร่วมกัน (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2561, น. 158) เมื่อมีสภาพแวดล้อมที่ดี ก็จะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนออกมาทำกิจกรรม ซึ่งจะส่งผลต่อการมีสุขภาพที่ดีด้วย จึงได้มีการศึกษาในการพัฒนาพื้นที่สุขภาพะขึ้นมา ดังคำอธิบายของตัวแทนเจ้าหน้าที่ ที่ได้กล่าวถึงจุดเริ่มต้นของภารกิจงานนี้ ซึ่งเป็นหนึ่งการดำเนินงานของ สสส. ซึ่งเกี่ยวข้องไปกับการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว

“การจะทำให้คนสุขภาพดี กิจกรรมทางกายเป็นส่วนสำคัญ การจัดการสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการมีกิจกรรมทางกาย ก็มีส่วนสำคัญยิ่งเหมือนกัน ซึ่งมันก็เหมือนปัจจัยเสี่ยงอื่นๆ ที่บอกว่าสภาพแวดล้อมมันส่งผลต่อสุขภาพะ มันก็เลยเป็นที่มา เราก็เลยเริ่มทำเมื่อ 10 ปีที่แล้วตั้งแต่รับอันนี้มา มีกลุ่มงานพัฒนาพื้นที่สุขภาพะ” — ตัวแทนเจ้าหน้าที่จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

- **บทบาทในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว** การดำเนินงานเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะสีเขียวซึ่งเป็นพื้นที่สุขภาพะ ที่เป็นปัจจัยที่เอื้อที่จะทำให้คนมีสุขภาพดี นั้น สสส. ได้เข้ามาเป็นตัวกลางในการเชื่อมประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาคี ทั้งหน่วยงานในภาครัฐและนอกภาครัฐ เพื่อมาร่วมกันขับเคลื่อนงานสร้างเสริมสุขภาพ ผ่านกระบวนการสานสัมพันธ์ และเชื่อมประสานภาคีในรูปแบบต่างๆ เช่น การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภาคีเครือข่าย การเปิดพื้นที่สื่อสารสร้างความเข้าใจ เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนงานสร้างเสริมสุขภาพของภาคีเครือข่าย โดยไม่ได้มีบทบาทในการเป็นหน่วยงานผู้จัดโครงการหรือกิจกรรมที่ Implementation หรือสร้างพื้นที่สาธารณะสีเขียว ที่ใช้งบประมาณเพื่อก่อสร้างเองโดยตรง แต่เป็นการร่วมสนับสนุน ด้วยการเป็นหน่วยงานให้ทุนหรืองบประมาณในส่วนที่สนับสนุนได้ ทั้งกระบวนการวิจัยพื้นที่และกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชน และทำให้ทุนกับหน่วยงานภาคี เช่น มีการให้ทุน We!Park ดำเนินงานให้เกิดพื้นที่ต้นแบบที่เป็นพื้นที่

เพื่อสุขภาพ โดยพื้นที่ต้นแบบนี้ จะเป็นเสมือนพื้นที่ทดลองของการรวบรวมหน่วยงานภาคี และการพัฒนาแนวทางองค์ความรู้ ให้นำไปสู่การผลักดันออกมาเป็นข้อเสนอเชิงนโยบาย ให้ประเด็นขยายไปในวงกว้างและเป็น Agenda ขึ้นมา ตามที่ตัวแทนเจ้าหน้าที่ได้เล่าถึงลักษณะในการเข้ามา มีบทบาทสนับสนุนให้กับภาคีเครือข่าย และตัวอย่างพื้นที่ที่ สสส. ได้เข้าไปร่วมสนับสนุนจากแผนการดำเนินงานประจำปีของ สสส.

“สสส. เป็นหน่วยงานให้ทุนหลักค่ะ คือบทบาทเป็นหน่วยงานให้ทุน”
 “เราสนับสนุนงบประมาณในส่วนที่เราสนับสนุนได้” “สสส. สนับสนุนในส่วนของกระบวนการ กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน กระบวนการศึกษาพื้นที่ เพื่อพัฒนาไปสู่การออกแบบ แล้วก็ให้เจ้าของพื้นที่หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือหน่วยงานที่มี authority เนี่ย จัดสรรงบประมาณในส่วนที่แต่ละคนสามารถลงงบประมาณในส่วนนั้นได้” — ตัวแทนเจ้าหน้าที่จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

“สำหรับการทำงานของ สสส. ได้ดำเนินการสร้างเสริมสุขภาพในทุกมิติ โดยเรื่องของสิ่งแวดล้อมถือเป็นองค์ประกอบในการสร้างสุขภาพที่ดี ซึ่งที่ผ่านมา สสส. พยายามสนับสนุนให้เกิดพื้นที่โมเดล เพื่อเป็นต้นแบบสู่พื้นที่อื่นๆ เช่น พื้นที่ใต้ทางด่วนเพลินจิตที่ถูกปล่อยทิ้งว่างเปล่าไม่ได้ทำประโยชน์ ได้มีการพัฒนาเป็นลานกีฬาและแปลงเกษตร รวมถึงเป็นพื้นที่ทำกิจกรรมสร้างสรรค์ในชุมชน และได้ร่วมพัฒนาชุมชนตลาดน้อยพื้นที่สายวัฒนธรรมไทย-จีนเก่าแกริมน้ำเจ้าพระยา ให้เกิดการพัฒนาเป็นพื้นที่สุขภาพะ น่าอยู่ น่าเดิน สร้างมูลค่าให้น่าสนใจ แต่ยังคงบรรยากาศดั้งเดิมโดยเชื่อมวัฒนธรรมของชุมชนกับเมืองเข้าไว้ด้วยกัน”
 “และอีกพื้นที่เด่น คือ ชุมชนภาษีเจริญ ที่ได้ขับเคลื่อนแก้ไขปัญหา ข้อจำกัดเชิงพื้นที่ของความเป็นเมืองให้กลับกลายเป็นพื้นที่สร้างสรรค์เพื่อสุขภาพ” (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2562)

(4) สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- **สถานะและภารกิจ** สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) เป็นหน่วยงานระดับกรม ในสังกัดของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีหน้าที่และอำนาจตามกฎหมายกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2560 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2564 (ฉบับที่ 2) เช่น จัดทำนโยบายและแผนการอนุรักษ์และบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประสานและจัดทำแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และดำเนินการอื่นให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งประสานจัดการเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ

ที่เป็นรูปธรรม การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบาย แผน และ มาตรการและจัดทำรายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม การดำเนินการเกี่ยวกับการวิเคราะห์ ผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการหรือกิจกรรมของภาครัฐหรือเอกชน ซึ่งมีแนวโน้ม ที่จะก่อให้เกิดผลเสียต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

- บทบาทในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว ตามพระราชบัญญัติ ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มีการกำหนดว่า โครงการ กิจการ หรือการดำเนินการที่ถูกกำหนดไว้ทั้งของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชน ที่มีผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้วย โดย สผ. มีศูนย์ข้อมูลการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Smart EIA+) ดังภาพประกอบ 7 เป็นฐานข้อมูล รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ฐานข้อมูลรายงานผลการปฏิบัติตามมาตรการป้องกัน และแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมและมาตรการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อม และ ฐานข้อมูลผู้มีสิทธิจัดทำรายงาน การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม และใช้สำหรับการยื่นคำขอ ตรวจสอบ และติดตามผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือเป็นมาตรการที่ช่วยควบคุมโครงการที่อาจ กระทบต่อสิ่งแวดล้อมในเขตเมือง และการวัดผลพื้นที่สีเขียวได้อย่างดี

ภาพประกอบ 7 เว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ที่มา: <https://eia.onep.go.th/>

(5) สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

- สถานะและภารกิจ สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.)

เป็นหน่วยงานของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการ มีฐานะเป็นนิติบุคคลและอยู่ในกำกับของนายกรัฐมนตรี ดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ภายใต้พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550 มีพันธกิจ คือ สานพลังความรู้ นโยบาย และสังคม เพื่อนำไปสู่นโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม บนพื้นฐานทางปัญญา และมีวิสัยทัศน์ คือ ระบบสุขภาพไทยพัฒนาจากกระบวนการนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วมบนพื้นฐานทางปัญญา (Participatory Public Policy Process based on Wisdom: 4PW) โดยประเด็นพื้นที่สาธารณะสีเขียว เป็นประเด็นเฉพาะที่ผูกพันกับประเด็นสาธารณะทั้งเรื่องสุขภาพของประชาชน และเรื่องสิ่งแวดล้อม และประกอบกับนโยบายระดับนานาชาติ ทำให้หน่วยงานภาครัฐ ได้พยายามผลักดันข้อเสนอให้การพัฒนาเมืองมีพื้นที่ที่เป็นสาธารณะและพื้นที่สีเขียวได้รับการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น

- บทบาทในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว จากภารกิจของ สช. ที่เป็นองค์กรหลักเพื่อการขับเคลื่อนกระบวนการนโยบายสาธารณะ เพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม ผ่านกระบวนการที่เรียกว่า “สมัชชาสุขภาพ” ซึ่งเป็นหนึ่งในเครื่องมือตามพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550 เพื่อการรับฟังความคิดเห็น และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและกระทบถึงคนในพื้นที่ร่วมกัน ตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550 ได้ให้ความหมายไว้ว่าเป็น “กระบวนการที่ให้ประชาชนและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ได้ร่วมแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และเรียนรู้อย่างสมานฉันท์ เพื่อนำไปสู่การเสนอแนะนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพหรือความมีสุขภาพของประชาชน โดยจัดให้มีการประชุมอย่างเป็นระบบ และอย่างมีส่วนร่วม” จึงทำให้ สช. เป็นตัวแสดงที่เข้ามามีส่วนในการผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนข้อเสนอเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่สาธารณะ/พื้นที่สีเขียวนี้ ที่เกี่ยวข้องไปถึงความมีสุขภาพของประชาชน ผ่านการประชุมหรือ รับฟังความคิดเห็น เสนอ เพื่อหาข้อสรุปแนวทางในการสร้างให้เกิดเป็นรูปธรรมและใช้ในการอ้างอิงข้อเสนอเชิงนโยบายและนำไปเป็นกรอบทิศทางการพัฒนา และขับเคลื่อนในทางปฏิบัติของกลุ่มเครือข่ายหน่วยงาน องค์การภาคีเครือข่ายต่างๆ โดยสมัชชาสุขภาพที่ได้พูดคุยกันถึงประเด็นพื้นที่สาธารณะสีเขียว คือ สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 11 พ.ศ.2561 มติเรื่อง การร่วมสร้างสรรค์พื้นที่สาธารณะในเขตเมืองเพื่อสุขภาพสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน มีหน่วยงานภาคีที่เข้ามาร่วมกัน ในกระบวนการแลกเปลี่ยนเพื่อผลักดันและหาแนวทางการแก้ไข ปัญหา เพื่อพัฒนาพื้นที่สาธารณะเพื่อสุขภาพของประชาชนในชุมชนเขตเมือง ซึ่งมีผลต่อวิถีชีวิต และความเป็นอยู่

(6) สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน)

- **สถานะและภารกิจ** สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ หรือ CEA ก่อตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) พ.ศ.2561 เป็นหน่วยงานรูปแบบองค์การมหาชน ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักนายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อให้เศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นพลังขับเคลื่อนไปสู่เศรษฐกิจที่สมดุลและยั่งยืนในระยะยาว มีวิสัยทัศน์เพื่อเป็นองค์กรหลัก ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาและยกระดับเศรษฐกิจของประเทศ

- **บทบาทในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว** CEA มีกิจกรรมสำคัญ ซึ่งจัดเป็นประจำทุกปี คือ เทศกาลงานออกแบบกรุงเทพฯ ที่ถือเป็นตัวกลางที่ทำให้หน่วยงาน และผู้ประกอบการ มาดำเนินงานร่วมกันในการสร้างสรรค์เกี่ยวกับงานออกแบบต่างๆ โดยตาม ภารกิจของหน่วยงาน ไม่ได้มีภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่สาธารณะ/พื้นที่สีเขียวเป็นหลัก แต่เทศกาลงานออกแบบดังกล่าวนี้ ในบางปีได้มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่สาธารณะสีเขียว ซึ่งเป็นการผลักดันให้ผู้คนเกิดความสนใจและช่วยสร้างการตระหนักรู้กับการพัฒนาพื้นที่ สาธารณะสีเขียวในอนาคต ตัวอย่างในเทศกาลงานออกแบบกรุงเทพฯ 2562 มี Creative District กิจกรรมส่งเสริมย่านเจริญกรุงสู่ความเป็นย่านสร้างสรรค์ ทั้งด้านธุรกิจและคุณภาพชีวิต ด้วยการ จัดทำต้นแบบการพัฒนาพื้นที่เพื่อให้เกิดการทดสอบและนำไปสู่การใช้งานจริง ตั้งแต่ต้นแบบของ การเพิ่มพื้นที่สีเขียว การแปลงพื้นที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ให้เป็นพื้นที่กิจกรรม การปรับปรุงการสัญจร ภายในย่านเจริญกรุง และการจัดกิจกรรมทัวร์ (2562, ออนไลน์) หรือเทศกาลงานออกแบบ กรุงเทพฯ 2564 มีพื้นที่กิจกรรมพื้นที่สาธารณะสีเขียวจำลอง (Pop-up Park) Choduk Community Pocket Park โดย we!park-we create park ที่เปลี่ยนพื้นที่ทิ้งร้างในบริเวณชุมชน ไซอิ๋ว ให้กลายเป็นพื้นที่สาธารณะสีเขียวที่สามารถรองรับการใช้งานกิจกรรมต่างๆ ได้หลากหลาย นอกจากนี้ ยังมีพื้นที่ของการสำรวจใจ ผ่านคลายใจ เยียวยาใจ โมเดลต้นแบบของการผานงาน ออกแบบ และเทคโนโลยีเข้ากับความรู้ด้านสุขภาพจิต เพื่อเป็นก้าวแรกในการหันกลับมาให้ ความสำคัญ และเรียนรู้การดูแลสุขภาพจิตสำหรับทุกคน (ออนไลน์, 2564)

(7) สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การ มหาชน)

- **สถานะและภารกิจ** สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ หรือ GISTDA เป็นหน่วยงานของรัฐในรูปแบบองค์การมหาชน ภายใต้การกำกับดูแล ของกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (วท.) มีภารกิจในการดำเนินงานที่มุ่งเน้นการบริหาร

และดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อบริการข้อมูลภูมิสารสนเทศ บริการวิชาการต่างๆ ตลอดจนการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชน (GISTDA, 2564)

- **บทบาทในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว** GISTDA ได้บูรณาการและประยุกต์ใช้ภูมิสารสนเทศ เพื่อสนับสนุนหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา และภาคประชาชน สามารถเข้าถึงทรัพยากรข้อมูล มีการขับเคลื่อนโครงการ Open Data Platform ที่มีการวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่จากการประมวลผลโดยใช้ภาพถ่ายจากดาวเทียม เพื่อเป็นข้อมูลที่หน่วยงานต่างๆ นำไปใช้วางแผนการกำหนดนโยบายพัฒนาพื้นที่ในอนาคต โดยรูปแบบลักษณะการดำเนินงานของ GISTDA คือ สนับสนุนข้อมูลภาพถ่ายดาวเทียมรายละเอียดสูง เพื่อใช้ในการจัดทำฐานข้อมูลพื้นที่สีเขียวทั้งหมดของกรุงเทพมหานคร การแปลตีความตัวอย่างพื้นที่สีเขียวเพื่อนำไปใช้ในกระบวนการวิเคราะห์พื้นที่สีเขียวด้วยวิธี Machine learning ต่อไป และร่วมจัดนิทรรศการเพื่อสร้างกลไกขับเคลื่อนโครงการดังกล่าวให้ทั่วถึงทุกภาคส่วนรวมถึงให้คำปรึกษาทางด้านภูมิสารสนเทศ (GISTDA Forest Monitoring System, 2563)

(8) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

- **สถานะและภารกิจ** พอช. ตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) พ.ศ.2543 เป็นองค์กรของรัฐตามพระราชบัญญัติองค์การมหาชน พ.ศ.2542 ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยมีวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งตามความในพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) พ.ศ.2543 เพื่อสนับสนุนและให้การช่วยเหลือแก่องค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การพัฒนาอาชีพ การเพิ่มรายได้ การพัฒนาที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชนทั้งในเมืองและชนบท โดยยึดหลักการพัฒนาแบบองค์รวมหรือบูรณาการ และหลักการพัฒนาที่สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมเป็นแนวทางสำคัญ

- **บทบาทในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว** จากกรณีที่มีภารกิจในการให้ความช่วยเหลือ ประสานงาน และสนับสนุนองค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพและชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกทั้งชุมชนเมืองและชนบท ซึ่งในเรื่องของการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว ก็ได้ถูกนำมาเป็นประเด็นที่ พอช. นั้นได้ตระหนัก จึงทำให้ในงานเสวนาวิชาการ ซึ่งทางกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หน่วยงานต้นสังกัดของ พอช. ร่วมกับภาคีจัดขึ้นมา โดยมีตัวแทนผู้เกี่ยวข้องทั้งในชุมชนเมืองและชนบท เพื่อนำเสนอประเด็น การพัฒนาชุมชนในพื้นที่ต่างๆ การแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยทั้งในเมืองและ

ชนบท การจัดการสิ่งแวดล้อม เมืองสีเขียว ฯลฯ (ออนไลน์, 2564) และนำไปสู่การประกาศเจตนารมณ์ที่จะร่วมกันสร้างเครือข่ายที่จะเชื่อมโยงให้เกิดการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่ที่สอดคล้องตามค่านิยมของพื้นที่สาธารณะสีเขียวในการศึกษานี้

(9) บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)

- **สถานะและภารกิจ** บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) เป็นรัฐวิสาหกิจในการกำกับดูแลของกระทรวงพลังงาน โดยมีกระทรวงการคลังเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ ดำเนินธุรกิจหลักด้านปิโตรเลียมและธุรกิจอื่นที่เกี่ยวข้องกับปิโตรเลียม โดย ปตท. ดำเนินงานธุรกิจควบคู่กับแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน ตลอดจนการให้ความสำคัญกับการจัดการสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสังคมและชุมชน โดยมีการดำเนินโครงการและกิจกรรมเพื่อสังคมในรูปแบบต่างๆ ทั้งที่ดำเนินงานเองโดยตรง ดำเนินงานผ่านมูลนิธิ และที่ดำเนินงานร่วมกับภาคีเครือข่ายตาม 3 แนวทางหลัก ได้แก่ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาชุมชน/สังคม และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- **บทบาทในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว** ปตท. ได้จัดทำโครงการเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลาหลายสิบปี ซึ่งโครงการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นไปเพื่อการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้คงความสมบูรณ์ สร้างการตระหนักรู้ในการดูแลอย่างยั่งยืนร่วมกับเครือข่ายชุมชนในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ สำหรับการพัฒนาพื้นที่ลักษณะพื้นที่สาธารณะสีเขียวในกรุงเทพมหานคร เช่น โครงการป่าในกรุง ที่แบ่งเป็นพื้นที่ป่าสีเขียว พื้นที่แหล่งน้ำ และพื้นที่อาคารเพื่อการเรียนรู้ และนอกเหนือจากการพัฒนาพื้นที่เอง ปตท. ยังได้ร่วมหนึ่งในภาคีเครือข่ายในโครงการ Green Bangkok 2030 ของกรุงเทพมหานคร และประกาศเจตนารมณ์ เพื่อผลักดันสู่กรุงเทพสีเขียวร่วมกัน เช่น การสร้างต้นแบบสำนักงานสีเขียวโดยมีพื้นที่สีเขียวภายใน ปตท. สำนักงานใหญ่

4.1.2.2 ตัวแสดงนอกภาครัฐ (Non-State actors)

(1) หน่วยงานภาคเอกชน

หน่วยงานภาคเอกชน ได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในหลากหลายรูปแบบ ทั้งการจัดสร้างในพื้นที่ของตนเองแล้วให้ประชาชนเข้ามาใช้ประโยชน์ โดยสาธารณะ จากการดำเนินโครงการเพื่อความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (Corporate Social Responsibility-CSR) หรือจากการพัฒนาพื้นที่ที่เกิดจากมาตรการทางผังเมืองรวม

กรุงเทพมหานคร รวมถึงการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ การให้การสนับสนุน และการร่วมพัฒนาผ่านภารกิจหน่วยงานของตน ตัวอย่างหน่วยงาน เช่น

(1.1) **ศูนย์การค้า** มีการดำเนินงานปรับปรุงพื้นที่สีเขียวในบริเวณ ซึ่งเป็นหนึ่งในการช่วยสร้างระบบนิเวศที่ยั่งยืน และเพิ่มทัศนียภาพที่ดีให้เป็นมหานครที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อคุณภาพชีวิตของคนเมือง ตัวอย่างเช่น 101 ทูริ ดิจิทัล พาร์ค ผสานรวมพื้นที่พื้นที่สีเขียวเข้ากับพื้นที่ภายในอาคารและภายนอกอาคาร มีสวนบนดาดฟ้าและสนามหญ้าขนาดใหญ่ที่เป็นลานกิจกรรม ให้ผู้ใช้บริการสามารถเข้ามาใช้พักผ่อนท่ามกลางธรรมชาติ หรือศูนย์การค้ากลุ่มเซ็นทรัล เป็นผู้ดำเนินธุรกิจค้าปลีก ภายใต้แนวคิด Central Love the Earth โดยได้มีโครงการเซ็นทรัล เลิฟ ดี เอิร์ธ: มอบพื้นที่สีเขียวให้กรุงเทพฯ เพื่อตอบรับแนวนโยบายมหานครสีเขียวของกรุงเทพมหานคร หรือในกลุ่มเดอะมอลล์ และสามย่านมิตรทาวน์ เป็นต้น

(1.2) **องค์กรสื่อ** มีสื่อออนไลน์ที่ทำประเด็นเรื่องการพัฒนาเมือง ประเด็นเรื่องการพื้นที่สาธารณะพื้นที่สีเขียว เป็นทั้งการนำเสนอเรื่องราวสู่สังคมให้เห็นถึงความสำคัญของการมีพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตของคนเมือง ทั้งยังเป็นฐานข้อมูลที่บางสำนักสื่อได้ทำเก็บไว้เพื่อให้ผู้ที่สนใจศึกษาและนำไปวิเคราะห์พื้นที่ต่อได้ เช่น The Urbanis (โดย UddC) / City Cracker (โดย Shma Company Limited) / The Visual by Thai PBS (เป็น Data Journalism) ภาพประกอบ 8 / art4d (นิตยสารเรื่องงานสถาปัตยกรรม ดีไซน์ และศิลปะ) / a day / The cloud เป็นต้น

ภาพประกอบ 8 เว็บไซต์ The Visual by Thai PBS

ที่มา: <https://thevisual.thaipbs.or.th/bangkok-green-space/>

(2) หน่วยงานภาคประชาสังคม

เป็นภาคส่วนที่เข้ามาร่วมดำเนินงานภายใต้ประเด็นความสนใจที่มีร่วมกัน ซึ่งประกอบขึ้นจากการหน่วยงานที่เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงานพบช่องว่างจากการดำเนินงานในเรื่องต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวที่ผ่านมาหรือการเข้ามาช่วยเสริมการดำเนินงาน ตัวอย่างหน่วยงานที่มีบทบาทเช่น

(2.1) กลุ่ม We!Park

- **สถานะและภารกิจ** กลุ่ม We!Park เป็นแพลตฟอร์มกลางเพื่อสร้างการพัฒนาพื้นที่สีเขียวอย่างมีส่วนร่วมและยั่งยืน โดยแพลตฟอร์มนี้เริ่มมาจากการทำงานของบริษัทออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม อย่างฉมา และฉมาไซเอ็น จนเห็นถึงปัญหาของการพัฒนาพื้นที่สาธารณะในเมืองที่ควรมีการแก้ไขและเติมเต็มกลไก จึงจัดตั้งขึ้นมาโดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เป็นพื้นที่กลางและเชื่อมโยงผู้คนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ให้มีส่วนร่วมในการออกแบบ สร้างสรรค์ และค้นหากลไกดูแลพื้นที่สาธารณะสีเขียวขนาดเล็ก ที่จะกระจายไปในพื้นที่เมืองที่หนาแน่นของกรุงเทพมหานคร ให้เกิดขึ้นได้อย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ด้วยฐานของความรู้และข้อมูล ผ่านการเก็บข้อมูลเพื่อสนับสนุนงานวิจัยด้านการออกแบบและการพัฒนาพื้นที่ และสร้างองค์ความรู้ สื่อสารสู่สาธารณะเพื่อสร้างความเข้าใจด้านพื้นที่สาธารณะสีเขียวในวงกว้าง และนำผลลัพธ์ที่ได้ไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายต่อกรุงเทพมหานคร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนการพัฒนาต่อไป (We!Park, 2564) โดยภารกิจของการแพลตฟอร์มเป็นการเลือกเป้าหมายที่จะต้องการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวโดยเฉพาะ และเน้นให้เกิดการพัฒนาพื้นที่สวนขนาดเล็กตามชุมชน ดังคำอธิบายของตัวแทนเจ้าหน้าที่จาก We!Park ซึ่งเป็นหนึ่งในผู้ร่วมก่อตั้ง ที่ได้เล่าถึงจุดเริ่มต้นในการก่อตั้งเป็นกลุ่ม We!Park ขึ้นมา และเหตุผลของการเข้ามาทำงานเพื่อมุ่งเป้าหมายเรื่องการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว เพื่อต้องการช่วยสนับสนุนงานด้วยการปิดปัญหาจากข้อจำกัดต่างๆ ของทางระบบราชการซึ่งเป็นปัญหาต่อการพัฒนาที่เกิดขึ้น

“มันเกิดจากกลุ่มของคนที่ทำงานเรื่องเมืองอยู่สักพักนึงแล้ว คืออย่างตัวพี่เองก็ทำเรื่องงานออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม ซึ่งก็ทำงานกับทางภาครัฐ กับภาคเอกชน คือภาครัฐก็แน่นนอนอย่าง กทม. เนี่ย เราก็มีโอกาสทำเรื่องพื้นที่สวนสาธารณะ หรือทั้งงานเกี่ยวกับชุมชนด้วย กระบวนการการมีส่วนร่วม แล้วก็เครือข่ายอื่นๆ อีกทีมึงก็ทำเรื่องข้อมูลเมือง วิเคราะห์ข้อมูล ที่ใช้ในการวิเคราะห์ศักยภาพของเมืองต่างๆ ละก็อีกทีมึงเค้าก็ทำงานเกี่ยวกับชุมชน เวลาเราทำประเด็นชุมชน พัฒนาชุมชน ก็ต้องใช้การทำความเข้าใจกับชุมชน ที่นี้จาก

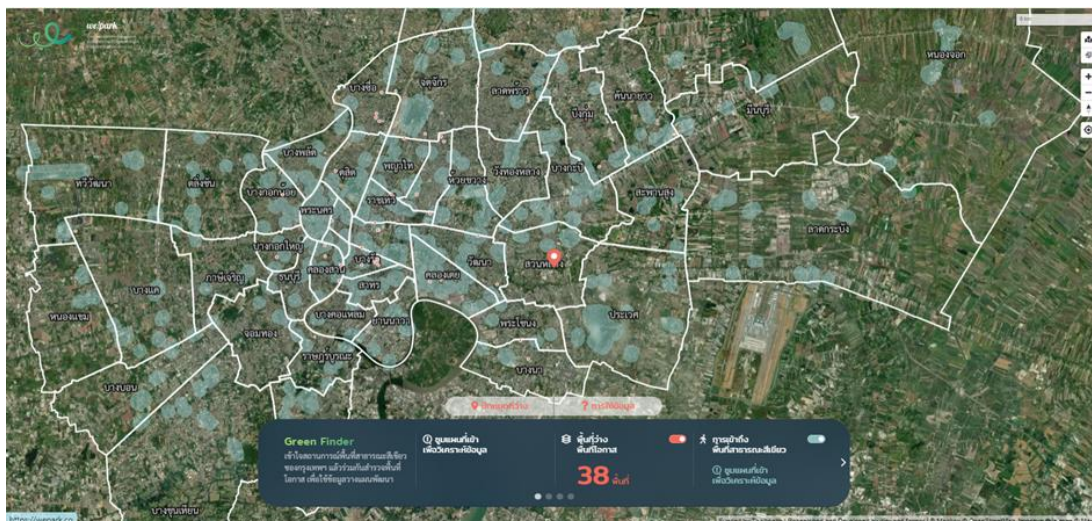
ประสบการณ์ มันก็เห็นปัญหาว่าการพัฒนาพื้นที่สาธารณะโดยทั่วไป มันจะไม่ค่อยตอบโจทย์กับพลเมืองหรือประชาชนทั่วไป อาจจะไม่ผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วม สอบถามความคิดเห็น อีกอันหนึ่งเราก็เจอปัญหาว่า นักออกแบบ หรือกลไกที่จะทำให้งานที่ออกมามันมีคุณภาพ หรือบางทีเราเห็นแล้วว่า มันมีพื้นที่ร้างในเมือง คือเราก็เห็นว่า Speed ในการเกิดขึ้นนะมันช้า ทั้งๆ ที่เรามีความต้องการสูง แล้วเราก็พบว่าในขณะที่พื้นที่ร้าง/พื้นที่ว่างมันมีอยู่เยอะ แต่ก็ไม่ถูกได้รับการพัฒนา ก็เลยเอา pain point จากสิ่งที่เราเจอจากการทำงาน จากเครือข่ายต่างๆ ก็เลยคิดว่ามันขาดคนกลางที่จะเชื่อมทรัพยากร บางทีเชื่อมจากเอกชน เชื่อมจากรัฐ เชื่อมความคิดเห็นจากประชาชน งบ CSR จากภาคเอกชนบ้างอะไรบ้าง หรือสมาคมนักออกแบบ ที่มีความสามารถในการออกแบบ ก็เลยคิดว่าน่าจะเป็นกลไกที่จะเติมเต็มช่องว่างตรงนี้ได้ ก็เลยขอทุนจาก สสส. ในการทำ pilot หรือ phase แรกเนี่ยครับ ว่าเออน่าจะลองมาทดลองทำดู เหมือนเราตั้งสมมติฐานแหละ ละก็ สสส. ก็เลยให้ทุน อะลองทำดู” — ตัวแทนเจ้าหน้าที่จากกลุ่ม We!Park

- บทบาทในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว We!Park ทำหน้าที่ในการเป็นคนกลางเพื่อประสานงานระหว่างตัวแสดงต่างๆ ทั้งหน่วยงานในภาครัฐและนอกภาครัฐ โดยวางโปรแกรมให้เกิดการเชื่อมต่อนักออกแบบ การหาทุน กระบวนการมีส่วนร่วม เริ่มจากการรวบรวมข้อมูลหาพื้นที่ว่างที่มีศักยภาพพอจะเป็นพื้นที่แห่งโอกาส เพื่อเก็บเป็นฐานข้อมูลนำมาวิเคราะห์ในเบื้องต้นกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง เพื่อออกแบบพื้นที่อย่างมีส่วนร่วม และการระดมทุน การเชื่อมงบประมาณจากหน่วยงานภาคีต่างๆ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว ซึ่งตัวแทนเจ้าหน้าที่กลุ่ม We!Park ก็ได้มีการอธิบายให้ทราบถึงขั้นตอนของวิธีการทำงานที่ทางกลุ่มนั้นดำเนินงานดังนี้

“คือเราทำทั้งหมดเนี่ย 5 ขั้นตอน ขั้นตอนแรกก็คือ ที่ดิน การเดินสำรวจ/การทำฐานข้อมูลอันนี้เนอะ อันที่สองก็คือ การวิเคราะห์ ตัว program กับ stakeholder นี้แหละว่ามันจะยังไง เหมือนวิเคราะห์เบื้องต้น แล้วเราก็มาสู่การออกแบบอย่างมีส่วนร่วม นำไปสู่เรื่องการระดมทุน ซึ่งไอขั้นตอนการระดมทุนเนี่ย ทุน บางทีอาจจะมาจาก กทม. support 100% / support บางส่วน / ขอจากเอกชนบ้าง ก็แล้วแต่พื้นที่ไป แล้วสุดท้ายก็บริหารจัดการพอสมควรเสร็จ มันยังต้องไปกระตุ้นพื้นที่ต่อว่าเค้าจะ manage ยังไง” — ตัวแทนเจ้าหน้าที่จากกลุ่ม We!Park

นอกจากนี้ We!Park ยังมีเว็บไซต์เผยแพร่ฐานข้อมูลเป็น open source ในเว็บไซต์ จากการทำงานกับทางทีม More and Farmer เพื่อเก็บรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล

ผ่านทางภาพถ่ายทางอากาศ และสำรวจพื้นที่ เพื่อระบุพื้นที่เป้าหมายที่มีศักยภาพภาพ
ดังภาพประกอบ 9

ภาพประกอบ 9 เว็บไซต์ We!Park - สำรวจพื้นที่โอกาส

ที่มา: <https://wepark.co/>

(3) หน่วยงานภาควิชาการ

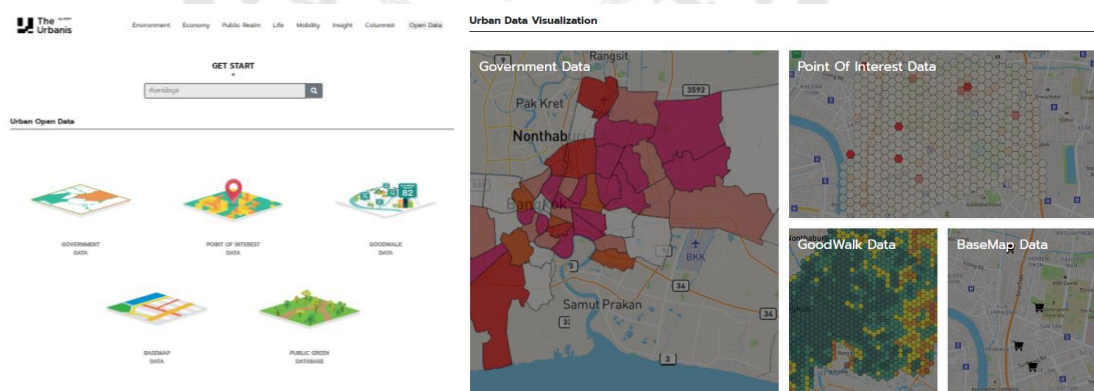
หน่วยงานและสถาบันการศึกษาต่างๆ ที่เข้าร่วมสนับสนุนองค์ความรู้
ในลักษณะของการช่วยดำเนินงานผ่านความเชี่ยวชาญของแต่ละหน่วยงานมี อย่างการวิจัยและ
ศึกษาเกี่ยวกับพื้นที่จากหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเมือง ตัวอย่างหน่วยงานเช่น

(3.1) ศูนย์ออกแบบและพัฒนาเมือง – UddC

- **สถานะและภารกิจ** ศูนย์ออกแบบและพัฒนาเมือง หรือ Urban
Design and Development Center (Uddc) ได้รับการจัดตั้งขึ้นในปี 2555 ภายใต้ความร่วมมือ
ระหว่างสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อ เป็นแกนกลาง (Platform) เชื่อมต่อและบูรณาการความรู้แขนงต่างๆ
ผ่านการมองแบบองค์รวมและประสานงานระหว่างภาคีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมือง เพื่อผลักดัน
ให้เกิดโครงการฟื้นฟูเมืองอย่างเป็นรูปธรรม ที่สามารถเป็นพื้นที่นำร่องต้นแบบการฟื้นฟูเมือง
ประเภทต่างๆ (Urban Renewal Prototype) สำหรับการพัฒนาพื้นที่สำคัญอื่นๆ ต่อไปได้ อีกทั้งยัง
เป็นคลังสมองที่รวบรวมความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการดำเนินการโครงการฟื้นฟูเมือง
เพื่อการเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาเมืองของประเทศไทย และร่วมผลิตบุคลากรเพื่อเป็น

กำลังสำคัญในการออกแบบและพัฒนาเมืองในอนาคตต่อไป (ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2564)

- บทบาทในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว Uddc เป็นหน่วยงานภาควิชาการที่ดำเนินงานการออกแบบเมืองและผลักดันเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาเมือง ทำให้โครงการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร Uddc ได้เข้ามาเป็นตัวแสดงหนึ่งที่สนับสนุนเรื่องการศึกษา วิจัย ออกแบบพื้นที่ และจัดกระบวนการร่วมกับทั้งชาวชุมชน เพื่อพัฒนาแนวคิดในการออกแบบนำความคิดเห็นมาใช้ และช่วยหาเครือข่ายพันธมิตรร่วมสนับสนุนโครงการรวมถึงการประสานความร่วมมือ เป็นตัวกลางในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมร่วมกับภาคีพันธมิตร ในการร่วมดำเนินงานและการออกแบบก่อสร้าง ตัวอย่างเช่น โครงการฟื้นฟูสะพานเขียวกรุงเทพฯ โครงการริมน้ำยานนาวา โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ทางสัญจรบนโครงสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณช่องกลางสะพานพระปกเกล้า (สวนลอยฟ้าเจ้าพระยา) โครงการพัฒนาพื้นที่ใต้ทางด่วน (Bangkok Under-Utilized Space) นอกจากนี้ Uddc มีสื่อสังคมออนไลน์ เพจและเว็บไซต์ชื่อ The Urbanis เป็นสื่อกลางเพื่อสร้างความเข้าใจต่อสังคม เพื่อนำเสนอความรู้เรื่องเมืองผ่านองค์ความรู้ มีการทำ Urban Open Data เผยแพร่ในเว็บไซต์ เช่น Good walk Data, Public Green Database เพื่อให้ประชาชนสามารถนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ เพื่อการวิเคราะห์หรือเข้าถึงพื้นที่ได้ ดังภาพประกอบ 10

ภาพประกอบ 10 เว็บไซต์ The Urbanis by UDDC

ที่มา: <https://theurbanis.com/>

(3.2) **สถาบันการศึกษา** เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย / มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี / สถาบันอาศรมศิลป์ / มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม / มหาวิทยาลัยศรีปทุม

(4) **หน่วยงานภาควิชาชีพ**

- **หน่วยงานภาควิชาชีพที่สนับสนุนองค์ความรู้ด้านรุกรกรรม** ได้เข้ามามีบทบาทการสนับสนุนองค์ความรู้ให้กับเจ้าหน้าที่ที่ดูแลต้นไม้ในแต่ละเขตพื้นที่ เพราะว่าการดูแลต้นไม้ใหญ่ในพื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่สีเขียว ต้องอาศัยการปฏิบัติงานอย่างชำนาญของเจ้าหน้าที่ เพื่อลดข้อผิดพลาดที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ ลดภาระงานในการดูแลต้นไม้ จึงทำให้องค์ความรู้ด้านรุกรกรรมเป็นทักษะที่จำเป็น ตัวอย่างหน่วยงานเช่น

(4.1) **กลุ่ม BIGTrees Project (มูลนิธิรักต้นไม้ใหญ่)**

- **สถานะและภารกิจ** BIGTrees Project หรือกลุ่มต้นไม้มหานคร คือ กลุ่มคนรักต้นไม้ที่รวมตัวกัน ด้วยอุดมการณ์ในการขับเคลื่อนทางสังคม ที่ต้องการสร้างการตระหนัก ความเข้าใจ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการสร้างพื้นที่สีเขียวที่ยั่งยืนให้กับเมือง โดยมีคุณสันติ โสภาสปกรณ์กิจ และคุณอรุษา สุตตะบุตร เป็นผู้ร่วมก่อตั้ง มีภารกิจการดำเนินงานเพื่อเน้นเรื่องการสื่อสาร สร้างการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมให้คนในเมืองได้ไปสัมผัสธรรมชาติใกล้ตัว โดยมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวในป่าคอนกรีต ร่วมกับองค์กรต่างๆ ทรนรงค์ เปลี่ยนสังคมให้เห็นคุณค่าของพื้นที่สีเขียวและร่วมแรงร่วมใจกันรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม จัดกิจกรรมและจัดโครงการนำร่องให้เป็นตัวอย่าง จับประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่น่าสนใจ ให้เกิดเป็นกระแสต่อเนื่องไปถึงสื่อกระแสหลักแสดงให้เห็นว่า การรักษา พื้นที่ และพัฒนาพื้นที่สีเขียวและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ทำได้จริง เกิดผลดีจริง เพื่อสังคมจะได้เห็นว่า การพัฒนาไม่ต้องแลกกับการทำลายธรรมชาติ (BIGTrees Project, 2561)

- **บทบาทในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว** BIGTrees Project เป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม ที่ทำงานด้านสิ่งแวดล้อมเมืองโดยเฉพาะ มุ่งเน้นการรณรงค์ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการมีอยู่ของต้นไม้และสิ่งแวดล้อม รณรงค์ด้านสิ่งแวดล้อมเมืองเพื่อให้คนเมืองเกิดการตระหนักถึงความสำคัญของพื้นที่สีเขียวภายในเมือง จึงได้เห็นบทบาทการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวของกลุ่ม BIGTrees Project ในการเข้ามาร่วมกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการที่ถูกจัดขึ้น เพื่อผลักดันประเด็นพื้นที่สีเขียวของภารกิจของกลุ่มสู่สาธารณะเมือง และนอกจากการผลักดันประเด็นพื้นที่สีเขียวสู่สาธารณะเมืองที่เป็นภารกิจหลักของ BIGTrees Project ยังได้มีการเข้าไปชักชวนหน่วยงานทุกภาคส่วนให้มีการทำงานร่วมกัน

และสนับสนุนความเชี่ยวชาญที่มีกับหน่วยงานภาคี เช่น การอบรมรุกขกรรมขั้นต้นให้กับพนักงานของกรุงเทพมหานคร และกิจกรรมเสวนาต่างๆ

(4.2) สมาคมรุกขกรรมไทย – TAA.

- **สถานะและภารกิจ** สมาคมรุกขกรรมไทย คือองค์กรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นหน่วยงานสมาชิกเครือข่ายองค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม (NGOs) ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หรือการดูแลรักษาต้นไม้ทรงคุณค่า มีภารกิจหน่วยงานในการพัฒนาการศึกษาด้านรุกขกรรม จัดกิจกรรม/โครงการด้านการยกระดับมาตรฐานการประกอบวิชาชีพรุกขกรรม การรณรงค์และเผยแพร่การดูแลต้นไม้ใหญ่ที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการด้านรุกขกรรม การตัดแต่งดูแลรักษาแก้ปัญหาต้นไม้ใหญ่ เป็นสื่อกลางในการพบปะและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ระหว่างองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และประกอบวิชาชีพรุกขกรรม เป็นต้น

- **บทบาทในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว** ตามที่สมาคมรุกขกรรมไทย มีภารกิจงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การรณรงค์และเผยแพร่ความรู้ด้านวิชาการและวิชาชีพรุกขกรรม จึงเป็นตัวแสดงที่เข้ามามีบทบาทในกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างตัวแสดงที่เกี่ยวข้องที่ดำเนินการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว ทั้งจากการฝึกอบรมให้ร่วมกับหน่วยงานที่มีภารกิจการปรับภูมิทัศน์หรือพื้นที่สีเขียวให้เป็นไปอย่างถูกต้องตามหลักทางด้านวิชาชีพรุกขกรรม รวมถึงการเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่สาธารณะสีเขียว เช่น สวนสาธารณะ Klongsan Pop-up Park 2020 หรือ TALA Student Workshop 2020 เพื่อที่จะต้องการเผยแพร่ความรู้ตามภารกิจให้กระจายถึงหน่วยงานภาครัฐและนอกภาครัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบการพัฒนาพื้นที่สีเขียว รวมถึงภาคประชาชนให้ได้ตระหนักถึงความสำคัญ เช่น การปลูกต้นไม้ การดูแลต้นไม้ การตัดแต่งกิ่งต้นไม้อย่างถูกวิธี เพื่อให้ผู้ร่วมงานได้นำคำแนะนำไปใช้ต่อไป เพื่อให้ต้นไม้หรือพืชพันธุ์ได้เติบโตไปอย่างยั่งยืน

- **หน่วยงานภาคีวิชาชีพที่สนับสนุนองค์ความรู้ด้านสถาปัตยกรรม** นอกจากความรู้ทางด้านรุกขกรรมแล้ว ศาสตร์ทางสถาปัตยกรรมและภูมิสถาปัตยกรรมก็มีความสำคัญเช่นกัน ที่จะช่วยให้การสร้างและปรับปรุงภูมิทัศน์ของพื้นที่ของความเป็นชุมชนเมืองผสานกันกับพื้นที่ทางสิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณภาพ โดยมีหน่วยงานต่างๆ เข้ามา มีบทบาทเช่น

(4.3) สมาคมภูมิสถาปนิกประเทศไทย – TALA

- **สถานะและภารกิจ** สมาคมภูมิสถาปนิกประเทศไทย (ภ.ส.ท.) หรือ Thai Association of Landscape Architects (TALA) ได้รับอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติให้ดำเนินการจัดตั้งสมาคมได้ โดยมีวัตถุประสงค์ของสมาคมฯ เช่น ดำเนินงานให้สมาคมฯ เป็นที่รู้จักและทรงเกียรติ มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม พัฒนาการศึกษาวชิชาภูมิสถาปัตยกรรม เพื่อเผยแพร่ให้เกิดประโยชน์แก่สังคม โดยยึดหลักการพิทักษ์ทรัพยากรและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นสื่อกลางในการพบปะและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ระหว่างองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และการประกอบวิชาชีพภูมิสถาปัตยกรรม (สมาคมภูมิสถาปนิกประเทศไทย, 2565) มีสมาชิกนิติวิสามัญที่ให้การสนับสนุนการดำเนินการ/กิจกรรมของสมาคม เช่น บจก. เอ็มเจ การ์เด้น MJ Gardens บริษัทก่อสร้างภูมิทัศน์, บจก. 19th Landscape บริษัทก่อสร้างภูมิทัศน์, SIAM RAJATHANEE สยามราชธานี ผู้ให้บริการ Landscape Management, Tree care

- **บทบาทในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว** การพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว นอกจากจะเป็นการดำเนินงานที่ต้องมีการใช้ความรู้ทางรุกรขกรรมเพื่อให้การจัดการต้นไม้ใหญ่ ในเมืองเป็นไปอย่างมีมาตรฐาน ในอีกแง่มุมหนึ่ง ศาสตร์ทางภูมิสถาปัตยกรรมก็มีความสำคัญเช่นกัน ที่ช่วยในการสร้างและปรับปรุงพื้นที่ชุมชนเมืองผสมผสานกับพื้นที่ทางสิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณภาพ ผ่านการวางแผน วางผังและออกแบบการจัดการและการใช้พื้นที่อย่างเหมาะสมและยั่งยืนได้ด้วยการลงพื้นที่จริงและทำงานร่วมกับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆ ตั้งแต่เริ่มต้น ซึ่งจะช่วยป้องกันปัญหาการมองไม่ ครบทุกมุมในการปรับปรุงภูมิทัศน์ได้แล้วนำข้อมูลเหล่านี้มาประมวลด้วยกันเพื่อออกแบบภูมิทัศน์ที่เหมาะสม รักษาสิ่งที่ดี ปรับปรุงแก้ไขส่วนที่ขาดให้เกิดเอกลักษณ์ ความสวยงาม ลดภาระการดูแลระยะยาว ให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างยั่งยืน (นำชัย แสนสุภา, 2564) สมาคมภูมิสถาปนิกประเทศไทย จึงเป็นตัวแสดงที่เข้ามามีบทบาทสนับสนุนความรู้ทางวิชาชีพภูมิสถาปนิก และรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อช่วยออกแบบและกำหนดพื้นที่ใช้สอยร่วมกับเครือข่ายภาคประชาชนและสมาคมวิชาชีพอื่น ในโครงการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวต่างๆ เช่น สวนวัดหัวลำโพงรุกรขนิเวศน์ รวมถึงบทบาทในการเป็นผู้ร่วมจัดโครงการประกวดแบบงานภูมิสถาปัตยกรรมพื้นที่สาธารณะสีเขียวอีกด้วย เช่น we!park Competition 2020: Ekkamai Pocket Park การประกวดแบบงานภูมิสถาปัตยกรรมสวนป่าเอคมัย ภายใต้โครงการ we!park เพื่อกระบวนการพัฒนาต้นแบบผ่านการมีส่วนร่วม และสร้างคู่มือการออกแบบพื้นที่สาธารณะสีเขียวขนาดเล็กที่มีคุณภาพและยั่งยืน

(4.4) สถาปนิกชุมชนและสิ่งแวดล้อม อาศรมศิลป์

- **สถานะและภารกิจ** สถาปนิกชุมชนและสิ่งแวดล้อม อาศรมศิลป์ คือ สตุติโอสถาปนิกวิชาชีพ ซึ่งถูกก่อตั้งขึ้นมาเพื่อรองรับการจัดการศึกษาบนฐานงานจริง (Work Based Learning) ให้กับสถาบันอาศรมศิลป์ ในสาขาวิชาทางสถาปัตยกรรม ซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาเอกชนระดับบัณฑิตศึกษาที่ไม่แสวงหากำไร (Not for Profit Organization) ระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และหลักสูตรประกาศนียบัตร ในสาขาศึกษาศาสตร์ สาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์ และสาขาศิลปศาสตร์ (ผู้ประกอบการสังคม) ที่ดำเนินงานในรูปแบบของกิจการเพื่อสังคม (SE : Social Enterprise) โดยสถาปนิกชุมชนและสิ่งแวดล้อม อาศรมศิลป์ ทำงานบริการด้านสถาปัตยกรรมที่เชื่อมโยงกับชุมชนและสิ่งแวดล้อม สร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมภายใต้หลักคิดในการให้ความสำคัญกับคุณค่าที่เป็นประโยชน์ต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม การออกแบบอย่างมีส่วนร่วมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การนำภูมิปัญญาพื้นถิ่น ภูมิปัญญาไทยมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบ และเรียบง่าย เป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ ซึ่งผลงานการออกแบบมีทั้งการออกแบบสถาปัตยกรรม การออกแบบภูมิทัศน์และวางผังแม่บท การพัฒนาและฟื้นฟูชุมชน และการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและการฟื้นฟูย่านประวัติศาสตร์

- **บทบาทในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว** ด้วยงานออกแบบทางด้านสถาปัตยกรรมของสถาปนิกชุมชนและสิ่งแวดล้อม อาศรมศิลป์ ที่ให้ความสำคัญกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อมเป็นทุนเดิม จึงได้เข้าไปมีส่วนหนึ่งในการออกแบบพื้นที่สาธารณะสีเขียว บางโครงการในกรุงเทพมหานคร อย่างในสวนป่าเบญจกิติ ซึ่งมีคณะทำงานในโครงการหลายภาคส่วน โดยสถาบันอาศรมศิลป์เราเข้ามามีส่วนร่วมผ่านการเป็นหนึ่งในผู้เข้าร่วมประกวดการออกแบบสวนป่าเบญจกิติ ที่ทางกรมธนารักษ์เป็นผู้จัดการประกวดออกแบบขึ้น มีการ brainstorm มีการลงไปดูพื้นที่ ศึกษาค้นหา case study ปรึกษากับทางผู้เชี่ยวชาญ และติดต่อหาทีมงานที่เราคิดว่าน่าจะเข้ามาเติมเต็มในส่วนที่ทำให้โปรเจกต์สมบูรณ์ขึ้น ไม่ว่าจะป็นทั้งวิศวกร อาจารย์ที่มีความรู้ด้านป่า การเกษตร หรือด้านเมืองด้านสังคม (ทศพล เหลืองสุภภรณ์, ออนไลน์)

(4.5) บริษัท ฉมา จำกัด และ บริษัท ฉมาไซเอ็น จำกัด

- **สถานะและภารกิจ** บริษัท ฉมา จำกัด และ บริษัท ฉมาไซเอ็น จำกัด คือบริษัทภูมิสถาปนิก ที่มุ่งเน้นการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรมเพื่อความยั่งยืนของธรรมชาติและมนุษย์ มีโปรเจกต์/ผลงานที่ร่วมทำงานกับทั้งภาคเอกชนและภาครัฐ มีเครือข่ายทั้งกับอาจารย์มหาวิทยาลัย ผู้เชี่ยวชาญด้านการมีส่วนร่วมภาคประชาสังคม และกัลยาณมิตรอื่นๆ เป็นบริษัทที่ประกอบไปด้วยภูมิสถาปนิกที่มีเป้าหมายในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม พัฒนาเมือง และพื้นที่

สาธารณะเป็นพิเศษ (บุญญานันท์ กาญจนกิจ, 2565) เป็นการผสมผสานความเป็นธรรมชาติและงานสถาปัตยกรรมเข้าด้วยกัน โดยมี ฌมา เป็นบริษัทภูมิสถาปนิกที่รับออกแบบภูมิสถาปัตยกรรมงานสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีให้อาคารและโครงการต่างๆ และฌมาไซเอ็น เป็นบริษัทที่แยกออกออกมาเพื่อใช้องค์ความรู้ด้านภูมิสถาปัตยกรรม ที่รับงานที่มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาพื้นที่สาธารณะและงานจากภาคสังคมที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมร่วมกับคนในชุมชนโดยเฉพาะ

- บทบาทในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว ฌมา และ ฌมาไซเอ็น เป็นบริษัทออกแบบภูมิสถาปัตยกรรมที่นอกจากจะทำงานให้นำมาซึ่งผลผลิตที่เป็นไปเพื่องานสถาปัตยกรรมที่คงความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อมแล้ว ในระหว่างทางนั้น ยังเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทในการศึกษาวิจัย สร้างองค์ความรู้ ลงพื้นที่การทำงานไปกับชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ เป็นแพลตฟอร์มให้เกิดการร่วมมือกันระหว่างภาคส่วนต่างๆ ให้เป็น research-based office เพื่อให้มีองค์ความรู้เสริมเติมการทำงานด้านการออกแบบ รวมถึงการสื่อสารเรื่องเมือง เรื่องสิ่งแวดล้อมและพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเมือง ผ่านเว็บไซต์และเพจ City Cracker ดังภาพประกอบ 11 ที่เป็นสื่อสารสังคมออนไลน์ ที่นำเสนอเกี่ยวกับการพัฒนาเมือง การออกแบบเมือง งานภูมิสถาปัตยกรรม เพื่อสร้างความเข้าใจและสะท้อนมุมมองเมืองในมิติต่างๆ ให้ประชาชนเมืองเกิดองค์ความรู้ร่วมกัน รวมถึงเกิดการตระหนักความจำเป็นของพื้นที่สาธารณะและพื้นที่สีเขียว หรือพื้นที่ที่สร้างสุขภาวะของคนเมืองอย่างที่เราควรจะเป็น

ภาพประกอบ 11 เว็บไซต์ City Cracker

ที่มา: <https://citycracker.co/>

(4.6) **หน่วยงานภาคีวิชาชีพอื่น ๆ** เช่น บริษัทในภาควิชาชีพสถาปัตยกรรม อย่างเช่น บริษัท อะตอม ดีไซน์ จำกัด (ATOM DESIGN) / บริษัท สตูดิโอ ใต้หล้า จำกัด (Studio TAILA) / บริษัท แลนด์สเคปคอลลาบอเรชัน จำกัด (Landscape Collaboration) / ศูนย์วิจัยและนวัตกรรมการส่องสว่าง (LRIC) สถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี / บริษัท วิศวกรรมและสถาปนิก คิวบิค จำกัด / บริษัท ไทย-ธรรม ดีเวล็อปเม้นท์ จำกัด

(5) **ชุมชน/ย่าน**

ชุมชน/ย่าน ได้เข้ามามีบทบาทผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งอาจผ่านตัวแทนกลุ่มคนในชุมชนที่รวมตัวกันในย่าน หรือกลุ่มตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในแต่ละพื้นที่ เช่น

(5.1) **กลุ่มเครือข่ายยั่งยืน (พัฒนาย่านฝั่งธนบุรี)**

- **สถานะและภารกิจ** กลุ่มยั่งยืน เป็นกลุ่มที่เกิดจากการรวมตัวของคนรุ่นใหม่ที่อาศัยอยู่ในย่านธนบุรี ซึ่งสนใจด้านกิจกรรมการมีส่วนร่วมให้เกิดการพัฒนาในเขตชุมชนของตน ซึ่งมีชุมชนหลายกลุ่ม และแต่ละชุมชนก็มีความหลากหลายเฉพาะตัว จึงมีเป้าประสงค์ที่จะเห็นชุมชนที่ตนเองอยู่นั้น ได้รับการพัฒนาย่านทั้งทางด้านสภาพแวดล้อมและคุณภาพชีวิต รวมตัวกันเพื่อรวบรวมเรื่องราวที่มีคุณค่าในพื้นที่สื่อให้คนในฝั่งธนฯ ได้รับรู้ถึงคุณค่าที่มี ซึ่งสามารถแปลงคุณค่าเป็นมูลค่าได้ ผลักดันการสื่อสารและส่งเสริมการเรียนรู้ กิจกรรม และเยาวชน โดยไม่มีความเป็นองค์กรหรือเป็นของบริษัทใดบริษัทหนึ่ง (CONT., 2564)

- **บทบาทในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว** กลุ่มยั่งยืน มีบทบาทในการเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวจากการทำหน้าที่เป็นตัวกลางประสานชุมชนต่างๆ เช่น การจัดทำผังภูมินิเวศ หรือ Thonburi Greenmap ร่วมกับมหาวิทยาลัยพระจอมเกล้าธนบุรีและสถาบันอาศรมศิลป์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม โดยกลุ่มยั่งยืนเป็นตัวกลางในการประสานงานชุมชนต่างๆ ให้กับโครงการและจัดทำแผนที่ข้อมูลชุมชนริมคลอง (CONT., 2564) และมีส่วนร่วมในการจัดงานภายใต้กิจกรรมในพื้นที่ที่ถูกพัฒนาเป็นพื้นที่สาธารณะสีเขียวขึ้นในย่าน เช่น งาน “Young Thon mini cup: สวนสาธารณะ Klongsan Pop-up Park 2020” ที่เป็นกิจกรรมการแข่งขันสตรีทฟุตบอล ในพื้นที่ที่ทิ้งร้างย่านคลองสานที่ได้รับการปรับเปลี่ยนเป็นสวนสาธารณะหรือพื้นที่สาธารณะสีเขียวสำหรับชุมชน และเป็นผู้ประสานงานตัวแสดงอื่นที่เกี่ยวข้องในกระบวนการ ซึ่งช่วยส่งเสริมและผลักดันการสื่อสารและส่งเสริมการเรียนรู้กิจกรรมการพัฒนาย่านฝั่งธนบุรี

(5.2) กลุ่ม บ้านเมือง (พัฒนาชุมชนตลาดน้อย-ไชน่าทาวน์)

- **สถานะและภารกิจ** บ้านเมือง ตั้งขึ้นจากกลุ่มสถาปนิกและนักสังคมศาสตร์ที่มีความสนใจและมีเป้าหมายร่วมกันในการฟื้นฟูเมืองในย่านชุมชนเก่าตลาดน้อย-ไชน่าทาวน์ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ ศูนย์กลางธุรกิจ ผู้คนไทยเชื้อสายจีน แหล่งเรียนรู้ ความทรงจำ และสถาปัตยกรรม โดยเริ่มจากการทำโปรเจกต์ฟื้นฟูย่าน ด้วยการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชน ให้เกิดการพูดคุยระหว่างกันของคนในพื้นที่ เพื่อสร้างสำนึกความเป็นเจ้าของร่วม และมองหาทิศทางในอนาคตพัฒนาย่านร่วมกัน โดยในทีมบ้านเมืองจะประกอบไปด้วย สถาปัตยกรรมหลัก สถาปัตยกรรมไทยพื้นถิ่น สถาปัตยกรรมภายใน และสถาปนิกผังเมือง ทำงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ ซึ่งกระบวนการทำงานหลังจากที่สถาปนิกผังเมืองได้จัดทำผังแม่บทแล้ว ตัวผังแม่บทโครงการจะถูกส่งต่อไปหลายศาสตร์ อาทิ (1) สถาปนิก ภูมิสถาปนิก (2) วิศวกรจราจร วิศวกรโยธา (3) นักเศรษฐศาสตร์ (4) นักกฎหมาย ที่จะเข้ามาช่วยกำหนดข้อกำหนดหรือทำพื้นที่ นำไปสู่การปฏิบัติได้ (5) ศิลปิน นักออกแบบ ออกแบบป้ายบอกทาง สตรีทอาร์ตในพื้นที่ ฯลฯ จะเป็นกลุ่มบุคคลที่เราดึงขึ้นมาทำงานในพื้นที่ และอีกมากมาย (บุษยา พุทธิอินทร์, 2564)

- **บทบาทในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว** การฟื้นฟูย่านและเมืองของกลุ่มบ้านเมือง นอกเหนือจากประเด็นเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่เป็นประเด็นร่วมของคนในพื้นที่ ที่เห็นว่ามีค่าและควรสืบสานต่อ เรื่องพื้นที่สาธารณะ อันเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม การเข้าถึงแหล่งแม่น้ำ รวมถึงพื้นที่ที่สามารถให้คนในพื้นที่ได้รวมตัวกันทำกิจกรรม ก็เป็นเรื่องที่ถูกนำมาเป็นเป้าหมายหนึ่งของการฟื้นฟูย่าน กลุ่มบ้านเมืองซึ่งนำโดยคุณโจ จุฑาธิ์ กังวานภูมิ ประธานชุมชนย่านตลาดน้อย และมีอาชีพเป็นนักวิชาชีพด้านสถาปนิกชุมชนด้วยนั้น จึงมีสมาชิกที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถาปนิกผังเมือง เข้ามามีบทบาทในการทำงานฟื้นฟูย่านและเมือง ผ่านการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยมีวิธีการทำงานที่เริ่มจากความพยายามในการสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชน เจ้าของพื้นที่ และหน่วยงานต่างๆ ผ่านการใช้ความรู้ทางวิชาชีพของสมาชิกในกลุ่มบ้านเมือง นำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลการออกแบบที่เป็นไปตามความคาดหวังของผู้คนในชุมชน ไปถึงการการสร้างกระบวนการต่อรองต่างๆ กับภาคี เพื่อผลักดันให้เกิดการฟื้นฟูย่าน

(5.3) ชุมชน/ย่านอื่นๆ เช่น สมาคม We Love Silom / สมาคมผู้ประกอบการ

วิสาหกิจในย่านราชประสงค์ (RSTA) / เครือข่ายชุมชนเมืองภาษีเจริญ กรุงเทพฯ / ชุมชนสวนสมเด็จย่า / ชุมชนช่างนาคร-สะพานยาว / ผู้แทนเครือข่ายชุมชนเมืองภาษีเจริญ กรุงเทพฯ

4.2 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงในเครือข่ายนโยบายในการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่ สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร

4.2.1 ความสัมพันธ์แบบการประสานความร่วมมือ โดยมีกรุงเทพมหานครเป็น ตัวแสดงหลัก

กรุงเทพมหานคร มีการประสานความร่วมมือเพื่อดำเนินงานร่วมกับตัวแสดง
ทางนโยบายอื่นๆ โดยเป็นในลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานในสังกัดกรุงเทพมหานคร
ความสัมพันธ์ระหว่างกรุงเทพมหานครกับหน่วยงานที่เป็นเจ้าของพื้นที่ และความสัมพันธ์ระหว่าง
กรุงเทพมหานครกับหน่วยงานสนับสนุน ที่มีทั้งการสนับสนุนการดำเนินงานโดยตรงผ่านการ
ดำเนินงาน การอบรมความรู้ การมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยกรุงเทพมหานครได้มีการกำหนด
แนวทางกระบวนการทำงานในการประสานความร่วมมือระหว่างภาคีมาดำเนินงานพัฒนาพร้อมกัน
ตามพื้นที่ต่างๆ เพื่อตอบเป้าหมายโครงการ Green Bangkok 2030 ซึ่งถือเป็นนโยบายรวม
ตามภาพประกอบ 12 และแบบที่เป็นการสนับสนุนการดำเนินงานโดยอ้อม ผ่านนโยบาย
การให้งบประมาณกับหน่วยงานภาคี และกิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่ที่พัฒนา รายละเอียดดังนี้

ภาพประกอบ 12 โครงการ Green Bangkok 2030

ที่มา: <https://webportal.bangkok.go.th/chatuchakmetropark>

(1) ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานในสังกัดกรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานคร ได้มีการวางนโยบายผ่านแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2556 - 2575) และเมื่อนำนโยบายลงสู่การปฏิบัติแล้วนั้น ยังมีแผนปฏิบัติราชการกรุงเทพมหานครในแต่ละปี ที่มีการจัดทำในลักษณะการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยการจัดเวทีการประชุม เพื่อบูรณาการแผนงาน/โครงการของแต่ละหน่วยงาน ซึ่งจะมีการระบุ เป้าประสงค์และตัวชี้วัด โครงการ/กิจกรรม งบประมาณ รวมไปถึงการกำหนดหน่วยงาน ผู้รับผิดชอบ โดยหน่วยงานภายในสังกัดกรุงเทพมหานคร ได้มาร่วมกันบูรณาการกันดำเนินงาน ตามเป้าหมายและนโยบายรวมของกรุงเทพมหานคร เพื่อขับเคลื่อนให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ จากโครงการหรือกิจกรรมในแผนปฏิบัติราชการประจำปีของแต่ละส่วนราชการ สำหรับการดำเนินงานในมิติการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว เพื่อเพิ่มพื้นที่สวนสาธารณะ และพื้นที่สีเขียว ให้กระจายในทุกพื้นที่ ในโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ การปฏิสัมพันธ์จึงเป็นในลักษณะที่ประกอบ ขึ้นจากการที่แต่ละสำนัก ดำเนินโครงการหรือกิจกรรมตามภารกิจของตนเองในฐานะหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ พร้อมกับการบูรณาการงานร่วมกับหลายหน่วยงาน มาเป็นส่วนสนับสนุน จึงทำให้ไม่ว่าตัวโครงการจะถูกกำหนด และริเริ่มจากสำนักใด ก็จะมีส่วนราชการภายในของ กรุงเทพมหานคร ที่มีภารกิจหน้าที่มาช่วยดำเนินงานร่วมกัน ดังคำอธิบายจากตัวแทนเจ้าหน้าที่จากสำนักสิ่งแวดล้อมถึงประเด็นผู้รับผิดชอบโครงการ ที่เป็นไปในลักษณะการบูรณาการ การทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานในสังกัดกรุงเทพมหานคร

“นโยบายเรื่องการเพิ่มพื้นที่สีเขียว เป็นนโยบายหลักอยู่แล้ว ไม่ได้เฉพาะ สำนักสิ่งแวดล้อม เช่น สำนักการวางผังและพัฒนาเมือง ดูแลเรื่องของพื้นที่นั้นๆอยู่ หรือมองเห็น ศักยภาพพื้นที่ไหนที่ทำได้ เคื่อก็คงไปเป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนได้ แต่สุดท้ายแล้ว เป้าหมายก็คือเป็นภาพรวมของทั้ง กทม. ร่วมกันสร้างพื้นที่สีเขียวด้วยกัน ไม่ได้จำกัดความ รับผิดชอบอยู่แค่สำนักสิ่งแวดล้อม หรือแม้กระทั่งสำนักงานเขต ถ้าเขตไหนมีพื้นที่ที่ไม่ได้ ใช้ประโยชน์ หรือว่าเป็นพื้นที่ที่ประชาชนอยากจะมอบให้ กทม. ใช้เป็นพื้นที่สีเขียวสาธารณะ ในระหว่างที่เคื่ายังไม่ได้มีโครงการที่จะใช้ประโยชน์ตรงนั้น สำนักงานเขตอาจจะเป็นผู้รับมา หรือว่าสำนักงานเขตเป็นผู้ประสานให้กับสำนักสิ่งแวดล้อมกับเจ้าของที่ดินมารวมมือกัน ใช้ทุกองคาพยพของของ กทม.” “อย่างสำนักการระบายน้ำ ถ้ามีบึงรับน้ำ ที่มีพื้นที่รอบบึง ที่ต้องการการพัฒนาให้เป็นพื้นที่สีเขียว เราก็มีร่วมกัน อาจจะไปร่วมกับสำนักการโยธาด้วย สำนักสิ่งแวดล้อม สำนักงานเขต สำนักการระบายน้ำ อย่างที่เรากำลังทำอยู่ โครงการสวนป่าชุ่ม น้ำบางกอก” — ตัวแทนเจ้าหน้าที่จากสำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร

นอกเหนือจากการดำเนินงานเพื่อร่วมกันพัฒนาพื้นที่สีเขียวในโครงการต่างๆ ตามภารกิจของแต่ละสำนัก ยังรวมไปถึงลักษณะการดำเนินงานที่ช่วยสนับสนุนการปฏิบัติงานในเขตพื้นที่ โดยมีบทบาทในการประสานงานให้กับส่วนราชการอื่นๆ ตัวอย่างเช่น สำนักงานเขตที่ช่วยดำเนินงานลงพื้นที่ และประสานงานกับตัวแสดงต่างๆ ภายในเขตพื้นที่ ตามรายละเอียดที่ตัวแทนเจ้าหน้าที่จากสำนักสิ่งแวดล้อมได้มีกรกล่าวถึงบทบาทความร่วมมือจากสำนักงานเขตว่า

“ขณะนี้ได้มอบหมายให้สำนักงานเขตทั้ง 50 เขต สืบสวนพื้นที่ที่รกร้างและเข้าไปเจรจากับหน่วยราชการและเอกชนว่ามีพื้นที่ใดบ้างที่พร้อมให้ กทม. เข้าไปพัฒนาเพื่อสร้างเป็นพื้นที่สีเขียวภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน” — วิรัตน์ มนัสสนิทวงศ์ ผู้อำนวยการสำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร

“หรือแม้กระทั่งสำนักงานเขต ถ้าเขตไหนมีพื้นที่ที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ หรือว่าเป็นพื้นที่ที่ประชาชนอยากจะมอบให้ กทม. ใช้เป็นพื้นที่สีเขียวสาธารณะ ในระหว่างที่เค้ายังไม่ได้มีโครงการที่จะใช้ประโยชน์ตรงนั้น สำนักงานเขตอาจจะเป็นผู้รับมา หรือว่าสำนักงานเขต เป็นผู้ประสานให้กับสำนักสิ่งแวดล้อมกับเจ้าของที่ดินมาร่วมมือกัน ใช้ทุกองคาพยพของ กทม.” — ตัวแทนเจ้าหน้าที่จากสำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร

(2) ความสัมพันธ์ระหว่างกรุงเทพมหานครกับหน่วยงานที่เป็นเจ้าของพื้นที่

พื้นที่สาธารณะสีเขียวที่ได้รับการพัฒนาขึ้นในเขตกรุงเทพมหานครให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์อย่างสาธารณะ พบว่ามีพื้นที่มาจาก 3 ประเภท คือ 1. พื้นที่ของเอกชน/ปัจเจก (จะอธิบายเพิ่มเติมใน ข้อ 4.2.2) 2. พื้นที่ของเอกชน/ปัจเจก ที่บริจาคพื้นที่ให้รัฐหรือให้ยืมพื้นที่ชั่วคราว เช่น สวนวัดหัวลำโพงรุกขนิเวศน์ เป็นที่ดินที่มีผู้บริจาคจากเอกชนให้กับกรุงเทพมหานคร นำมาพัฒนาเป็นพื้นที่สวนสาธารณะสีเขียวขนาดย่อมให้ส่วนรวมได้ใช้ และ 3. พื้นที่ของหน่วยงานภาครัฐ นอกจากพื้นที่ที่เป็นของกรุงเทพมหานครอยู่แล้ว คือพื้นที่จากหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ จากการเห็นประโยชน์ของการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว หน่วยงานเจ้าของพื้นที่จึงร่วมสนับสนุนการพัฒนาในพื้นที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนเอง ให้กับหน่วยงานในพื้นที่อย่างกรุงเทพมหานคร

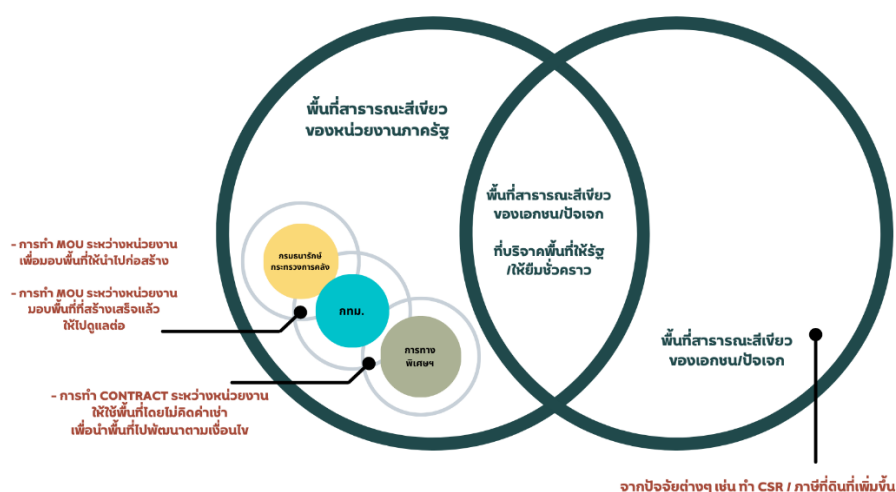
ทำให้ตัวพื้นที่สาธารณะสีเขียว จึงมีลักษณะของความเป็นเจ้าของพื้นที่ที่แตกต่างกันไป และมีหน่วยงานซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบเข้ามาเกี่ยวข้องของหลายหน่วยงานด้วยกัน โดยพื้นที่ดังกล่าวได้ถูกนำมาพัฒนาเป็นพื้นที่สาธารณะสีเขียวหลากหลายรูปแบบตามความเหมาะสม ทั้งแบบที่เป็นสวนสาธารณะ สวนหย่อมขนาดเล็ก สวนป่า หรือการนำพื้นที่รกร้างและพื้นที่ว่างใต้ทางด่วนมาพัฒนา ซึ่งจากการศึกษาพบว่า นอกจากพื้นที่ของเอกชน/ปัจเจก ที่บริจาคให้

ไปพัฒนา สำหรับพื้นที่ของหน่วยงานภาครัฐ ส่วนใหญ่แล้วกรุงเทพมหานครจะเป็นหน่วยงานในการผู้ประสานไป เพื่อนำพื้นที่มาพัฒนาและปรับปรุงเป็น พื้นที่สีเขียวเพื่อสาธารณประโยชน์ ร่วมกับหน่วยงานภาคี โดยสามารถกล่าวสรุป ลักษณะการใช้พื้นที่ของหน่วยงานภาครัฐว่ามี 3 ลักษณะ ได้แก่

1) ลักษณะของการทำ MOU เพื่อมอบพื้นที่ให้กรุงเทพมหานครนำไปก่อสร้าง
2) ลักษณะของการทำ MOU ส่งมอบพื้นที่ที่ก่อสร้างเป็นสวนสาธารณะเสร็จแล้ว เพื่อให้กรุงเทพมหานครดูแลพื้นที่ต่อ

3) ลักษณะของการทำสัญญา (Contract) ให้กรุงเทพมหานคร ยืมใช้พื้นที่ผ่านหน่วยงาน โดยไม่คิดค่าเช่า เพื่อนำมาพัฒนาตามเงื่อนไข

ลักษณะการใช้พื้นที่ ที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์การประสานงานระหว่างกรุงเทพมหานครกับตัวแสดงอื่น ดังภาพประกอบนี้

(3) ความสัมพันธ์ระหว่างกรุงเทพมหานครกับหน่วยงานสนับสนุน

(3.1) การสนับสนุนการดำเนินงานของกรุงเทพมหานครโดยตรง

- สนับสนุนการดำเนินงาน/การประสานงาน

ความสัมพันธ์ของเครือข่ายที่เกิดขึ้นเพื่อร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร มีลักษณะของความเป็นทางการผ่านการดำเนินงานจากการจัดตั้งคณะทำงาน และมีการกำหนดเป้าหมายของการดำเนินงานร่วมกัน ทั้งในโครงการ Green Bangkok 2030 และที่เป็นการดำเนินงานร่วมกันภายใต้ประเด็นความสนใจที่มีร่วมกัน และในแบบที่ประกอบขึ้นจากการที่หน่วยงานที่เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงานพบช่องว่างจากการดำเนินงานในเรื่องต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวอยู่ จึงมีหน่วยงาน

ทั้งในภาครัฐและนอกภาครัฐเข้ามาสนับสนุนการดำเนินงานกับกรุงเทพมหานคร ตัวอย่างเช่น We!Park ช่วยสนับสนุนการดำเนินงานให้กับสำนักงานสวนสาธารณะ สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร ลงสำรวจพื้นที่ภาคสนาม และเก็บเป็นฐานข้อมูลเสริมเติมให้ถูกต้อง ครบถ้วน และเป็นปัจจุบัน เพื่อนำมาวิเคราะห์พื้นที่ ผ่านกระบวนการหรือโครงการกลาง ที่ทำให้แต่ละหน่วยงานเข้ามามีความสัมพันธ์ร่วมกันเพื่อพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในหลากหลายรูปแบบ ทั้งสวนสาธารณะ สวนสาธารณะขนาดเล็ก สวนหย่อม พื้นที่สาธารณะสีเขียวใต้ทางด่วน พื้นที่สาธารณะสีเขียวริมน้ำ ฯลฯ ซึ่งตัวแทนเจ้าหน้าที่จากทั้งสำนักสิ่งแวดล้อมและกลุ่ม We!Park ได้มีการเล่าถึงความร่วมมือที่สองหน่วยงานมีให้กันว่า

“ความร่วมมือจากภาคเอกชน อย่างเช่น กลุ่ม We!Park ที่เป็นภาคี เครือข่ายหลักของเราเลยอะค่ะ เค้าไปพบพื้นที่ตรงไหนมีศักยภาพ เค้าก็จะมาเสนอ เราก็มา วางแผนกันเป็นโปรเจกๆ ไป” — ตัวแทนเจ้าหน้าที่จากสำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร

“เราทำวิจัย ก็เกิดฐานข้อมูลนี้ขึ้นมาที่ไฟก๊สไปเรื่องระยะ 400 เมตร เราก็จะเห็นช่องโหว่ล่ะว่าตรงไหน แล้วเราก็ให้คนช่วยกันปักหมุดแจ้งข้อมูล ซึ่งอันนี้มันก็จะทำให้ เป็นฐานข้อมูลที่ up to date เพราะเมื่อก่อนเนี่ย ฐานข้อมูลมันก็จะมาจากการที่เจ้าหน้าที่รัฐ ไปเดินสำรวจบ้าง แต่มันก็มีทรัพยากรจำกัด ถ้าเกิดข้อมูลนี้มันถูกเติมเหมือนเป็น open source จากใครก็ได้ fill เข้ามา ทำให้อันนี้มัน up to date มากยิ่งขึ้น กับอีกอันหนึ่งก็คือเมื่อก่อน สมมติว่า คือเราออกไป แล้วมันจะเกิดอะไร มันไม่เกิดอะไร แต่ว่าถ้าเกิดคุณมาบอกกับ We!Park เนี่ย มันจะเกิด เพราะเราจะ connect ไปวิเคราะห์พื้นที่ ฯลฯ เพราะฉะนั้นมันแสดงให้เห็นเลยว่าเรามี แพลตฟอร์มอันนี้ มันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงได้” — ตัวแทนเจ้าหน้าที่จากกลุ่ม We!Park

หรือการสนับสนุนในลักษณะของการช่วยวิจัยและศึกษาเกี่ยวกับพื้นที่ จากหน่วยงานผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเมือง จากศูนย์ออกแบบและพัฒนาเมือง (UddC) ด้วยการเชื่อมโยงกับสมาคมภูมิสถาปนิกประเทศไทยในการหานักออกแบบ ตลอดจนสหสาขา วิชาชีพอื่นๆ มาร่วม เพื่อวิเคราะห์จากการลงพื้นที่โดยตรงเพื่อต่อยอดข้อมูลพื้นฐานจากกทม. (อดีต กัด กั้น ทะ เมือง ลี, 2564) ในหลายโครงการของกรุงเทพมหานคร เช่น การสนับสนุนข้อมูล ให้กับทางสำนักการวางผังและพัฒนาเมือง ตามที่ตัวแทนเจ้าหน้าที่ได้เล่าถึงการสนับสนุนที่ได้รับ จาก UddC

“ตอนนั้นก็มีการของเราทำขึ้น เพื่อต้องการฟื้นฟูกรุงเทพฯ 250 ก็เลยมีของ Uddc เข้ามาช่วยเรามองพื้นที่เมือง ว่าเราควรจะทำอะไรเกี่ยวกับพื้นที่ แล้วอาจารย์

ก็ได้ list พื้นที่ที่ควรจะมีการปรับปรุง/ฟื้นฟูในพื้นที่ชั้นในโซนประวัติศาสตร์นี้ยังงัย” — ตัวแทนเจ้าหน้าที่จากสำนักงานวางผังและพัฒนาเมือง กรุงเทพมหานคร

- สนับสนุนองค์ความรู้

มีการสนับสนุนองค์ความรู้ทางวิชาการจากหน่วยงานวิชาชีพให้กับเจ้าหน้าที่ที่ดูแลต้นไม้ในแต่ละเขตพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร เพราะว่าการดูแลต้นไม้ใหญ่ในพื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่สีเขียวในเขตเมือง ต้องอาศัยการปฏิบัติงานอย่างชำนาญของเจ้าหน้าที่เพื่อลดข้อผิดพลาดที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ ลดภาระงานในการดูแลต้นไม้ จึงทำให้องค์ความรู้ด้านวิชาการเป็นทักษะที่จำเป็น เช่น การเผยแพร่ประสบการณ์ความรู้ให้แก่เจ้าหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร ในโครงการฝึกอบรมเพื่อยกระดับการดูแลต้นไม้ใหญ่ ซึ่งเป็นการร่วมมือระหว่างกรุงเทพมหานครและหน่วยงานภาคีทางวิชาการ ตามที่ได้มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์รายละเอียดโครงการที่ว่า

‘โครงการฝึกอบรมเพื่อยกระดับการดูแลต้นไม้ใหญ่ของกรุงเทพมหานคร รุ่นที่ 2 ซึ่งกรุงเทพมหานคร ร่วมกับ เครือข่ายต้นไม้ในเมือง สมาคมรุกขกรรมไทย สมาคมภูมิสถาปนิกประเทศไทย จัดขึ้นเพื่อเพิ่มพูนความรู้และยกระดับการปฏิบัติงานในการดูแล บำรุงรักษาต้นไม้อย่างถูกวิธีตามหลักวิชาการ เพื่อช่วยให้ต้นไม้มีสุขภาพดี มีความแข็งแรง ช่วยลดภาระงานและงบประมาณในการบำรุงรักษาต้นไม้ รวมถึงลดโอกาสเสี่ยงการเกิดอันตรายจากต้นไม้ใหญ่ของกรุงเทพมหานคร โดยมี หัวหน้าฝ่ายรักษาความสะอาดและสวนสาธารณะ สังกัดสำนักงานเขต ฝ่ายปลูกบำรุงรักษา หัวหน้าสวนสาธารณะ และบุคลากรด้านการเกษตรของกรุงเทพมหานคร เข้าร่วมการอบรม’ (สำนักงานประชาสัมพันธ์ กรุงเทพมหานคร , 2563)

ทั้งยังมีการสนับสนุนบุคลากรที่มีความรู้เกี่ยวกับการออกแบบ จากตัวแสดงที่เป็นหน่วยงานที่เป็นภาควิชาการและภาควิชาชีพ มาร่วมดำเนินงานในเรื่องของกระบวนการมีส่วนร่วม โดยเรื่องการออกแบบ จะเกี่ยวโยงไปกับการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อเสริมเติมความเห็นและความต้องการที่อาจแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ดังตัวแทนเจ้าหน้าที่จากสำนักสิ่งแวดล้อมได้กล่าวถึง ในกระบวนการมีส่วนร่วมที่อาศัยความเชี่ยวชาญจากบุคลากรทางวิชาชีพต่างๆ มาร่วมดำเนินงาน

“หน่วยงานอื่นๆ มาช่วยทำกระบวนการมีส่วนร่วม ทั้งหน่วยงานสถาบันการศึกษา/มหาวิทยาลัยต่างๆ หรือสมาคมวิชาชีพ/สมาคมภูมิสถาปนิกก็เข้ามาช่วยเราเยอะ ในเรื่องของการออกแบบ ให้คำแนะนำ ในฐานะผู้มีวิชาชีพออกแบบภูมิ-

สถาปัตยกรรม มูลนิธิรักษไม้ใหญ่ หรือ BigTrees ก็มาช่วยเราในเรื่องของการอนุรักษ์ต้นไม้เดิมในพื้นที่” — ตัวแทนเจ้าหน้าที่จากสำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร

- กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

การดำเนินงานพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร ล้วนให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยพื้นที่สาธารณะสีเขียวในหลายโครงการที่จัดขึ้นก็เกิดมาจากความต้องการประชาชนในพื้นที่ที่อยากให้มีการจัดสร้าง เช่น ในโครงการสวนลอยฟ้าเจ้าพระยา ซึ่งตัวแทนเจ้าหน้าที่จากสำนักการวางผังและพัฒนาเมือง ได้อธิบายในประเด็นนี้ไว้ด้วยว่าจากความเห็นของประชาชน จึงเกิดการพัฒนาและฟื้นฟูพื้นที่นี้มา

“การดำเนินงานปรับปรุง/ฟื้นฟูเมือง เพิ่มพื้นที่สีเขียวและพื้นที่สาธารณะให้แก่เมือง เราจะทำในเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ด้วย แล้วก็ให้ผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่ได้แสดงความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ/ความต้องการ อย่างสวนลอยฟ้าเจ้าพระยา เมื่อได้มีการประชุมประชาชน แล้วก็ประชาชนก็ raise ประเด็นนี้ขึ้นมา เรื่องสะพานด่วนว่ามันควรจะทำอะไร มันก็เกิด idea ที่ว่ามันควรจะเป็นอย่างนู้นอย่างนี้ จนในที่สุดเห็นว่าน่าจะเป็นสวน” “เรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชน จะเห็นว่าโครงการหลายๆ อันที่ทางสำนักเราทำ ก็จะมีเรื่องของการมีส่วนร่วม คือไม่ได้มีภารกิจในการสร้างสวนโดยตรง แต่ว่าเป็นการที่ประชาชนให้ข้อคิดเห็นในการพัฒนาเมือง พัฒนาพื้นที่สีเขียว แล้วก็ดำเนินการตามนโยบายของผู้บริหารของ กทม.” — ตัวแทนเจ้าหน้าที่จากสำนักการวางผังและพัฒนาเมือง กรุงเทพมหานคร

และยังมีในลักษณะที่เป็นการเข้ามาทำกระบวนการมีส่วนร่วม จากการรับฟังความเห็นจากประชาชน และนำมาประกอบกับการออกแบบระหว่างการทำงาน ให้ตรงใจത്യและความต้องการที่เหมาะสมต่อการใช้งานจากคนในพื้นที่จริง ซึ่งจะมีตัวแสดงที่เกี่ยวข้องในหลายภาคส่วนเข้ามาสนับสนุนการดำเนินงานให้เกิดกระบวนการเหล่านี้ แตกต่างกันไปในแต่ละโครงการ/กิจกรรม เช่น ตัวแสดงซึ่งเป็นหน่วยงานในภาครัฐและนอกภาครัฐในโครงการฟื้นฟูสะพานเขียว ที่ประกอบด้วยหน่วยงานที่เข้ามาร่วมดำเนินงาน ได้แก่ สำนักการโยธา กทม. ศูนย์ออกแบบและพัฒนาเมือง (UddC-CEUS) และภาควิชาชีพลสถาปนิก ประกอบด้วย ATOM Design, Studio TAILA, Landscape Collaboration และศูนย์วิจัยและนวัตกรรมการส่องสว่าง (LRIC) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ซึ่งสำหรับในบางพื้นที่ อาจมีตัวแสดงที่เป็นกลุ่มชุมชนในย่าน เข้ามาเป็นตัวกลางช่วยประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่จะพัฒนากับประชาชนในพื้นที่ และหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนต่างๆ เสมือนกระบวนการ (Facilitator)

หรือการเป็นคนกลางที่เชื่อมตัวแสดงต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน สอดคล้องกับที่ตัวแทนกลุ่ม We!Park ได้กล่าวถึงกลุ่มยังชน ที่เป็นกลุ่มชุมชนซึ่งขับเคลื่อนการพัฒนาภายในฝั่งธนบุรีว่า

“คนรุ่นใหม่ให้ความสนใจในเรื่องนี้มากดังเห็นได้จากการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของเราอย่างต่อเนื่อง อย่างกรณีคือกลุ่มยังชน กลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่มีตัวตนในพื้นที่คลองสานอยู่แล้ว และเป็นหนึ่งในทีมพาร์ทเนอร์ของเรา (WePark) ด้วยก็เป็นกุญแจสำคัญ เราเห็นว่าคนรุ่นใหม่สามารถเชื่อมกับคนอื่นๆ ได้ง่าย และพร้อมที่จะต่อยอดการพัฒนาในพื้นที่ ซึ่งสุดท้ายแล้วคือการทำงานร่วมกันของคนทุกรุ่น” (อดิศักดิ์ กันทะเมืองดี, 2564)

และจากที่ตัวแทนกลุ่มปิ่นเมือง ได้เล่าถึงกลไกระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามาร่วมทำงานด้วยกัน ซึ่งประกอบด้วยตัวแสดงจากหลายภาคส่วน โดยการที่กลุ่มพวกเขาทำหน้าที่เป็นตัวแสดงเชื่อมต่อ ที่ว่า

“มีการกำหนดทิศทางและเป้าหมายของโครงการเอาไว้ร่วมกัน และนอกจากภาคีทำงานร่วมวิชาชีพแล้ว คนที่เราทำงานหลักด้วยตั้งแต่แรก หรือเป็นภาคีหลักในการพัฒนาและฟื้นฟูเมืองนั่นคือ 1) ชุมชน 2) เจ้าของกรรมสิทธิ์ 3) หน่วยงานภาคนโยบาย หากชุมชนพูดมาว่าอยากทำพื้นที่ริมแม่น้ำ ในฐานะสถาปนิกผังเมือง เครื่องมือที่เราใช้นั้นคือ การทำผังแม่บท แต่ว่าสิ่งที่สำคัญที่จะสื่อสารออกไปให้ชุมชนเข้าใจ คือภาพทัศนียภาพ ที่เห็นภาพรวมของการพัฒนาโครงการ ซึ่งกว่าจะได้มาซึ่งภาพของทัศนียภาพ กระบวนการทำงานของเรามันจะแบ่งเป็น 2 ส่วนหลักที่สอดคล้องกัน ส่วนแรกก็คือ การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล การออกแบบวางผังชุมชน ส่วนที่สองก็คือ การคืนข้อมูล การให้ข้อมูล การชวนมองภาพอนาคต การตัดสินใจจากชุมชน และการวิเคราะห์สถานการณ์พื้นที่” (บุษยา พุทธิอินทร์, 2564)

- โครงการ/กิจกรรมร่วม บางช่วงเวลา

นอกเหนือจากนี้ ภาคเอกชน ก็ถือว่าเป็นตัวแสดงที่สำคัญเช่นกัน ที่เข้ามาช่วยเสริมกำลังให้กับการดำเนินงานกับกรุงเทพมหานคร ผ่านการให้ความร่วมมือด้านอื่นๆ ที่สามารถช่วยขับเคลื่อนการดำเนินงานได้ ทั้งเรื่องของงบประมาณ การจัดกิจกรรม ที่ตัวแทนเจ้าหน้าที่จากสำนักสิ่งแวดล้อม ได้อธิบายถึงความร่วมมือที่มาจากภาคเอกชน

“การเพิ่มพื้นที่สีเขียวในกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน เราไม่ได้ทำงานเฉพาะกันในหน่วยงานของกรุงเทพมหานคร เราขยายขอบเขตภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐกิจเอกชนที่อยู่รอบๆ พื้นที่ อาจจะมีพื้นที่ว่างเปล่าแล้วมีเอกชนที่อยู่ในพื้นที่นั้นต้องการมาร่วมพัฒนา เราก็อาจจะขอความร่วมมือ ไม่ว่าจะ เป็นในเรื่องของการสนับสนุนเรื่องต่างๆ เช่น งบประมาณการให้ความคิดเห็น การจัดกิจกรรม เราก็พยายามขยายขอบเขตความร่วมมือออกไป เพื่อให้

พื้นที่สีเขียวนั้นมีความเป็นสาธารณะตั้งแต่แรกเริ่ม ตั้งแต่จุดเริ่มต้นของโครงการ เพื่อให้รู้สึกถึงความ เป็นเจ้าของร่วมกัน” — ตัวแทนเจ้าหน้าที่จากสำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร

(3.2) การสนับสนุนการดำเนินงานของกรุงเทพมหานครโดยอ้อม

- สนับสนุนผ่านนโยบาย

การผลักดันเรื่องการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว ที่เกิดขึ้นในระดับนโยบายจากหน่วยงานภาครัฐทั้งที่เป็นส่วนราชการ และหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ ที่ขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะให้ประเด็นเหล่านี้ถูกรับการตระหนักทางสังคม และพยายามดึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างครอบคลุมทุกฝ่ายภายในเมืองมาร่วมประชุมผ่านสมัชชาตัวกลาง เพื่อหาแนวทางในเรื่องดังกล่าวออกมาอย่างเป็นรูปธรรมร่วมกัน เป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนให้ตัวแสดงที่กำลังขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวสามารถใช้เป็นแนวทางการดำเนินงาน ภายใต้รูปแบบคณะกรรมการในการดำเนินงาน เช่น สมัชชาสุขภาพ ซึ่งมีส่วนช่วยให้การพัฒนาถูกขับเคลื่อนไป ซึ่งตัวแทนเจ้าหน้าที่จากกลุ่ม We!Park ได้เล่าถึงการเข้าไปร่วมผลักดันประเด็นดังกล่าวกับ สช. ที่ทำให้กลุ่ม We!Park สามารถขับเคลื่อนภารกิจงานไปได้อย่างรวดเร็วขึ้น

“อีกหน่วยงานที่เราทำด้วยก็คือ สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ เราไปผลักดันในเชิงนโยบาย ก็คือเป็นพื้นที่สีเขียวสาธารณะเนี่ยควรออกแบบอย่างไรมีส่วนร่วมนะ พอนโยบายมันเกิดขึ้น เราก็ใช้อันนี้เป็นหลักพิง ในการที่เราจะไปคุยกับหน่วยงาน นี้ไง เค้านโยบายเนี่ยนะ คุณควรจะต้องทำนะ ว่าพื้นที่สาธารณะต้องมีนู่นนี่นั่น คือ สช. สสส. มันจะอยู่ในระดับนโยบาย” — ตัวแทนเจ้าหน้าที่จากกลุ่ม We!Park

“เวทีสมัชชาฯ ในครั้งนี้ คาดหวังว่าทุกภาคส่วนจะร่วมกันผลักดัน เพื่อให้กรุงเทพมหานคร เกิดพื้นที่สาธารณะเพื่อสุขภาพะ เป็นเสมือนพื้นที่ส่วนกลางของชุมชน ที่ดึงดูดให้ผู้คนออกมาใช้สอยและทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อการปรับพฤติกรรมของผู้คนในโลกยุคใหม่ ซึ่งนับวันยิ่งเสี่ยงต่อโรคภัยไข้เจ็บมากขึ้น ฯลฯ” — พล.ต.อ.อัศวิน ขวัญเมือง ผู้ว่าราชการ กรุงเทพมหานคร จากงานแถลงข่าวการจัดสมัชชาสุขภาพกรุงเทพมหานคร ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2564

- สนับสนุนผ่านงบประมาณ

สสส. เป็นหน่วยงานภาครัฐอีกประเภทหนึ่ง ที่เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนให้ภาคีเครือข่าย ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานที่มีความแตกต่างหลากหลายผลัดเปลี่ยนเข้ามา ร่วมดำเนินงานกับกรุงเทพมหานคร และหน่วยงานอื่นๆ โดยจะเรียก่าเป็นการทำงานร่วมกับ ภาควิทยุทธศาสตร์หลัก ความหมายคือในแต่ละภาคีหรือหน่วยงาน ก็จะมีความถนัดที่แตกต่างกันไป ตามความเชี่ยวชาญ แต่มาร่วมดำเนินงาน ตามความถนัดและภารกิจขององค์กรตัวเองภายใต้

ยุทธศาสตร์ของ สสส. โดยตัวแทนเจ้าหน้าที่จาก สสส. และกลุ่ม We!Park ได้เล่าถึงความสัมพันธ์ที่มีระหว่างกัน ดังนี้

“วิธีการทำงานของเรา เราก็ทำงานกับภาคีเครือข่าย หมายความว่าเราเป็นองค์กรให้ทุนที่มีเป้าหมายกับยุทธศาสตร์หลักในการทำงานที่ชัดเจน เราก็จะหาภาคีเครือข่ายที่มีความเชี่ยวชาญ อาจจะเป็นนั้น หรือจะเป็นประเด็นใหม่ๆ แต่ก็จะมีภาคีที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยทำงานร่วมกัน งานพื้นที่สุขภาวะ ก็เป็นแบบนี้เหมือนกันคะ สสส. มีประเด็นสุขภาพเริ่มแรกเราก็เชิญภาคีนักออกแบบ นักสังคมศาสตร์ ที่พัฒนาพื้นที่ พัฒนาชุมชนมาร่วมกันทำงานนี้เพื่อดูว่างานพื้นที่สุขภาวะ ที่จะเอื้อให้คนมีสุขภาพและก็มีกิจกรรมทางกาย มันมีอะไรบ้าง” “สมมติ WePark เชี่ยวชาญพื้นที่สาธารณะสีเขียว เค้าก็จะทำประเด็นพื้นที่สาธารณะสีเขียวซึ่งมันเป็นเหมือน subset กัน เพราะว่าเราใช้พื้นที่สุขภาวะ” “อย่าง Uddc คำเชี่ยวชาญระดับเมือง เค้าก็ไปทำ” — ตัวแทนเจ้าหน้าที่จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

“เป็นงบวิจัยครับ คือจริง สสส. พันธกิจของเค้าก็คือการสนับสนุนเรื่องสุขภาพอะไรอย่างเนี่ย อันนี้ก็เป็นหนึ่งในพันธกิจเค้า เพียงแต่ว่าอันนี้มันเหมือนมันเป็นทุนในการไปพัฒนา คือเราก็เสนอไปว่าเราอยากพัฒนาตัวแพลตฟอร์มนี้ แล้วผลที่ สสส. จะได้คือองค์ความรู้จากการที่เราทำงานวิจัยในช่วง 2 ปี แล้วองค์ความรู้ที่เราส่งให้ สสส. จริงๆ ก็คือสามารถไปขยายผลต่อ เช่น จังหวัดอื่น สมมติจะลองใช้วิธีนี้ทำดูมัย เกณฑ์เรื่อง pocket park ที่เราทำทำยังไง กระบวนการทำยังไง นี่ก็คือองค์ความรู้ ที่ไปขยายผลต่อ” — ตัวแทนเจ้าหน้าที่จากกลุ่ม We!Park

โดย สสส. สนับสนุนงบประมาณให้กับหน่วยงานภาคนำไปต่อยอดการดำเนินงาน เพื่อเปิดช่องว่างการดำเนินงานจากกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีระบบระเบียบทางราชการไม่สามารถตั้งงบประมาณให้กับการดำเนินงานบางลักษณะสำหรับในบางโครงการได้ เช่น งบประมาณในการลงกระบวนการมีส่วนร่วม งบประมาณในการจ้างที่ปรึกษา หรือปัญหาของความล่าช้าจากการตั้งงบประมาณเพื่อดำเนินงาน ซึ่งส่งผลให้การพัฒนาพื้นที่ถูกดึงเวลาให้มีความยืดเยื้อเกินความจำเป็น จึงทำให้ตัวแสดงทางนโยบายอื่นๆ ที่มีภารกิจร่วมดำเนินงานพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวมองเห็นปัญหา และสนับสนุนในส่วนตัวเองสามารถทำได้ ตัวอย่างเช่น สสส. ให้ทุนกับหน่วยงานภาคีเครือข่าย เช่น งบศึกษาวิจัย งบเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการทำกระบวนการมีส่วนร่วมกับประชาชนในพื้นที่ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของกรุงเทพมหานครอีกที ดังคำอธิบายจากตัวแทนเจ้าหน้าที่ของ สสส.

“สสส. เป็นหน่วยงานให้ทุนหลักค่ะ คือบทบาทเป็นหน่วยงานให้ทุน”
 “สสส. จ่ายเงินค่าพัฒนาพื้นที่เครื่องก่อสร้างไม่ได้ แต่มันจะมีภาคีท้องถิ่น หรือหน่วยงานที่เค้ามีงบตรงนี้อยู่ เราก็ต้องเนี่ยค่ะ ทำกระบวนการร่วมกันกับหลายๆ หน่วยงาน เพื่อให้เกิดพื้นที่ต้นแบบ แต่เราก็จะสนับสนุนงบประมาณในส่วนที่ สสส. ให้ได้” “ค่าศึกษาวิจัย ทำกระบวนการมีส่วนร่วมร่วมกับพื้นที่ แต่ว่าไม่ได้มีค่าก่อสร้าง เพราะตามระเบียบเราจ่ายไม่ได้” “ทำมา เราก็พบว่ากระบวนการที่เอ๊ะทำไมพื้นที่สุขภาวะ/พื้นที่สาธารณะสีเขียว หรือพื้นที่สาธารณะต่างๆ มี gap ว่าท้องถิ่นมีงบประมาณในการก่อสร้าง แต่เอ๊ะทำไมมันไม่ตอบโจทย์คน อ้อ มันขาดงบประมาณในเรื่องของการศึกษาพื้นที่และทำกระบวนการมีส่วนร่วม อันเนี่ยจากเราทำงานกันมา แล้วเป็นงบที่ สสส. ลงไปปิด gap เราก็เลยได้ทราบกันกับภาคีเครือข่ายว่าอ๋อในตอนนี้มันสำคัญเนอะ มันก็อาจจะเป็นข้อเสนอแนะนโยบายที่ผู้เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนงานว่าจริงๆ แล้ว หน่วยงานที่มี authority ที่จะพัฒนาพื้นที่ให้กับประชาชนเนี่ย ควรที่จะมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อศึกษา/ทำกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อให้พื้นที่ได้ตอบโจทย์จริงๆ” — ตัวแทนเจ้าหน้าที่จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

- โครงการ/กิจกรรมร่วม บางช่วงเวลา

นอกจากโครงการหลักที่กำหนดโดยกรุงเทพมหานคร เป็นเจ้าของโครงการ ยังมีการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในลักษณะที่มาร่วมงานกันในทางอ้อมผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น เทศกาลงานออกแบบกรุงเทพฯ (Bangkok Design Week), City Lab, Workshop, งานเสวนา, Pop-up Park โดยตัวแสดงต่างๆ เข้ามาร่วมดำเนินงานตามภารกิจของตนในการเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว เป็นลักษณะ subset บางตัวแสดงมาร่วมดำเนินงานตามประเด็น (Issue-based) บางตัวแสดงมาร่วมดำเนินงานเพราะอยู่ในพื้นที่ที่พัฒนา (Area-based)

4.2.2 การพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวโดยตัวแสดงอื่น (เป็นอิสระ)

การพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวโดยตัวแสดงอื่นๆ เกิดขึ้นจากการที่เจ้าของพื้นที่เห็นประโยชน์ของการพัฒนาที่เป็นไปเพื่อความยั่งยืนต่อเมือง และทำโครงการเพื่อความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม หรือ Corporate Social Responsibility (CSR) จากหน่วยงานภาครัฐ เช่น โครงการป่าในกรุง ของ ปตท. ซึ่งเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ภายใต้กลยุทธ์จากป่าสู่เมือง หรือในหน่วยงานนอกภาครัฐที่เป็นเอกชนหรือเจ้าของพื้นที่ซึ่งเป็นปัจเจก ยกตัวอย่างเช่น 101 ทูรู ดิจิทัล พาร์ค ออกแบบพื้นที่ศูนย์การค้าให้มีสวนหรือพื้นที่สีเขียวในอาคาร เป็นพื้นที่

สาธารณะสีเขียวที่ให้ผู้ให้บริการเข้ามาใช้พื้นที่อย่างสาธารณะ หรือในกลุ่มเซ็นทรัล ที่ช่วยปรับปรุงพื้นที่สีเขียวในละแวก และส่งต่อไปให้กับสำนักงานเขตดูแลต่อไป

รวมถึงการพัฒนาพื้นที่ที่เกิดจากมาตรการทางผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร ซึ่งในปัจจุบัน ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร มีการกำหนดการออกแบบอาคารต่างๆ ในแต่ละย่านว่าจะต้องมี FAR (Floor Area Ratio) หรืออัตราส่วนของพื้นที่อาคารเพิ่มขึ้น และ OSR (Open Space Ratio) หรือที่โล่งว่างให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ ซึ่งก็จะมีกำหนดว่าต้องมี BAF (Biotope Area Factor) หรือพื้นที่ให้น้ำซึมผ่าน เป็นจำนวนครึ่งหนึ่งของ OSR โดยพื้นที่ BAF จะเป็นส่วนสำคัญ ให้เกิดเป็นพื้นที่สีเขียวได้ ควบคู่กันไปกับมาตรการ EIA (Environmental Impact Assessment) หรือการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้หน่วยงานก็จะได้พื้นที่ FAR Bonus ซึ่งจะได้อัตราส่วนพื้นที่อาคารรวมต่อพื้นที่ดิน (FAR) เพิ่มขึ้น เมื่อจัดให้มีพื้นที่เพื่อประโยชน์สาธารณะหรือสวนสาธารณะ ทำให้หน่วยงานภาคเอกชน องค์กรต่างๆ รวมถึงประชาชนเจ้าของพื้นที่อาคาร มีการนำพื้นที่ของตนเองมาพัฒนาสาธารณะสีเขียวมากขึ้น เช่น การพัฒนาพื้นที่เชิงพาณิชย์กรรมแบบผสมในพื้นที่ศูนย์การค้า อาคารสำนักงาน คอนโดมิเนียม เป็นต้น โดยอาจจะดำเนินการพัฒนาพื้นที่เอง หรือมีหน่วยงานผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเมืองหรือหน่วยงานภาคีเข้ามาร่วมพัฒนาเป็นโครงการ

นอกจากการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวที่เอกชนหรือเจ้าของพื้นที่ที่พัฒนาตัวพื้นที่เองยังมีแบบที่เป็นการทำงานสนับสนุนและให้ความร่วมมือกับหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะเพื่อพัฒนาพื้นที่ เช่น สวนชุมชนโชฎึก ซึ่งก่อนหน้านี้เป็นพื้นที่รกร้างริมคลอง ผดุงกรุงเกษม เกิดเป็นโปรเจกต์ที่มีภาคีเครือข่ายและพันธมิตรมาดำเนินงานร่วมกัน ได้แก่ กลุ่ม we!park ทีมงาน art4d VaSLab ARCHITECTURE Hypothesis กลุ่มบ้านเมือง ดีไซน์เนอร์รุ่นใหม่ โดยมีหน่วยงานภาคเอกชนอย่าง SCG D'COR เป็นผู้สนับสนุน เพื่อนำพื้นที่มาพัฒนาให้เกิดเป็นพื้นที่สาธารณะสีเขียวขนาดเล็ก ที่จะเป็นจุดเชื่อมเส้นทางเดินเท้าระหว่างสถานีรถไฟหัวลำโพงและท่าเรือสี่พระยา เป็นพื้นที่สีเขียวริมคลอง และเป็นสวนพักผ่อนหย่อนใจแก่คนในชุมชน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงต่างๆ ที่เข้ามาาร่วมกันพัฒนาพื้นที่โดยไม่ได้ร่วมดำเนินงานกับหน่วยงานภาครัฐหรือกรุงเทพมหานคร แต่มีผลต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานครโดยรวม

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา เรื่อง การวิเคราะห์เครือข่ายนโยบายในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร จึงสรุปผล และอภิปรายผลโดยเทียบกับแนวคิดทฤษฎีจากการทบทวนวรรณกรรม และเสนอแนะแนวทางการประสานงานเครือข่ายนโยบายดังนี้

5.1 สรุปผล

5.1.1 ตัวแสดงทางนโยบายในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร

ในภาพรวมของการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร มีตัวแสดงในภาครัฐ คือ กรุงเทพมหานคร เป็นตัวแสดงหลักในการพัฒนา จากการเป็นหน่วยงานที่บริหารราชการในเขตพื้นที่ โดยมีส่วนราชการในสังกัดบูรณาการการดำเนินงานภายใต้ภารกิจของตนเอง เพื่อเป้าหมายโดยรวมในการตอบโจทย์สู่เป้าหมายใหญ่ ตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี ด้านที่ 2 มหานครสีเขียว สะดวกสบาย และเป้าหมาย Green Bangkok 2030 ให้เกิดพื้นที่สวนสาธารณะ พื้นที่สีเขียวเพื่อการพักผ่อนที่มีความร่มรื่นด้วยพรรณไม้ กระจายทั่วทุกพื้นที่ กรุงเทพมหานครเพียงพอตามมาตรฐานสากล ซึ่งสำนักสิ่งแวดล้อม เป็นหน่วยงานหลักในบทบาทการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวที่เป็นรูปแบบสวน รวมถึงการดูแลรักษาพื้นที่สีเขียว ส่วนสำนักการวางผังและพัฒนาเมือง ที่มีภารกิจทางด้านผังเมือง มีการจัดทำผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีผลต่อทิศทางการใช้ประโยชน์ที่ดิน เป็นข้อบังคับทางกฎหมายที่ส่งผลต่อการเพิ่มพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเมือง และยังมีการกำหนดผังโครงการ ด้วยการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวรูปแบบอื่นๆ ที่เป็นการช่วยอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ย่านต่างๆ อีกทั้งยังมีสำนักการระบายน้ำ ที่ร่วมพัฒนาพื้นที่คลอง สำนักการโยธาที่ร่วมพัฒนาพื้นที่ที่เป็นสิ่งปลูกสร้างหรือพื้นที่ถนน ไปจนถึงสำนักงานเขตที่รับผิดชอบการพัฒนาพื้นที่สวนสาธารณะที่มีขนาดเล็กกว่า 20 ไร่ และจากอีกหลายหน่วยงานที่เข้ามาร่วมดำเนินงานเพื่อขับเคลื่อนตามยุทธศาสตร์ของกรุงเทพมหานคร

โดยมีหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ ซึ่งมีทั้งส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กรมหาชน หน่วยงานที่ถูกจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายต่างๆ และหน่วยงานนอกภาครัฐ ทั้งภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาควิชาชีพ ภาคประชาสังคม เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุน การดำเนินงานและองค์ความรู้ทั้งทางวิชาการและวิชาชีพ ตามอำนาจหน้าที่และภารกิจของหน่วยงานให้กับทางหน่วยงานเจ้าของโครงการ/กิจกรรม และสมาคมที่อยู่ในชุมชน/ย่าน ที่แตกต่างกันไปในแต่ละตัวพื้นที่ที่พัฒนา

โดยในทุกพื้นที่โครงการที่พัฒนา จะประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลักๆ คือ ตัวแสดงผู้ริเริ่มหรือเจ้าของโครงการ ที่เป็นหน่วยงานเจ้าของพื้นที่เอง แล้วมีนโยบายที่จะต้องการทำประโยชน์ในพื้นที่หรือหน่วยงานที่มีหน่วยงานอื่นมาขอเช่าหรือขอใช้พื้นที่ เพื่อนำไปพัฒนาในระยะเวลาหนึ่ง และในส่วนของหน่วยงานภาคีผู้ร่วมดำเนินงานหรือร่วมสนับสนุน (Partner) ที่เป็นทั้งหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานนอกภาครัฐ โดยเข้ามาสนับสนุนในหลากหลายรูปแบบ เช่น การร่วมดำเนินงาน การอบรมให้ความรู้ทางวิชาการ การสนับสนุนงบประมาณ ทรัพยากรบุคคล และสุดท้ายก็คือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือประชาชนในพื้นที่ เช่น ภาคเอกชนและชุมชนในพื้นที่หรือพื้นที่ใกล้เคียงที่ถูกพัฒนา ซึ่งเป็นผู้ที่มีโอกาสใช้งานพื้นที่จริงและสามารถให้ความเห็นการออกแบบ รวมถึงการร่วมดูแลพื้นที่ต่อ

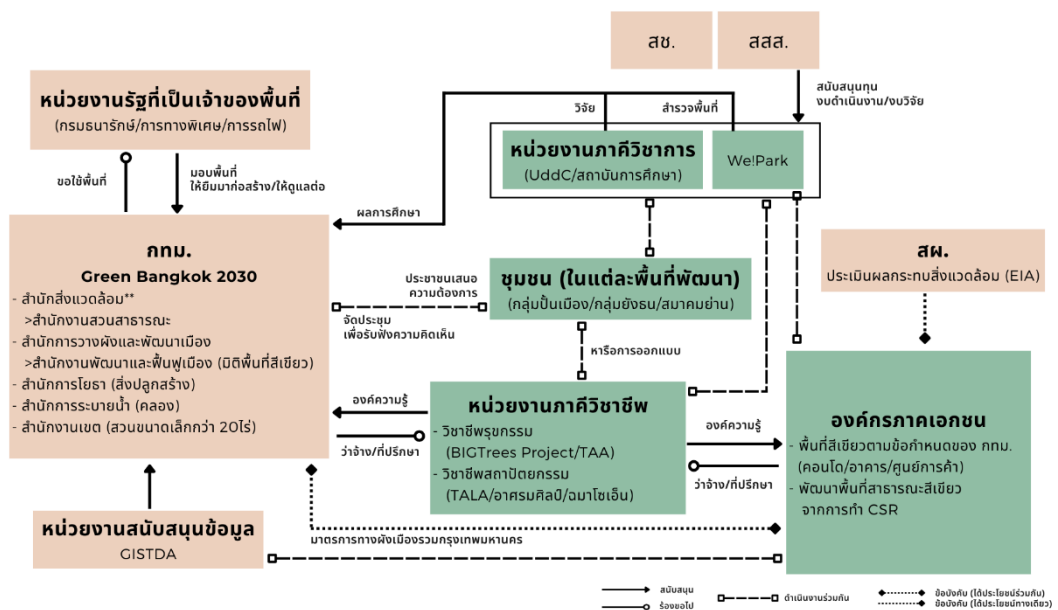
5.1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงในเครือข่ายการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร

เครือข่ายนโยบายที่เข้ามาร่วมพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร มีรูปแบบความสัมพันธ์ในแบบที่เป็นลักษณะของการประสานความร่วมมือโดยมีกรุงเทพมหานครเป็นตัวแสดงหลัก โดยเป็นความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานในสังกัดกรุงเทพมหานคร จากการบูรณาการการดำเนินงานด้วยตนเอง และความสัมพันธ์ระหว่างกรุงเทพมหานครกับหน่วยงานเจ้าของพื้นที่ ซึ่งกรุงเทพมหานครเป็นหน่วยงานฝ่ายรุกผู้ประสานไปกับหน่วยงานอื่นเพื่อยืมพื้นที่มาพัฒนาชั่วคราว และแบบที่เป็นฝ่ายรับ โดยรับเอาพื้นที่จากหน่วยงานที่มาบริจาค และการรับมอบพื้นที่ที่ถูกพัฒนาเสร็จแล้วส่งให้ดูแลต่อ และความสัมพันธ์ระหว่างกรุงเทพมหานครกับหน่วยงานอื่นที่เข้ามาสนับสนุนการดำเนินงานในทางตรง จากการช่วยลงพื้นที่ภาคปฏิบัติการอบรมองค์ความรู้ทางวิชาชีพหรือการมีส่วนร่วมให้กับเจ้าหน้าที่ การร่วมออกแบบพื้นที่จากภาควิชาชีพภูมิสถาปัตย์กรรม หรือการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน และการสนับสนุนในทางอ้อมคือมีหน่วยงานในระดับนโยบาย ที่ผลักดันประเด็นพื้นที่สาธารณะสีเขียว รวมถึงหน่วยงานต่างๆ เข้ามาแลกเปลี่ยนความเห็น เพื่อสรุปหาแนวทางความเป็นไปได้ของทิศทางการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวให้มีมากขึ้นในเขตกรุงเทพมหานคร และแบบที่เป็นการสนับสนุนงบประมาณ โดยมีหน่วยงานซึ่งเป็นแหล่งทุนที่ให้กับหน่วยงานหนึ่ง และหน่วยงานนั้นสนับสนุนงานให้กับกรุงเทพมหานครอีกต่อหนึ่ง

ความสัมพันธ์อีกแบบคือ ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นโดยอิสระจากกรุงเทพมหานคร โดยมาจากการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวโดยเจ้าของพื้นที่ซึ่งเป็นเอกชนหรือปัจเจก จากข้อบังคับทางผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร และการพัฒนาพื้นที่จากการทำ CSR ซึ่งอาจมี

การดำเนินงานร่วมกันกับหน่วยงานภาคี ที่ไม่ใช่หน่วยงานภาครัฐหรือกรุงเทพมหานคร เป็นความสัมพันธ์ระหว่างภาคเอกชนและภาคประชาสังคมด้วยกัน ที่อาจเคยมีการสนับสนุน ให้กรุงเทพมหานครเช่นกัน แต่มาร่วมกันในโครงการหรือกิจกรรมของหน่วยงานภาคเอกชน ที่พัฒนาในเขตพื้นที่ตนเองหรือในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง

ภาพสรุปของลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงในเครือข่ายนโยบายการพัฒนา พื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร จึงเป็นไปในลักษณะดังภาพประกอบนี้

5.2 อภิปรายผล

จากผลการศึกษา ทำให้พบประเด็นที่สอดคล้องตามหลักแนวคิดทฤษฎีจากการทบทวนวรรณกรรม ดังนี้

(1) การขับเคลื่อนงานพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นในลักษณะตามแนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่

การขับเคลื่อนงานพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นในลักษณะตามแนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่ ที่ Robert B. Denhardt and Janet Vinzant Denhardt ได้นำเสนอไว้ ซึ่งเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับพลเมืองและผลประโยชน์ของสาธารณะบนพื้นฐานของค่านิยมประชาธิปไตย โดยผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า การทำงานของหน่วยงานภาครัฐ ไม่ใช่การทำงานในลักษณะตัวแสดงเดี่ยว แต่ต่างมีวิธีการทำงานที่ร่วมประสานกันกับหน่วยงานทั้งในภาครัฐและนอกภาครัฐ ซึ่งมีขั้นตอนของการเจรจาต่อรอง เพื่อหาข้อสรุปให้มั่นใจได้ว่าผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นเป็นไปเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ เสมือนเป็น

พันธสัญญาที่มีต่อพลเมืองและชุมชน โดยคำนึงถึงคุณภาพชีวิตและประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับ เป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการก่อรูปนโยบาย ด้วยตัวแสดงที่มีบทบาทในการผลักดันประเด็นทางสังคมที่ร่วมดึงภาคีที่เกี่ยวข้องมาแลกเปลี่ยนและค้นหาแนวทางการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ซึ่งสิ่งนี้ส่งผลไปถึงการวางกรอบการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ ที่ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่ระเบียบกฎหมายในลักษณะเชิงบังคับสั่งการ แต่วาระทางสังคมนี้ เมื่อทุกคนในสังคมมองเห็นผลประโยชน์ร่วมกัน จึงทำให้หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง มีการกำหนดแผนงานที่มีความสอดคล้องกันกับนโยบายรวม ที่มีมาตั้งแต่ระดับนานาชาติ อย่างมาตรฐานการเข้าถึงพื้นที่สาธารณะสีเขียวจากองค์การอนามัยโลก การพัฒนาอย่างยั่งยืน จากสหประชาชาติ เมื่อลงมาในระดับพื้นที่ คือกรุงเทพมหานครนโยบายรวมของกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีเป้าหมายเรื่องของมหานครสีเขียวเป็นหนึ่งในทิศทางการพัฒนาเมือง ก็ได้ให้ความสำคัญกับ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นอย่างมาก เช่น การพัฒนาพื้นที่ย่าน หรือการสร้างพื้นที่ สาธารณะสีเขียวบางแห่งก็ถูกริเริ่มมาจากความเห็นของประชาชนที่ต้องการให้มีพื้นที่เหล่านี้ในเขต ชุมชน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความต้องการของประชาชน มีนัยยะมากจนเป็นตัวกำหนดโครงการ และ ในส่วนของการนำนโยบายไปปฏิบัติการพัฒนาตัวพื้นที่ต่างๆ ในการออกแบบพื้นที่ ก็ได้อาศัย ความเห็นของประชาชน ซึ่งอาจมาในนามกลุ่มชุมชนหรือตัวแทนประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งสิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงลักษณะโครงสร้างทางสังคมในแนวราบ (Horizontal society) ที่ เป็นการบริหารจัดการเพื่อจัดหาบริการให้ได้ตรงกับปัญหา และความต้องการของแต่ละพื้นที่

(2) ตัวแสดงทางนโยบายที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา กับแนวคิด เครือข่ายนโยบาย

ตัวแสดงที่เข้ามาร่วมกันพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร มีทั้งแบบที่เข้ามาร่วมดำเนินงานตามภารกิจหน้าที่ (function-based) และตามพื้นที่ที่ถูกพัฒนา (area-based) ทั้งตัวแสดงในภาครัฐและนอกภาครัฐ ที่มีอำนาจหน้าที่และความเชี่ยวชาญ ที่แตกต่างกันในแต่ละด้าน เป็นเครือข่ายนโยบายที่มาดำเนินงานด้วยความสัมพันธ์แบบพึ่งพา อาศัยซึ่งกันและกัน โดยมีเป้าหมายที่เชื่อมโยงกันด้วยประเด็นพื้นที่สีเขียว พื้นที่สาธารณะ การพัฒนาเมือง การส่งเสริมสุขภาพ และชีวิตความเป็นอยู่ สอดคล้องกับแนวคิดเครือข่ายนโยบาย (Policy Network) โดยในโครงการหนึ่งๆ อาจประกอบด้วยหน่วยงานหลายภาคส่วน แต่ล้วนเป็นส่วนประกอบที่สำคัญต่อการพัฒนาพื้นที่นั้นๆ ซึ่งในแต่ละโครงการก็จะมีการประกอบด้วยตัวแสดง ที่แตกต่างกันไป และในแต่ละพื้นที่ที่พัฒนา การเข้ามามีบทบาทการดำเนินงานของตัวแสดงต่างๆ เป็นไปในลักษณะการผลัดเปลี่ยนเข้ามาต่างกันไปในแต่ละขั้นตอนภายใต้วงจรรูปแบบนโยบายสาธารณะ

ตั้งแต่จุดแรกเริ่มจากการก่อรูปนโยบาย โดยมีตัวแสดงในภาครัฐที่มีภารกิจด้านนโยบาย มามีบทบาทในการผลักดัน ต่อมาในขั้นตอนของการกำหนดตัวโครงการ ก็จะมีกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นตัวแสดงหลัก กำหนดแผนปฏิบัติราชการและโครงการ เพื่อไปสู่การนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยในส่วนนี้จะมีตัวแสดงทางนโยบายอื่นๆ เข้ามาร่วมดำเนินงานและสนับสนุนข้อมูลต่างๆ ไปจนถึงในขั้นตอนกระบวนการประเมินผล กรุงเทพมหานครก็เป็นผู้เก็บผล เพื่อประเมินการดำเนินงานของหน่วยงานตนเองอยู่แล้ว และยังมีหน่วยงานอื่นที่เป็นตัวแสดงที่มีภารกิจการควบคุมเกี่ยวกับพื้นที่สีเขียว กลายเป็นตัวชี้วัดที่แสดงผลของพื้นที่สาธารณะสีเขียวจนวนกลับมาว่ายังคงต้องมีการผลักดันเป็นโครงการเช่นเดิมอีกครั้งหรือไม่ ซึ่งแสดงให้เห็นภาพของตัวแสดงต่างๆ ที่มีบทบาทและเข้ามาเติมเต็มในกระบวนการที่แตกต่างกันไป

(3) การประกอบขึ้นเป็นเครือข่ายนโยบาย เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของภาครัฐ จากความเชี่ยวชาญของตัวแสดงทางนโยบายทุกภาคส่วน

ปัญหาและอุปสรรคระหว่างทางของการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวที่ผ่านมาที่เป็นผลมาจากข้อจำกัดตามอำนาจหน้าที่และปัจจัยบางประการภายในหน่วยงานผู้รับผิดชอบการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวที่เป็นตัวแสดงหลักในพื้นที่อย่างกรุงเทพมหานคร เช่น ปัญหาการขาดแคลนบุคลากร ปัญหาด้านงบประมาณ ปัญหาการขาดทักษะเฉพาะด้านของเจ้าหน้าที่ เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้หน่วยงานอื่นๆ ทั้งที่เป็นหน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานนอกภาครัฐใช้อำนาจตามภารกิจที่มีอยู่ มาเป็นตัวแสดงที่เข้ามาช่วยสนับสนุนในส่วนที่เป็นปัญหาหรือช่องว่างการดำเนินงานที่เคยเกิดขึ้น ให้กลายเป็นความร่วมมือระหว่างกันเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาต่อ เหมือนกันกับที่ภาวิณี เอี่ยมตระกูล (2561, น. 114-116) ได้ระบุถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการวางแผนสำหรับการวางแผนพัฒนาเมือง ว่าจะมีการประกอบด้วยหน่วยงานต่างๆ ที่มีความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน (Related Professions) ซึ่งอาศัยผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เพื่อสร้างความครอบคลุมของการดำเนินงาน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Community Stakeholder) โดยความร่วมมือภายใต้เครือข่ายนโยบายที่เกิดขึ้นนั้น เป็นลักษณะที่เกิดจากตัวแสดงที่มีความหลากหลายที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านแตกต่างกัน มาร่วมเสริมเติมในองค์ประกอบของเครือข่ายในส่วนที่ยังขาดอยู่ ทั้งภาคภูมิสถาปนิก ภาคสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ภาควิชาการ ที่ปรึกษาทางด้านการพัฒนาเมือง ร่วมกับตัวแสดงที่มีอิทธิพลในกระบวนการ เช่น หน่วยงานผู้มีส่วนอำนาจด้านนโยบาย หน่วยงานผู้เป็นเจ้าของพื้นที่ ด้วยการสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ ทั้งแบบที่เป็นการชักชวนจากกรุงเทพมหานคร และแบบที่หน่วยงานนอกภาครัฐเกิดความสนใจอยากเข้าร่วมดำเนินงานด้วย และแบบที่หน่วยงานนอกภาครัฐ

จากการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐอื่นที่ไม่ใช่กรุงเทพมหานครเป็นผู้เสนอเรื่องเข้ามา โดยบทบาทของตัวแสดงต่างๆ ที่เข้ามาร่วมพัฒนา ไม่ใช่เพียงการมีบทบาทในการพัฒนาพื้นที่เท่านั้น แต่เป็นการเข้ามีส่วนร่วมตั้งแต่การผลักดันประเด็น การวางผังเมืองรวมที่มีผลต่อการพัฒนาพื้นที่ การเก็บรวบรวมฐานข้อมูล เพื่อใช้ในการวางแผนพัฒนา การดำเนินงานพัฒนาตัวพื้นที่ การสนับสนุนองค์ความรู้ การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม การสร้างกิจกรรมภายในพื้นที่ ไปจนถึงการเก็บรวบรวมเพื่อประเมินผล ไม่ใช่การพัฒนาเพื่อเพิ่มผลผลิตเชิงปริมาณเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการเพิ่มผลผลิตในเชิงคุณภาพที่จะเกิดขึ้นกับพื้นที่สาธารณะสีเขียวด้วย

(4) ลักษณะความสัมพันธ์ในเครือข่ายนโยบาย และความเป็นทางการในความร่วมมือที่เกิดขึ้นแบบชั่วคราว

ในทางกลับกัน ความสัมพันธ์ของเครือข่ายการประสานความร่วมมือที่เกิดขึ้นมีลักษณะที่เป็นความสัมพันธ์แบบชั่วคราว เนื่องจากพบข้อสังเกตในประเด็นนี้ว่า แม้ว่าจะมีการจัดตั้งคณะทำงานอย่างเป็นทางการภายใต้โครงการ Green Bangkok 2030 เพื่อชักชวนภาคีเครือข่ายเข้ามาร่วมกันดำเนินงานให้ไปสู่เป้าหมายร่วม แต่ไม่ได้มีการจัดตั้งองค์กรกลางเพื่อมาบริหารจัดการงานพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวโดยเฉพาะ เป็นไปในลักษณะประสานงานกันไปมาจากตัวแสดงต่างๆ ที่มีความแตกต่างกันไปในแต่ละโครงการ และเกิดจากทั้งหน่วยงานผู้รับผิดชอบหลักที่หลากหลายกันไปตามแต่ละพื้นที่ที่พัฒนา อีกทั้งส่วนใหญ่แล้วจะเป็นองค์กรภาคประชาชนสังคมที่มาทำหน้าที่เป็นตัวกลาง จึงอาจทำให้ส่งผลไปถึงเรื่องความยั่งยืนของเครือข่ายนโยบายที่เกิดขึ้น และแต่ละตัวแสดงมีบทบาทในการสนับสนุนแบบครั้งคราว ไม่ได้มีการแลกเปลี่ยนทรัพยากร (resources exchange) หรือ ใช้ทรัพยากรร่วมกัน (resources pooling) ระหว่างหน่วยงานภาคี แต่เป็นการสนับสนุนในส่วนที่ขาดเหลือ อีกทั้งกระบวนการปรึกษาหารือระหว่างการดำเนินงานของภาคีเครือข่าย ไม่ได้มีการกำหนดระยะเวลาหรือการประชุมที่ตายตัว จะเป็นการประชุมพูดคุยกันที่แตกต่างกันไปแต่ละโครงการหรือกิจกรรม ซึ่งก็อาจมีผลถึงความต่อเนื่องและการปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาคีสมาชิกในเครือข่ายเช่นกัน จึงทำให้ความร่วมมือที่เกิดขึ้นไม่ถึงขั้นเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะของ Collaboration หรือการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันทั้งเครือข่ายนโยบาย แต่เป็นเพียงในลักษณะที่บางตัวแสดงก็เป็นความสัมพันธ์ในลักษณะ Co-ordination ซึ่งมาร่วมมือกันภายใต้การทำข้อตกลงร่วม เช่น ข้อตกลงในการทำงานวิจัยหรือข้อตกลงในการใช้พื้นที่/ดูแลพื้นที่ ในขณะที่บางตัวแสดงก็เป็นความสัมพันธ์ในลักษณะ Co-operation ที่มาสนับสนุนงานและให้ความช่วยเหลือภายใต้ขอบเขตงานของตนเอง เช่น การให้งบประมาณเพื่อทำกระบวนการมีส่วนร่วม หรือทรัพยากรบุคคลที่มาร่วมออกแบบ

แต่หากมองกระบวนการบริหารจัดการเครือข่ายการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว จากตัวแสดงนอกภาครัฐที่พัฒนาพื้นที่เอง ก็มีลักษณะคล้ายกัน ที่จะประกอบด้วยตัวแสดงที่หลากหลายเข้ามาด้วยกันดำเนินงาน และให้ความสำคัญกับภาคประชาชนตั้งแต่แรกเริ่ม ซึ่งเป็นเป้าหมายของการพัฒนาว่าพื้นที่ดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ของประชาชน โดยเครือข่ายในการดำเนินงานที่เกิดขึ้น ไม่ได้ดำเนินงานภายใต้การควบคุมหรือ การสั่งการจากทางภาครัฐ เพียงแต่เมื่อพื้นที่สาธารณะสีเขียวถูกสร้างเสร็จ ปลายทางของความสำเร็จนี้ จะนำไปเพื่อประโยชน์ของสาธารณะเช่นกัน

สิ่งที่ค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า การพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน ไม่ใช่การดำเนินงานในลักษณะของการจัดสร้างพื้นที่ให้เสร็จแล้วจบไป แต่สิ่งที่สำคัญก็คือเรื่องราวระหว่างทางของการพัฒนา ซึ่งมีตัวแสดงในภาครัฐและตัวแสดงแสดงนอกภาครัฐ ที่ประกอบขึ้นเป็นเครือข่ายนโยบาย โดยมีตัวแสดงที่มีบทบาทหลักในการพัฒนา แต่ก็ไม่ใช่การพัฒนาโดยตัวแสดงเดียว เพราะมีตัวแสดงอื่นๆ ที่มีบทบาทในการสนับสนุน ซึ่งล้วนแล้วแต่มีความโดดเด่นไม่ต่างกัน ผลัดกันเข้ามาเติมเต็มเพื่อร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวด้วยกัน สิ่งที่จะต้องมองต่อไป จึงเป็นเรื่องของแนวทางการประสานความร่วมมือ ที่ไม่ใช่ในลักษณะการสนับสนุนเพียงแค่ชั่วคราวตามแต่ละพื้นที่โครงการ แต่เป็นไปในลักษณะที่จะทำให้เครือข่ายนโยบายนี้มีความชัดเจนผ่านแผนการดำเนินงานที่มีร่วมกันอย่างเข้มแข็ง ซึ่งจะส่งผลไปถึงเรื่องการจัดสรรงบประมาณ วิธีการทำงานที่แบ่งกันอย่างชัดเจนมากขึ้น รวมถึงกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งในท้ายที่สุด ความร่วมมือที่เกิดขึ้นนี้จะไม่ใช่เพียงความยั่งยืนที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาในเชิงสถานที่ แต่จะมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมพัฒนาที่จะเป็นทั้งผู้สร้างและผู้ใช้พื้นที่ ซึ่งจะมีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกันให้เกิดเป็นความยั่งยืนอย่างแท้จริง

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะแนวทางการประสานความร่วมมือหรือการสร้างเครือข่ายนโยบายในการดำเนินงาน

การพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร ไม่อาจสามารถขับเคลื่อนงานไปได้โดยตัวแสดงใดตัวแสดงหนึ่งอย่างแน่นอน ซึ่งหน่วยงานภาครัฐเองก็ไม่อาจจัดทำและส่งมอบบริการสาธารณะได้อย่างเต็มกำลังโดยปราศจากความร่วมมือจากตัวแสดงอื่นๆ จากการศึกษาค้นคว้าจึงขอเสนอแนะแนวทางการประสานความร่วมมือหรือการสร้างเครือข่ายนโยบาย ดังนี้

(1) การปรับเปลี่ยนบทบาทของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่: กรุงเทพมหานคร ในฐานะผู้รับผิดชอบในพื้นที่ อาจต้องปรับเปลี่ยนบทบาท ด้วยการเป็นตัวกลางหรือเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ให้กับหน่วยงานภาคีอื่นๆ ที่มีศักยภาพ แทนการเป็นผู้มีบทบาทหลักในการพัฒนา แม้ว่าจะมีภารกิจเพื่อจัดทำบริการสาธารณะให้เกิดพื้นที่สาธารณะสีเขียวก็ตาม เนื่องด้วยข้อจำกัดต่างๆ ที่มี เช่นในเรื่องของตัวพื้นที่ บุคลากร งบประมาณในการดำเนินงาน เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้กับตัวแสดงทางนโยบายอื่นๆ ได้เข้ามาร่วมพัฒนาในพื้นที่โครงการต่างๆ กับกรุงเทพมหานครมากขึ้น จากเดิมที่มีโครงการ Green Bangkok 2030 เพื่อเป็นกลไกการขับเคลื่อนงานจากการประสานภาคีแต่ละส่วน เพื่อสนับสนุนนโยบายรวมในการสร้างพื้นที่สาธารณะสีเขียวอยู่แล้ว เพราะหน่วยงานภาครัฐเอง ที่ไม่อาจสามารถขับเคลื่อนงานไปได้โดยตัวแสดงเดียว ดังนั้น การลดบทบาทการเป็นผู้จัดทำ ให้เป็นในลักษณะผู้ประสานมากขึ้น อาจช่วยให้เกิดการจับเอาตัวแสดงต่างๆ ซึ่งอาจเป็นหน่วยงานทั้งในภาครัฐและนอกภาครัฐก็ได้ ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญและความสามารถในการปฏิบัติงานตามภารกิจอยู่แล้วได้มาร่วมมือกัน ให้หน่วยงานภาคีอื่นๆ ได้ทำหน้าที่ของหน่วยงาน ผ่านการประสานงานผู้รับผิดชอบโครงการ

(2) แพลตฟอร์มกลางที่มาเชื่อมทรัพยากรและสานต่อความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงในเครือข่าย: ควรมีแพลตฟอร์มที่จะมาเชื่อมต่อแต่ละตัวแสดงในแต่ละระดับ เพราะจากการขับเคลื่อนงานที่ผ่านมา ทำให้เห็นว่าการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวประกอบขึ้นจากหน่วยงานที่หลากหลาย ซึ่งเป็นการดำเนินงานภายใต้ขอบเขตภารกิจของตนเอง โดยเข้ามามีบทบาทในขั้นตอนที่แตกต่างกัน และในบางบทบาทอาจมีหลายตัวแสดง จึงเห็นว่าควรมีแพลตฟอร์มกลางที่จะมารวมรวมทรัพยากร เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ที่มีหน่วยงานต่างๆ ได้ทำไว้แยกกัน อาจช่วยให้เกิดการวิเคราะห์พื้นที่จากผู้เชี่ยวชาญที่มาร่วมมือกันภายใต้แพลตฟอร์มนี้เป็นข้อมูลชุดเดียว ที่มีความเห็นจากภาคีทุกภาคส่วนแทน หรือการเป็นแพลตฟอร์มที่จะช่วยสร้างให้เกิดการพบปะพูดคุย การแลกเปลี่ยนข้อมูลและการสื่อสารระหว่างกัน เช่นการค้นพบพื้นที่รกร้างว่างเปล่าที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ การมีหน่วยงานที่อยากเข้ามาร่วมดำเนินในส่วนต่างๆ เพื่อไม่ให้เป็นการสัมพันธ์ในลักษณะทางเดียว แต่เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์โดยไม่ได้อยู่ภายใต้หน่วยงานรับผิดชอบใดรับผิดชอบหนึ่ง ซึ่งในปัจจุบันนี้มีหน่วยงานนอกภาครัฐที่เป็นผู้ดำเนินงานภาคสังคมที่ร่วมดำเนินกับพื้นที่ชุมชนมาเป็นผู้เชื่อมต่อระหว่างตัวแสดงอยู่หลายกลุ่ม จึงเห็นว่าหากมีการสร้างแพลตฟอร์มกลางที่มาสนับสนุนงานได้อย่างเป็นรูปธรรม จะช่วยให้ตัวแสดงทางนโยบายที่เป็นหน่วยงานภาครัฐและนอกภาครัฐ ได้เข้ามาร่วมมือภายใต้แพลตฟอร์มของการขับเคลื่อนงานพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียว ที่มีการแบ่งหน้าที่การปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ

ด้วยหน้าที่ที่ไม่ทับซ้อนกัน ทั้งเรื่องของการเชื่อมต่อที่ดิน องค์ความรู้ งบประมาณ และให้หน่วยงานภาคีที่พร้อมสนับสนุนได้ทำงานตามเป้าประสงค์ ซึ่งนั่นเป็นการช่วยลดปัญหาของภาครัฐไปในตัว

(3) การสนับสนุนให้เกิดความยั่งยืนของเครือข่ายนโยบาย: ควรมีการปรับกลไกการเชื่อมโยงให้เกิดการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานเป็นไปในแบบ Ecosystem ภายใต้บริบทของการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวโดยเฉพาะ เพื่อประสานความร่วมมือและการส่งเสริมกันเป็นห่วงโซ่คุณค่าระหว่างหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญตามภารกิจที่แตกต่างกันของแต่ละกลุ่มองค์กร เมื่อมีนโยบายผลักดัน และมีผู้เป็นตัวกลางเชื่อมต่อระหว่างตัวแสดง ในเรื่องของการจัดสรรงบประมาณอย่างเหมาะสมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำอย่างไรให้หน่วยงานภาคีบางส่วนที่ไม่ได้มีงบประมาณสม่ำเสมอ สามารถมาสนับสนุนงานพื้นที่สาธารณะสีเขียวได้ ซึ่งในส่วนนี้อาจมาจากการระดมทุนหรือการจัดตั้งกองทุน เพื่อเป็นเงินอุดหนุนในการนำไปเป็นงบประมาณที่เสริมต่อการขับเคลื่อน เช่น การจัดจ้างที่ปรึกษาหน่วยงานนอกภาครัฐมาสำรวจพื้นที่ศักยภาพ การทำวิจัย การทำกระบวนการมีส่วนร่วม การจัดจ้างรุกขกรดูแลพื้นที่สีเขียว การส่งเสริมให้เกิดการจัดกิจกรรมในพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ ให้มีรายได้ทางการค้าสู่ชุมชน ซึ่งอาจช่วยสร้างให้ตัวแสดงต่างๆ เหล่านั้น สามารถดำเนินงานภายใต้ภารกิจของตนเองได้ด้วย และสนับสนุนงานของภาครัฐได้อีกทาง ให้เป็นการสนับสนุนซึ่งกันและกันในเครือข่ายให้คงอยู่ร่วมกันได้ทุกๆ ฝ่ายอย่างยั่งยืน ให้การขับเคลื่อนพื้นที่สาธารณะสีเขียวตอบโจทย์นโยบายรวมร่วมกัน และได้ประโยชน์กันทุกฝ่าย ไม่เป็นเพียงแค่การดำเนินงานที่เกิดขึ้นและจบไปตามแต่โครงการหรือกิจกรรมเท่านั้น

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยนี้ เป็นเพียงการค้นหาคำตอบโดยการมองภาพรวมของตัวแสดงทางนโยบายต่างๆ ที่เข้ามาร่วมกันขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรจะต้องมีการศึกษาเชิงลึกเพิ่มเติมในระดับจุลภาค เพื่อให้ทราบถึงตัวแสดงต่างๆ ภายในเครือข่ายนโยบายที่มาร่วมกันดำเนินงาน ซึ่งอาจพบตัวแสดงที่มากขึ้นและอาจมีความแตกต่างกันไปตามแต่ละตัวโครงการหรือพื้นที่ที่พัฒนา

ภาคผนวก 1

ผู้ให้ข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐ

1. คุณปจวีรียา มหากาญจนะ
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการส่วนสวนสาธารณะ1
สำนักงานสวนสาธารณะ
สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร
2. คุณวิภาดา เขี่ยมแย้ม
ตำแหน่ง นักวิชาการสำนักสร้างเสริมวิถีชีวิตสุขภาวะ
แผนส่งเสริมกิจกรรมทางกาย สำนักสร้างเสริมวิถีชีวิตสุขภาวะ (สำนัก5)
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ
3. คุณอาสา ทองธรรมชาติ
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาและฟื้นฟูเมือง
สำนักการวางผังและพัฒนาเมือง กรุงเทพมหานคร
4. คุณปิยนุช ศิริ
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการส่วนออกแบบและพัฒนาเมือง
สำนักงานพัฒนาและฟื้นฟูเมือง
สำนักการวางผังและพัฒนาเมือง กรุงเทพมหานคร

ผู้ให้ข้อมูลจากหน่วยงานนอกภาครัฐ

1. คุณยศพล บุญสม
ผู้ร่วมก่อตั้ง กลุ่ม WelPark

ภาคผนวก 2

บรรณานุกรม

- BIGTrees Project. (2561). What We Do. สืบค้นจาก <https://www.bigtreesthai.com/th/about-bigtrees/what-we-do.html>
- GISTDA Forest Monitoring System. (2563). โครงการ Green Bangkok 2030. สืบค้นจาก <https://gfms.gistda.or.th/node/119>
- กนกวรรณ จันทร์พรหม. (2560). การจัดการพื้นที่สาธารณะในเขตเมือง: กรณีศึกษาสุสานแต่จิว กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (สาขาวิชาการผังเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง).
- กรุงเทพมหานคร, ส. (2564). รายงานประจำปี สำนักการวางผังและพัฒนาเมือง ปี 2563. In. การทางพิเศษแห่งประเทศไทย. (2563). รายงานความยั่งยืน 2563 การทางพิเศษแห่งประเทศไทย. In.
- โครงการพัฒนาประสิทธิภาพด้านการบริหารจัดการแก่ผู้บริหารระดับสูงภาครัฐ. (2556). รายงาน ผลสรุปการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้บริหารภาครัฐ หลักสูตรการสร้างความร่วมมือร่วมใจ ไม่ต้องใช้อำนาจ. In.
- ณัฐวุฒิ อัครโกวิทวงศ์, ก. ส. แ. ห. (2564). 'โครงการกรุงเทพเมืองสีเขียว 2030': กรณีศึกษาของการกระจายภารกิจสู่การจัดการพื้นที่สาธารณะระดับละแวกบ้านบนที่ดินเอกชน. วารสาร สิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างวินิจฉัย, 20(2).
- ธนพร สีนาคล้วน. (2559). การประเมินศักยภาพการเป็นพื้นที่สาธารณะสีเขียวในพื้นที่เขตพระนคร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย และเขตสัมพันธวงศ์.
- ธราวินัย อุปพงษ์. (2561). พื้นฐานนโยบายสาธารณะสำหรับงานสาธารณสุข. In.
- นันทิดา จันทร์ศิริ. (2558). การจัดการเครือข่ายในกระบวนการนโยบายสาธารณะ. สารอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์, 15(1). สืบค้นจาก <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/cjwu/article/view/95361/74491>
- นำชัย แสนสุภา. (2564). พักยาดูแลพื้นที่สีเขียวอย่างยั่งยืน ใช้ศาสตร์บูรณาการ ภูมิสถาปัตยกรรม. สืบค้นจาก <https://www.springnews.co.th/blogs/spring-life/818284>
- น้ำเพชร โพธิ์โพธิ์. (2561). การศึกษาการประเมินคุณภาพของพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตพื้นที่คลองสาน กรุงเทพมหานคร
- บุญญานันท์ กาญจนกิจ. (2565). ฉมา และฉมาไฮเอ็น กลุ่มภูมิสถาปนิกไฟแรง กล่าวที่บอกว่าวิชาชีพ

- นี้เกิดมาเพื่อดูแลโลก. สืบค้นจาก <https://adaymagazine.com/shma-landscape-architect>
- บุษยา พุทธิอินทร์. (2564). Livable+Economy พื้นที่ผ่านผ่านกระบวนการชุมชน โดย กลุ่มปิ่นเมือง และกลุ่มคนรักตลาดน้อย. สืบค้นจาก <https://theurbanis.com/public-realm/23/11/2021/5612>
- ปิยะพงษ์ บุษบงก์ และพบสุข ชำของ. (2561). เครือข่ายนโยบายและการบริหารจัดการภายใต้ความเปลี่ยนแปลง: บทเรียนจากเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์.
- ภคพร กุลจิรันทร. (2559). การบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service: NPS). สืบค้นจาก <https://www.bloggang.com/m/viewdiary.php?id=shirley129&month=09-2016&date=11&group=1&gblog=23>
- ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2564). ศูนย์ออกแบบและพัฒนาเมือง. สืบค้นจาก <http://www.urban.arch.chula.ac.th/research-units/uddc/>
- ภาวิณี เอี่ยมตระกูล. (2563). การวางแผนและการพัฒนาเมืองเพื่อความยั่งยืน = *Sustainable urban planning and development*. กรุงเทพฯ: ภาวิณี เอี่ยมตระกูล.
- รุจิรา รัตนธรรม. (2562). ชุมชนกับการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ กรณีศึกษาพื้นที่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ย่านเจริญกรุง. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (สาขาวิชาบริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ สำหรับนักบริหาร คณะรัฐศาสตร์).
- วสันต์ เหลืองประภัสร์. (2559). การรวมศูนย์อำนาจและการกระจายอำนาจกับการบริหารราชการแผ่นดินไทย : การทบทวนแนวคิดข้อถกเถียงและข้อพิจารณาเพื่อการปฏิรูป: กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า.
- วิษณุ อยุธยา. (2561). แนวทางการพัฒนาพื้นที่สีเขียวตามผังเมือง สำหรับเมืองขนาดเล็ก เพื่อขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน : เป้าหมายที่ 11.7. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (วิทยานิพนธ์ ผ.ม. (การผังเมือง)).
- ศุภชัย ชัยจันทร์ และณรงพน ไต้ประกอบทรัพย์. (2559). แนวคิดสาธารณะของพื้นที่สาธารณะในเมือง (Public Concepts of Urban Public Space). วารสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 15(2).
- สมาคมภูมิสถาปนิกประเทศไทย. (2565). TALA OBJECTIVE. สืบค้นจาก https://www.tala.or.th/tala_objective

- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2561). แผนหลัก สสส. 2561-2563. In.
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2562). หนุนสร้างพื้นที่สีเขียว เพื่อทุกคนในเมือง.
สืบค้นจาก <https://shorturl.asia/yiu5v>
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (2562). มติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 11 ผู้เท่าทัน
สุขภาพ ร่วมสร้างสังคมสุขภาวะ. In. สืบค้นจาก
<https://infocenter.nationalhealth.or.th/Ebook/MatiSamatcha11/book.html#p=4>
- สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล, ก. (2563). รายงานผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติราชการ
กรุงเทพมหานคร ประจำปี พ.ศ.2563.
- สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล กองยุทธศาสตร์บริหารจัดการ. (2563). รายงานผลการดำเนินงาน
ตามแผนปฏิบัติราชการกรุงเทพมหานคร ประจำปี พ.ศ.2563. In.
- สุรีย์พร นิพัฐวิทยา และธีรเวทย์ ลิ้มโกมลวิลาศ.). พลวัตการกักเก็บคาร์บอนเหนือพื้นดินของ
สวนสาธารณะในกรุงเทพมหานคร.
- อดิศักดิ์ กันทะเมืองลี. (2564). We!Park แพลตฟอร์มสร้างพื้นที่สาธารณะที่กระตุ้นให้ทุกฝ่ายมีส่วน
ร่วม. สืบค้นจาก <https://theurbanis.com/life/08/10/2021/5482>
- อุษณี มงคลพิทักษ์สุข. (2555). แนะนำหนังสือ การบริหารปกครองสาธารณะ : การบริหารรัฐกิจใน
ศตวรรษที่ 21 Public Governance. วารสารร่วมพฤษฯ, 30(3).

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	แพรวพลอย วัฒนะโชติ
วัน เดือน ปี เกิด	2 มกราคม 2538
สถานที่เกิด	สมุทรปราการ
วุฒิการศึกษา	รัฐศาสตรบัณฑิต (ร.บ.) สาขาวิชาเอกความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ วิชาโทภาษาจีน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ที่อยู่ปัจจุบัน	1172 ซอยบางนา-ตราด27 แขวงบางนาเหนือ เขตบางนา กรุงเทพมหานคร 10260

